

ESAI

Tire ten gari yi s̄awa b̄onu ita.

B̄onu gbiikaa wiru1n di sere wiru 39.

Yudaban wahalan gariya b̄onu gbiikaa ye, ya m̄. Waati ye s̄a, Yudaba ba Asirigibun b̄erum m̄. Adama Gusun̄n s̄om̄ Esai u wa ma n̄ n̄ b̄erum m̄ t̄na mu s̄a ben wahala. Ye ya maa s̄a ben wahala, yera m̄m n̄obu sariru ka durum ka naane ye ba n̄ Gusun̄ s̄a. Yen s̄na Esai u Yudaba ka ben kparobu kir̄ kua bu ka ḡru ḡsia kpa bu wura bu gem sw̄i ben w̄aru s̄a. U maa bu s̄owa ma goo u koo yarima Dafidin bweserun di kpa u ka b̄ri yendu na handuniā.

B̄onu yiruse wiru 40n di sere wiru 55.

B̄onu yiruse sun s̄om̄ saa ye ba Yuuba yoru mw̄era ba ka da Babiloniā. Saa ye s̄ara Gusun̄n s̄om̄ Esai u win t̄mbu s̄owa ma Gusun̄ u koo bu yakia kpa u ka bu wurama ben tem̄ bu w̄a kpaaru di. Esai u maa sun s̄om̄ tire te s̄a ma Gusun̄wa u ḡanu kpuro neni win n̄mū. Wiya u dera ḡanu kpuro kooram̄. Saa win t̄mbu Isireliban min diya handunia ya koo durom wa.

B̄onu itase wiru 56n di sere wiru 66.

Yuu be ba wurama yorun di ba w̄a Yerusalem̄, ben gariya b̄onu itase ya m̄. Esai u bu dam k̄ u n̄e, Gusun̄ u koo win n̄o mw̄eru yibia u handuniagibu siri. U maa bu gem kobu ka t̄o w̄erarugiru ka ȳkunu ka kananun gari yaayasiamā. Esai wiru 61:1-2n gariya Yesu u denda sanam m̄ u win s̄mburu torua.

Tire ten kpunaa

1. Ba Isireliba ka Yudaba kirɔ̀ m̀, wiru 1n di sere wiru 12.
2. Yinni Gusunɔ̀ u koo bwese tukunu sɛɛyasia, wiru 13n di sere wiru 23.
3. Siri d̄akibu, wiru 24n di sere wiru 27.
4. Kirɔ̀ba ka maa nɔ̀ m̀wɛɛnu, wiru 28n di sere wiru 33.
5. Siri d̄akibu, wiru 34n di sere wiru 35.
6. Sina boko Esekiasi ka Asirigibu, wiru 36n di sere wiru 39.
7. Nuku yemiabun nɔ̀ m̀wɛɛnu, wiru 40n di sere wiru 55.
8. Labaari dora, wiru 56n di sere wiru 66.

Bɔ̀NU GBIKAA

¹Tire ten gari yi s̄awa gari yi Gusunɔ̀n s̄amɔ̀ Esai Amɔ̀tin bii u gerua Yudaban s̄ɔ̀, ka sere ben wuu Yerusalemun tiin s̄ɔ̀. U gari yi geruawa sanam mɛ sinam beni, Osiasi ka Yotamu ka Akasi ka Esekiasi ba bandu di di Yudaa.

Tɔ̀n be ba ku ra ḡānu tubu

²Yinni Gusunɔ̀ u nɛɛ,
wɔ̀llu ka tem, i ka man nɔ̀wɔ̀.
Na nɛn bibu seeya,
na bu swaa s̄ɔ̀si,
adama ba man seesi.

³Naa kinenu nu ra n nin kparo yɛ.
Ketekunu nu ra n maa yɛ mi nin yinni u ra nu d̄ianu
yiiye.

Adama nɛn t̄ambu Isireliba ba n̄ mam k̄i bu ḡānu
gia.

Ba ku ra ḡānu tubu.

⁴Ma Esai u nɛɛ,
bɛɛ Isireliba, b̄ruroba i s̄aa,
domi i durum m̀d̄wa.

Toranu nu yiba beɛn suunu sɔɔ.
 Nuku kɔsurun wãara i wãa.
 Bɛɛ kpuro i sankirewa,
 domi i Yinni Gusunɔ deri.
 I nùn gɛma, wi, wi u sãa beɛn Yinni Dɛero,
 ma i nùn biru kisi.
⁵ Sɛɛyasia birà u koo maa beɛ ko,
 domi nɔn dabina i nùn seesi.
 I sãawa nge tɔnu win bwisikunu kun wã,
 ma u daa kɔsa mò.
⁶ Saa win wirun di sere ka win naa taranɔ,
 kpuro barara.
 Domi ba ñ win mɛɛraba ka win bosu teye
 bu tim gumgim doke bu sere mam nɛɛ, ba koo bɔke.
⁷ Beɛn tem mu kua bansu.
 Mɛn wusu dɔɔ mwaakira.
 I tɔn tukobu mɛɛra ba ka mɛn dɔ̃anu gura,
 ba ñ gãanu deri.
⁸ Ma Yerusalemu ya tiara ye tɔna.
 Ya kɔɔre nge kuru resɛm gbaarun suunu sɔɔ,
 ñ kun mɛ, gberɔ.
 Ya yɔ tom ye tɔna
 nge wuu ge ba tabu bure ba doona.
⁹ Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
 ù kun daa beɛn sukum fiiko faaba kue
 Yerusalemu ye sɔɔ, ya koo raa kam kowa nge
 Sodomu ka Gomɔra.

Sãa te Gusunɔ u tusa

¹⁰ Ma Gusunɔ u nɛɛ,
 beɛ wirugibu be i ka Sodomugibu weenɛ,
 i nɛ, Yinni Gusunɔn gari swaa dakio.
 Bɛɛ be i maa tie, i ka Gomɔragibu weenɛ,
 i nɛn wooda mɛm nɔwɔ.
¹¹ I tamaa beɛn yãku dabi ni, nu man gãanu sãa?

Bɛɛn yāku yāanu ka yāku gum
mɛ i ra ka man yāku dɔɔ mwaararuginu kue,
ya den man tusa.

Na wasira ka bɛɛn yaa sabenun yɛm
mɛ i ra yēke nɛn s̄aa yerɔ.

¹² Ye i ra nɛ nɛn s̄aa yerɔ ka wɔrubu,
yeya na bɛɛ bikia?

¹³ Bɛɛn kɛɛ ni i ka naamɔ mi kama.

I ku ra maa ka nu na.

Bɛɛn turare ya ñ man nuburu doremɔ.

I ku maa man ye dɔɔ dokea.

Na den bɛɛn kɔsa ye tusa

ye i ra ko ì n mɛnna nɛn s̄aa yerɔ

i ka man s̄a, suru ù n yara,

ka tɔɔ wɛrarugiru sɔɔ,

ka sere maa tɔɔ bakanun saa.

I ku maa man tɔɔ baka nin bweseru diiya.

¹⁴ Na maa bɛɛ s̄ɔmɔ,

bɛɛn tɔɔ baka ni kpuro nu man tusawa.

Nu man s̄aawɛwa s̄ɔmu bakanu.

Na maa wasira n ka nu s̄obe.

¹⁵ Baa ì n bɛɛn kanaru dɛnyasiamɔ,

na ku ra nu swaa daki.

I n nɔma yiiya wɔllɔ i ka kanaru ko,

na ra nɛn wuswaa s̄iiyɛwa,

na kun bɛɛ mɛɛra.

Domi bɛɛn nɔma tɔmbun yɛm yiba be i go.

¹⁶ Yen s̄ɔ, i tii s̄arasio

i nuku kɔsuru deri,

kpaa i ku maa kɔsa ko.

¹⁷ I seewo i gea ko,

kpaa i n gem sw̄ii.

I be ba dam dɔremɔ faaba koowo.

I gobekuba wɛɛyɔ ye n s̄aa begia,

kpá i ka gəminibu yina.

18-19 I na su wesiana kpá su nəəsina.

I n wura i man məm nəəwa,

baa bεen gōru gá n tiri nge weke biru,

kon gu dεerasia gu burura nge wēsu.

Baa gá n maa sōrin na nge wēε wunəmgi,

ga koo burura nge wēε kpiki,

kpá i tem mən dīa geenu di.

20 Adama i n yina, ma i man seesi,

ba koo bεε gowa tabu səə ka takobi.

Nε, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Yinni Gusunə

u koo Yerusalemu dεerasia

21 Gusunə u nεε,

Yerusalemu, wunε wi na raa naane sāa,

wee a kua nge kurə sakara kowo,

wi u win durə deri.

Domi yellu gemgiba raa yiba wunε səə.

Adama gisə, tən gowobu tənawa ba nun wāasi.

22 A raa sāa nge sii geesu.

Wee a kua nge sii bisu.

A raa sāawa nge tam gem.

Adama tē, a kua nge tam mε ba nim doke.

23 Wunen wirugiba man seesi,

ma ba ka gbənəbu nəə tia sāa.

Be kpurowa ba ra n kēnu yīiyə,

kpá ba n nəm biran kēnu naa gire.

Ba ku ra gobekuba wē ye n sāa begia,

ba ku ra maa ka gəminibu yinε.

24 Yen sə, i swaa dakio i nə

ye nε Gusunə, wəllu ka tem Yinni na gerumə,

nε wi na sāa bεε Isireliban dam.

Na nεε, kon bεε nen yiberəba mərəu kəsie

kpa nɛn mǎru yu wa yu sure.

²⁵ Kon bɛɛ nǎma doke
kpa n bɛɛ wǎ nge sisu
n bɛɛn disinu kpuro wuna
kpa i dɛɛra.

²⁶ Kon bɛɛ kua nge yellu.

Siri kowobu ba ñ maa nǎm biran kǛnu mwaamǎ.
Mɛya ba ñ maa bwisi kǛɔbun nǎsu gum tɛnimǎ.
Saa yera ba koo nɛɛ,
gemgibu ka naanɛgibun wuuwa mini.

²⁷ Kon Yerusalemu yakia yà n nɛn kǐru swǐi,
kpa n maa yen tǎmbu wǎra
be ba gǎru gǎsia mi kpuro.

²⁸ Be ba man seesi, kon bu kam koosia.
Be ba durum mǎ, kpa n bu go.

Be ba maa man biru kisi, kpa n bu kpeerasia.

²⁹ Saa ye sǎɔ, dǎa bakanu ka dǎa sǎɔ
si su sǎa bɛɛn bǔu yenu,
su koo de i sekuru wa.

³⁰ I ko kowa nge dǎa baka ni,
sanam mɛ nin wurusu dellamǎ,
ñ kun mɛ nge dǎa sǎɔ si,
sanam mɛ su ñ maa nim waamǎ.

³¹ Wi u tamaa u dam mǎ u koo ko nge yakasu,
kpa win kookoosu su n sǎa nge dǎɔ buri,
kpa u dǎɔ mwaara ka win kookoo si sannu.
Goo sari wi u koo kpǐ u bu faaba ko.

2

¹ Gari yiniwa Yinni Gusunǎ u Esai Amǎtin bii
sǎɔwa kǎsiru sǎɔ, Yudaba ka ben wuu Yerusalemun
sǎ.

Bǎri yen te ta ko n wǎa

sere ka baadommao
(I maa mεerio naasu 2-4, Misee 4:1-3)

2 U nεε, saa dāaka sɔɔ,
 guu tèn mi Yinni Gusunɔn sãa yera gire,
 ta koo guu ni nu tie bεεε kera,
 kpa bwesenu kpuro nu na mi,
 3 nu nεε, i na su da Yerusalemuɔ
 su yɔ Yinni Gusunɔn guuro
 mi Isireliba ba ra nùn sã.
 Kpa u sun win swεε sɔɔsi
 su sī yi sɔɔ.
 Ba koo gere mε,
 domi guu ten min diya u koo win wooda yara
 kpa u gari geruma.
 4 U koo bwese dabinu siri,
 kpa bwese ni, nu nin takobiba bɔəri
 nu ka tebonu seku.
 Meya nu koo maa nin yaasi bɔəri
 nu woba so.
 Bweseru gara kun maa garu seesimɔ.
 Ba ñ maa ben bibu tabu toobu sɔɔsimɔ.
 5 Bεε Yakɔbun yεnugibu,
 i na su da su sī yam bururam sɔɔ,
 mε Yinni Gusunɔ u sun wεεmɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo be ba tii sue kam koosia

6 Yinni Gusunɔ, wee a wunen tɔmbu
 Yakɔbun yεnugibu deri,
 domi ba sɔɔ yari yerugibun sãaru mɔ.
 Ma ba wɔri dobo dobon kobu sɔɔ nge Filisitiba.
 Ba da ba ka tɔn tukobu arukawani bɔkua.
 7 Ben tem mu sii geesu ka wura yiba.
 Arumani ye ya wãa mi, ya ñ nɔru mɔ.
 Tem mε, mu maa dumi yiba,

ka tabu kεkε sisugii yi yi ñ geeru mɔ.

⁸ Ba bwāarokunu seka baama.

Ma ba nu yiirammε ba sāamɔ.

⁹ Yen sɔ, tɔmbu kpurowa ba koo yiira

Yinni Gusunɔn wuswaaɔ bu tii kawa.

Yinni Gusunɔ, a ku bu ben durum suuru kua.

¹⁰ Yen sɔ, bεε Yakɔbun yenugibu,

i duo kpee baaba sɔɔ

kpa i kuke wɔrusɔ

i ka Yinni Gusunɔn nanum ka win yiiko duka suuri.

¹¹ Tɔru gara sisi

tɛ sɔɔ ba koo wi u tii sue kawa

kpa bu Yinni Gusunɔ turo wɔlle sua.

¹² Domi wi, wɔllu ka tem Yinniwa.

U tɔɔ te yi,

tɛ sɔɔ u koo baawure siri wi u tii sue,

kpa u nùn kawa.

¹³ Tɔɔ te sɔɔ,

u koo dāa baka ni nu gunu Libaniɔ ka Basaniɔ
kpeerasia.

¹⁴ Kpa u guunu ka gungunu

¹⁵ ka gbāra damginu kɔsuku,

¹⁶ ka sere goo nimkuu bakasu,

gāanu kpuro gesi ye ba kīru bo.

¹⁷⁻¹⁸ Tɔɔ te sɔɔ, ba koo wi u tii sue kawa

kpa bu bwāarokunu kpeerasia.

Yinni Gusunɔ turowa ba koo wɔlle sua.

¹⁹ Sanam mε u koo se u tɔmbu nandasia,

tɔmba koo du bu kuke kpee baaba sɔɔ ka wɔrusɔ,

bu ka win dam ka win yiiko duka suuri.

²⁰ Tɔɔ te sɔɔ, tɔmba koo ben bwāaroku ni ba
seka ka sii geesu ka wura ba sāamɔ gunɔnguunu ka
yankɔsu deria. ²¹ Kpa bu du bu kuke kpee baaba sɔɔ

ka wərusə bu ka Yinni Gusunən dam ka win yiiko
duka suuri.

²² N n mən na, i ku bεen naanε doke tənυ səə.

U sãawa nge woo.

U n̄ sãa gãanu.

Yudan banda burisina

3

¹ Esai u nεε,

Gusunə, wəllu ka tem Yinni,

u koo Yerusalemugibu ka Yudaba kpuron arumani
kpeerasia.

Ba n̄ maa dīanu ka nim wasi.

Ba n̄ maa somiru garu wasi gam di.

²⁻³ Domi u koo ben tabu durə damgibu

ka ben tabu kowobu wuna u go,

ka ben siri kowobu ka ben sərobυ ka guro gurobu

ka be ba sãa tabu kowobu weeraakuukuubun
wirugibu

ka ben sina asakpəbu ka ben bwisi kēəbu

ka ben nəman səm kowo kpokoba ka ben timgii
gisonkoba

ka mam wi, Gusunən səməbun tii.

⁴ U koo de aluwaasiba ba n bu kpare

nge mε ba ka kī.

⁵ Təmba koo dam dərena.

Aluwaasiba ba koo durə təkənu seesi,

kpa garu ko sariba bu damgibu nənι du.

⁶ Saa ye səə, tənυ u koo win wənə sēre u nεε,
wunε a yānu mə.

Yen sō, a koowo bεsən yenu yēro,

kpa a bεsən yenu seeya.

⁷ Adama u koo n̄n wisi u nεε,

na n̄ yen tim mə.

Dĩanu sari yenu ge sɔɔ,
 yānu maa sari mi.
 A ku man ko been yenu yēro.

⁸ Esai u maa nee,
 Yerusalemu ya bāarimɔ,
 ma Yuda ya wɔrukumɔ
 yèn sɔ ba Yinni Gusunɔ seesi
 ka ben gari ka ben kookoosu.
 Ba ñ win berum mɔ.

⁹ Ben kookoosu su ben daan seeda dimɔ.
 Ben daa kɔsa kun berua.
 Ba ye mɔ batuma sɔɔ nge Sodomugibu.

Bɔruroba ba sãa,
 domi bɔriya ba tii sɔɔru kuammɛ mi.

¹⁰ A gemgii sɔɔwɔ ma u koo kuura.
 U koo win sɔmburun are wa.

¹¹ Adama bɔrurowa wi u nuku kɔsuru mɔ.
 U ko n wãawa nuku sankiranu sɔɔ,
 domi win sɔmburun areya u koo wa.

¹² Aluwaaasiba ba Yinni Gusunɔn tɔmbu dam
 dɔremɔ.

Ma tɔn kurɔbu ba sãa ben yinnibu.

Be ba bu kpare ba bu torasiamɔ.

Ba ben swaa go ye ba raa swĩi.

Yinni Gusunɔ

u win tɔmbun wirugibu sirimɔ

¹³ Yinni Gusunɔ u na u yɔ u ka win tɔmbu siri.

¹⁴ U win siribu torua ka win tɔmbun guro gurobu,
 ka ben wirugibu.

U nee, i tɔmbun dĩanu wɔra
 ma i ye i sãarobu mwaaari yii been yenusɔ.

¹⁵ Mban sɔna i nen tɔmbu dam dɔremɔ,
 ma i sãarobu taki dimɔ.

Nε, Yinni Gusunə, wəllu ka tem Yinniwa na yeni bikiamə.

Ba koo Yerusalemun

tən kurəbu seeyasia

¹⁶ Yinni Gusunə u maa nεε,
wee Yerusalemun tən kurəbu ba tii sue.
Ma ba sīimə ba yēkə mə, ba wīinu demie.
Ba n sekuru mə, ba ben naasun sumi soonamə.

¹⁷ Yen sōna kon de bu ko wii kparanugibu,
kpa n bu terenu yōsu.

¹⁸ Saa ye sə, kon ben bura yānu kpuro wuna.
Niya ben naasun sumi ka ben serin bura yānu ka
ben sababa yi yi ka suru kēka weenε, ¹⁹ ka ben
swaa tonkunu, ka ben sumi ka ben sənditii, ²⁰ ka
yasi, ka yəni yi ba doke naasə ka ben sēkatii, ka
ben yərəmannin bəki, ²¹ ka ben taabu nəmaginu ka
wēruginu, ²² ka ben yāa gobiginu, ka yabe bakanu
ka ben bəənu, ²³ ka digiba, ka yāa ni nu n sinum mə,
ka yasi, ka sere sənditii.

²⁴ Ba n maa turaren nuburu nəəmə
ma n kun mə nubu kōsuru.

Ba n maa sēkatii sēkemə ma n kun mə wēε.

Ba n maa seri wasi wirə bu tari.

Wii pənna ba ko n mə.

Ba n maa yabe bakanu sebumə
sere saakiba nuku sankiranun sə.

Ben buram kun maa sōsiramə.

Sekura ba koo wa.

Yerusalemun gəminibu

²⁵ Ba koo Yerusalemun təmbu ka yen tabu durəbu
go tabu sə.

²⁶ Təmba koo wuri ko bu gəw swī yen gbāra
kənnəwə

nge tən kurə wi ba wəri ba win yānu gura ma u sō
temə.

4

¹ Saa ye səə, tən kurəbu nəəba yiru ba koo durə turo
sō bu nəε,
sa ko bεsɛn tii diisia kpa su tii sebusia.
A gesi sun sekuru wunə
kpa a de sa n wunɛn yīsiru səəwa.

Yerusalemu ya koo wurama

nge yellu

² Ye Yinni Gusunə u koo kpiisia saa ye səə, ya ko
n sāawa bεεε ka girima Isireli be ba tien sō. Kpa
tem mε, mu dīa geenu ma nu n sāa ben nuku dobu.
³ Be, be Yinni Gusunə u gəsa mi, u ben yīsa yorua
ba n ka wāa Yerusalemuə, ba koo bu sokuwa tən
dεεrobu. ⁴ Yinni Gusunə u koo Yerusalemun tən
kurəbu disi wəka, kpa u wuu gen tii dεerasia, u gu
siri ka win dam bakam tən be ba raa gon sō. ⁵ Yen
biru u koo de dō wii bakaru tu Siənin guuru kpuro
ka mənno yenu wukiri sō səə, kpa dō yara ya n
wāa wōkuru guu ten wəllə, kpa win yiikon girima
yu wuu ge wukiri, ⁶ kpa ya n sāa nge kuru te ta ko n
bu saaru sāawe yam susurun saa, ka maa kuku yeru
woo bəkə ka guran sō.

Isireliba

ba sāawa nge resɛm gbaaru

5

¹ I womu swaa dakio i nə ge kon nɛn kīnasi kua.
Womu ge, ga ka wi ka win resɛm gbaaru yā. Ge wee.
Nɛn kīnasi u resɛm gbaaru garu mə

te ta wãa tem turenu wãllò mi n tem gem m̀.

² U gbaa te k̀r̀r̀ kua, ma u ten kpenu wukura.

Ma u resem d̃ãa ye ya koo bii duronu ma duura.

Yera u ten k̃sobun diru bana ten suunu s̀.

Ma u resem gama yeru kua mi.

Saa yè s̀ u den ỹiỹ resem gbaa te, tu ǹn bii
geenu marua,

yera u deema k̃suna ta ǹn marua.

³ T̃, nen k̃nasi u gerum̀ u m̀,

b̃ε̃ Yudaba, b̃ε̃ be i wãa Yerusalem̀,

i bu sirio wi ka win resem gbaa te.

⁴ Mba u tu burea u n̄ kue.

Mban s̃na ta bii k̃sunu mara

sanam m̃ u ỹiỹ tu bii geenu ma.

⁵ Wee ye u koo win gbaa te kua.

U koo ten kara ka yen d̃ãa wukiriwa,

kpa yaa sabenu ka gbeeku ỹε̃ yi du mi,

yi di, yi taaku.

⁶ U n̄ maa win resem d̃ãa ye s̃mm̀,

m̃ya u n̄ maa gbaa te wukum̀.

U koo tu deriwa tu kam ko,

kpa s̃aki yi tu wukiri,

kpa u de gura yu ku maa ñ mi.

⁷ Isirelibara ba s̃a Gusuǹ,

w̃llu ka tem Yinnin resem gbaa te.

Ma Yudaba ba s̃a resem dora ye u duura.

U k̃ia bu gea ko adama k̃sa ba kua.

Ba t̃mbu go ba yem yari.

U maa k̃ia bu gem sw̃i, ma ba yina.

Yen s̃na t̃mba wuri m̀.

K̃sa ye t̃mba m̀

(I maa m̃erio 10:1-4)

⁸ B̃ruroba be ba ỹenusu ka gbea sosim̀

ye ba raa mǝ sǝǝ,
 sere gabu ba ñ maa ayeru mǝ,
 ma be tǝna ba batuma mǝ.

⁹ Wee ye Gusunǝ wǝllu ka tem Yinni u man sǝǝwa.

U nεε,
 kam kam ba koo tǝn ben yeñu dabi ni kpuro kam
 koosia.

Kpa goo u kun maa wǝa yeñu bura si sǝǝ, si su kpǎ
 mi.

¹⁰ Bǎ n resεm εkitaa ita gama,
 yen tam kun ditiri weeraakuru turi.
 Bǎ n maa alikama kilo wunǝbu (100) duura,
 ye ba koo gǝ ya ñ kilo wǝkuru keramǝ.

¹¹ Bǝruroba be ba ra buru buru yellu se
 ba ñ tam bǝbǝm nǝrumǝ,
 kpa ba ñ wǝa tam gbaburǝ sere ñ ka ko wǝku suunu.

¹² Gǝǝgenu ka mǝrǝkunu, ka baranu
 ka guunu ka sere tam,
 yera ya ra ben tǝǝ bakanu gbisisie,
 kpa ba ñ nε, Yinni Gusunǝn sǝma atafiru sǝa.

¹³ Yen sǝna kon de bu bu yoru mwεeri subaru sǝǝ
 bu ka doona.

Ben sina biba koo gbi gǝǝrun sǝ,
 kpa be ba tie bu gbi ñim nǝrun saabu.

¹⁴ Kpa gǝribun wǝa yeru tu nǝǝ wukia ka dam,
 tu sina bii be mwε
 ka maa tǝn wǝru ge ga nuku dobu mǝ.

¹⁵ Saa ye sǝǝ, tǝmbu kpurowa ba koo yiira
 Yinni Gusunǝn wuswaaǝ bu tii kawa,
 kpa be ba nεε, ba tii tura, bu wǝruma.

¹⁶ Tǝǝ te sǝǝ, Gusunǝ, wǝllu ka tem Yinni
 u koo win tǝmbu siri dee dee
 u ka win yiiko sǝǝsi,
 kpa u gea ko u ka sǝǝsi ma u dεere.

17 Yāanu nu koo yakasu di Yerusalemun banso
nge nin kpara yenə,
kpa nin binu nu di nu boria mi.

18 Bōruroba be ba gbinne ka kōsa
nge naa wuku yi yi yin keke gawe,

19 ba n gerumə ba n m̀,

Yinni Gusunə u wasi suo u win samburu ko fuuku,
kpa su tu wa.

Isireliban Yinni Dεero u win himba sōsio ye u yi,
kpa su ye gia.

20 Bōruroba be ba ra kōsa soku gea,
kpa bu gea soku kōsa.

Bōruroba be ba ra yam wōkuru soku yam bururam,
kpa bu yam bururam gōsia yam wōkuru.

Bōruroba be ba ra ye n sosu gōsie ye n do,
kpa bu ye n do gōsia ye n sosu.

21 Bōruroba be ba tāsā ben tii tiin yēru sō,
ma ba tii mεera bwisigibu.

22 Bōruroba be ba yīsiru yara
tam nərubu sō.

Bōruroba be ba tam bōbom kobu yē.

23 Bōruroba be ba nəm biran kēnu mwaamə,
ba ka taaregibu gem wēemə,
ma ba gemgibu taare wēemə.

24 Yen sōna Yinni Gusunə u koo de bu dō mwaara
nge mε dō u ra doo gāanu ka yaka gbebusu mwe,
kpa ben gbini yi kōsi,
kpa ben wēsu su ka woo doona nge tua,
yèn sō ba n Gusunə wəllu ka tem Yinnin woodaba
garisi gāanu.

Ma ba win gari atafiiru kua,
wi, wi u sāa ben Yinni dεero.

Yinni Gusunə u sōru sāa

u ka bu seeyasia

(I maa mērio naasu 25, 9:7-20)

²⁵ Yen sōna win mōru ya wōrimō be sōo.

U bu nōma dokemō u goomō.

Guunu diirumō.

Ma tōmbun gonu nu sweenε swεε sōo nge kubanu.

Adama ka mε, win mōru kun sure,

ma u bu nōma dokemō u seeyasiamō.

²⁶ U gidi bōra yōrasia u ka bwese tukunu soku ni nu toma.

Ma u nu soka ka wia.

Ni wee nu wee ka wasi kasanu.

²⁷ Ben goo kun wasire,

goo kun maa wōrumε.

Dom kun goo mwε u sere dweeya.

Goon kpaka kun maa kusiare ye u sēke pōrao.

Meya ben goon baranun wēε kun nūn kare.

²⁸ Ben sēenu nu nōo do.

Ba maa nu sōri bu ka to.

Ma ben dumin naa konnu nu bōobu nge kperu.

Ma ben tabu kekεba ba sāu nge woo guna.

²⁹ Ma ba kukirimō nge gbee sunō,

ge ga yaa mwa ga ka doonō goo kun gu yinari.

³⁰ Saa ye sōo, kukiribu koo nōra Isireliba sōo

nge nim wōku ge woo bōkō ga seeya.

Bā n tem mε mēera,

yam wōkura ba koo wa ka nuku sankira bakanu,

kpa wōllu tu tīra guru wii bakarun sō.

Gusunō u Esai gōsa

u ka ko win sōmō

6

¹ Wōo gè sōo sina boko Osiasi u gu, nε Esai, na Yinni Gusunō wa kāsiru sōo, u sō sina kita bakaru

garun wǎllɔ win sǎa yerɔ. Ma win yaberun kasa ya sure sǎa yee ten sɔwɔ kpuro. ² Wǎllun kɔsobu ba bellimɔ win wǎllɔ. Ben baawure, kasa nɔɔba tia u mɔ. U ka yen yiru win wuswaa wukiri, yiru maa win naasu ma u ka yiru ye ya tie yɔɔwa. ³ Ba nɔɔgiru sue ba mɔ,
 Dɛɛro Dɛɛro,

Gusunɔ wǎllu ka tem Yinni u sǎawa Dɛɛro.
 Win yiiko ya handunia kpuro yiba.

⁴ Ma sǎa yee ten gamboba ba diira saa ben tem di, nɔɔ ge ga nɔɔramɔ min sɔ, ma wiisu su yiba dii te sɔ. ⁵ Saa ye sɔra na nɔɔgiru sua na nɛɛ, na kam kuawa. Domi nen yara ya durum sɔwa, na maa wǎa tɔmbun suunu sɔ bɛn yari durum sɔwa ma na sere Gusunɔ, wǎllu ka tem Yinni wa ka nɔni wi u sǎa kpuron sunɔ.

⁶ Adama wǎllun kɔso ben turo u dɔɔ gɛɛ sua ka baku yǎku yerun di, u yɔɔma u na nen mi. ⁷ Ma u ka yi nen nɔɔ baba ma u nɛɛ,
 yeni ya wunen nɔɔ baba
 ya sɔɔsi ma Gusunɔ u wunen toraru wuna.
 Meya u maa wunen durum wɔka.

⁸ Yen biruwa na Yinni Gusunɔn tiin nɔɔ nua ga gerumɔ ga mɔ,
 wara kon wa n gɔri.
 Wara koo se u man daawa.
 Ma na wisa na nɛɛ,
 nɛ wee, a man gɔrio.

⁹ Ma u man sɔɔwa u nɛɛ,
 n n mɛn na, n doo n Isireliba gari yini sɔ n nɛɛ,
 wee ba ko n da kasu bu win gari nɔ,
 adama ba n yi nɔɔmɔ.
 Ba ko n da kasu bu wa,

adama ba ñ gāanu wasi.

¹⁰ N de tən ben gōru gu bōbia,
kpa bu swaa taaya bu ku raa gari nō.
N ben nōni wōkuo bu ku raa ka yam wa,
kpa bu ku raa gōru gōsia bu faaba wa.

¹¹ Ma na nεε,
Yinni, sere saa yerà ya ko n sãa mε.
Ma u man wisa u nεε,
sere wuu sinin tōmbu bà n gbisuka,
kpa su ko bansu, kpa tem mε kpuro mu kam ko.

¹² Domi u koo de bu ka mēn tōmbu da sere mi n
toma
kpa bu mε deri mu n sãa bansu.

¹³ Baa bà n tem mēn tōmbu bōnu kua suba wōkuru,
ma ten teera tie mi,
u koo tu surawa nge dāa bakaru.
Adama nge mε dāa kpiriru ta ra kpare,
nge mēya bwese kpaara koo se
ta n sãa bwese geeru te u gōsa.

Gari yi Esai

u Akasi sina boko sōwa

7

¹ Sanam mε Akasi, Yotamun bii, Osiasin debubu u bandu dii Yudaō, saa yera Resini, Sirin sina boko ka Peka Remalian bii, Isireliban sina boko, ba nōo tia kua ba Yerusalemu wōri ba tarusi. Adama ba ye kpana. ² N deema ye ba na ba sina boko Akasi sōwa ba nεε, wee Sirigiba na ba ben sansani gira Isireliban temō, yera Akasi ka win tōmbun toronu kara ba diirimō nge dāa ni woo ga sweemō.

³ Saa yera Yinni Gusunō u Esai sōwa u nεε, i doo wunε ka wunen bii Seari Yasubu i ka Akasi yinna. I

ko i nùn deema beku wōku yerun swaaə, nim tora ye ba kua ya ra ka nim nε wuuən nəə giə. ⁴ Kpa a nùn sō a nεε, u tii nenuə ka laakari. U ku berum ko, u ku de win tororu tu kara. Domi Sirin sina boko ka Remalian biin mōru ye, ya sāawa nge dāa nəə si su wiisu m̄. ⁵ Tē, wee ba nùn kōsa bwisikuammε, ba m̄, ⁶ bu da bu Yudaba wəri bu ben wuu tarusi, kpa bu nanda bu bu tii nōmu sōndia. Yen biru kpa bu Tabεlin bii ko sunə wuu ge səə.

⁷ Adama nε, Yinni Gusunə, na n̄ derimə yu koorə.

⁸⁻⁹ Siri kpuron dam mu wāawa Damasiə.

Resini tənawa u sāa Damasin dam.

Isireli kpuron dam mu wāawa Samariə.

Meya Remalian bii tənawa u sāa Samarin dam.

Adama wōə wata ka nəəbun baa səə,

Isireliba ba koo yarina kpa ba kun maa dam gam m̄.

Yen sō, Akasi u n tororu sō,

u n nε, Yinni Gusunə naanε sāa.

Ma n kun mε, win dam mu koo maa kpe.

Emanueli

¹⁰ Yinni Gusunə u maa gōra bu Akasi sō bu nεε, ¹¹ u nùn yīreru bikio u n ka win gere naanε sāa. U koo kpī u bikia tu na wəllun di, n̄ kun mε gōrin di.

¹² Ma Akasi u nεε, na n̄ Yinni Gusunə yīreru garu bikiamə, na n̄ win laakari mεerimə.

¹³ Yera Esai u nεε, bεε sina boko Dafidin bweseru, ye i dera tōmba ka bεε wasira, ya n̄ tura? Yera i maa kī Gusunə nen Yinni u ka bεε wasira? ¹⁴ Wee tē win tii u koo bεε yīreru wē. Wəndia goo u koo gura sua kpa u bii tən durə ma, kpa u nùn yīsiru kē Emanueli. ¹⁵ Naa boogum ka tima u ko n da di, sere u ka kpēa u kōsa ka gea wunana. ¹⁶ Bii wi, u sere saa ye turi, sinambu yiru ye a nasie mi, ben tem

mu koo ko bansu. ¹⁷ Adama Yinni Gusunə u koo de tōru garu tu na tē səə kaa nənɪ swāaru wa wunε ka wunεn baababan yenuɠibu, ka sere wunεn tambu, te i n̄ waare saa dāma tēn di Isireliba ka bεε Yudaba i karana. U koo de Asirigibu bu na bu bεε wəri.

Egibitigibu ka Asirigibu

ba koo Isireliba wəri

¹⁸ Yen tōə te, Yinni Gusunə u koo kəba so.
Kpa Egibitigibu kpuro ka sere be ba wāa ben daru
kerin goo gookaə

bu na nge sənsun wuuru,
kpa Asirigibu bu maa kurama nge tīi wuuru.

¹⁹ Be kpurowa ba koo na bu sina
wəwi piiminə ka kpee baaba səə,
ka dāa kikisə ka sere maa kpara yenə,

²⁰ kpa Asirigii ben sina boko
wi u wāa Efaratin guru giə
u bεεn arumani kpuro gura
kpa u n sāare nge kənə
wi u koo bεεn wasi kpuro kəni
saa bεεn wirun di sere ka bεεn tobaə, n ka da kōriə.

²¹ Yen tōə te səə,
naa gbiiba ka yāanu yiru tənawa
tənu u koo wa u faaba ko.

²² Ka mε, bom mu ko n yiba tem mε səə,
sere be ba koo deri mi,
naa bogum ka tima mu ko n sāa ben dīanu.

²³ Gbaa geenu mi resem konu nərəm nərəm (1.000)
ya duura

ma ba ra raa ye dāre ka sii geesun gobi nərəbu,
sākiya yi koo ye mwε yi go yen tōə te.

²⁴ Kpa ba n da taasoru ko mi, ka tema.
Domi sākiya yi ko n yiba tem mε kpuro səə.

25 Ba koo guu ni deri sãkin sã
mi ba ra raa gbea wuku.
Kpa bu yaa sabenu yõsu nu n bõsu mi,
kpa yu ko nin kpara yeru.

Esain bii u kua yĩreru

Isireliban sã

8

1 Yinni Gusunõ u man sãõwa u nɛɛ, n seewo n
yĩsi teni yore kpasasa, kpee bɛsi baka gaa sãã, Maheɛ
Salali Hasibasi. Yen tubusiana, bu seewo fuuku bu
arumani kpuro kata ko bu gura. ² Ye na tu yorua,
ma na tu yãku kowo Uri ka Berekian bii Sakari be
ba sãa naanɛgibu sãõsi ba n ka sãa seedagibu. ³ Yen
biruwa na ka nɛn kurõ mɛnna, ma u gura sua u bii
tõn durõ mara. Yera Yinni Gusunõ u man sãõwa u
nɛɛ, n nùn yĩsiru kẽõ Maheɛ Salali Hasibasi. ⁴ Domi
sere bu ka nɛɛ, bii wi, u mð, baaba, ñ kun mɛ yaayi,
ba koo Damasi ka Samarin arumani kpuro kata ko
bu gura bu ka da Asiriõ.

Asirin sina boko koo na

⁵ Yinni Gusunõ u kpaam man sãõwa u nɛɛ,
⁶ Yudaba ba nùn yina,
wi, wi u sãa nge Siloen nim mɛ mu kokumõ kpurɛ
kpurɛ.

Ma ba ka Resini ka Peka nãõ tia kua.

⁷ Yen sã, wi, u koo bu Asirin sina boko surema
ka win tabu kowo damgibu.

Tẽ, be wee ba kokumõ ba tɛrie
nge daa te ba mð Efaratin nim tora
ye ya yiba ya bõõ saramõ.

⁸ Ba koo Yudaba wukiriwa
nge nim mɛ mu tãnu mwɛɛ sere wĩrõ.

Adama win tii u ko n ka sun wãa.
Win dɛrum mu koo bɛsɛn tem wukiriwa
nge gunɔn kasa.

Tɔmbun kpunaa koo kam ko

⁹ Bɛɛ bwese ni nu tie, bɛɛ be i wãa n toma,
i swaa dakio.

Baa ì n mɛnna sansaniɔ i tabun kuuki kua,
ba koo bɛɛ kɔsukuwa.

Baa ì n tabun sɔɔru kua,
ka mɛ, ba koo bɛɛ kamia.

¹⁰ Baa ì n kpunaa kua,
ye kpuro ya koo kam kowa.

Baa ì n maa wooda yi,
goo kun ka ye sɔmburu mɔ,
domi Gusunɔ u ka sun wãa.

Kpɛe te ba koo sokura

¹¹ Yinni Gusunɔ u man nɛnua ka win nɔm
damguu, yera u man kirɔ kua u nɛɛ, n ku sã swaa
yè sɔɔ Yudaba ba sãimɔ.

¹² Bà n gerua ba nɛɛ, ba bu nɔɔ tia kuawa ba ka bu
seesi,

n ku ye wura.

N ku maa de ye ya bu bɛrum mɔ yu man bɛrum ko,
kpa n ku nanda.

¹³ Domi Yinni Gusunɔwa u dam kpuro mɔ.

Wi turowa u dɛɛre,
wiya n weenɛ su nasia.

¹⁴ U sãawa kuku yeru,
adama u maa sãa kpɛe te Isireliba ka Yudaba ba
sokuramɔ.

Mɛya u maa sãa yina ye Yerusalemugibu ba wɔrimɔ.

¹⁵ Ben dabiru ba koo tu sokura,
kpa bu wɔruma bu bɔkira.

Mεya ba koo maa yina ye wəri.

Esai u maari

u Yinni Gusunɔn kom mara

¹⁶ Na gari yi Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa berua. Nen bwāabu tɔnawa na yi sɔɔwa kpa bu yi nenε kem kem. ¹⁷ Na Yinni Gusunɔ yīiyɔ, na maa nùn naane sāa baa mε u Yakɔbun yenugibu biru kisi. ¹⁸ Nε wee ka nen bii be u man kā. Bεsɛn wāara kua yīre te Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u ka Isireliba gari mɔ. Yinni Gusunɔ wi, u wāawa Siɔnin guurɔ.

¹⁹ Gaba koo bεε sɔ bu nεε, i doo i bikiaru ko be ba gɔribu sokumɔn mi, ka sere sɔrobun mi, ka be ba ra būnu se ba n kuuki mɔn mi. Domi bweseru baatere ta ra bikiaru de ten būun mi, kpa u tu gɔribu soku. ²⁰ Adama bεε, i bu wisio i nεε, bu doo bu Yinni Gusunɔn woodan tireru gari. Wɔn gari yi n̄ ka wooda nɔɔ tia sāa, i ku yi swaa daki. Yi n̄ bεε arufaani gaa mɔ.

Nɔni swāarun saa

²¹ Saa gaa sisi yè sɔɔ tɔmba koo yaayaare ko tem mε sɔɔ,

kpa ba n gɔɔru soore, ba n wasire.

Mεya gɔɔrun sɔ ben mɔru koo se,

kpa bu ben sina boko ka Gusunɔ b̄rusi.

Bà n mεera wɔllɔ,

²² n̄ kun mε temɔ,

kpa bu deema yam wɔkuru ka nuku sankirana kpuro.

Ben goo kun kisiramɔ yam wɔku baka ten min di.

²³ Adama yam wɔku te ka nuku sankira ni,

yen gaa kun ko n wāa sere ka baadommaɔ tem mε sɔɔ.

Sunə kpao wi u koo gəna sina

Sabulonin tem ka Nɛfitalin tem mu raa wāa sekuru
səə yellu.

Adama saa ya wee yè səə yiiko ya koo tem mɛ
wukiri

saa nim wōkun di n ka da Yuudenin guruə,
ka Galileə mi tən tukoba wāa.

9

¹ Tən be ba raa sīimə yam wōkuru səə,
ba koo yam bururam bakam wa.

Be gəən berum mu wukiri nge yam wōkuru,
yam bururam mu koo bu kurema.

² Yinni Gusunə, kaa bu nuku doo bakabu wɛ,
kpa ba n nuku doo bi mə wunen wuswaaə

nge mɛ ba ra nuku doo ko gɛɛbun saa səə,
n kun mɛ sanam mɛ ba arumani gurama ba bənu
mə ka kuuki.

³ Nge mɛ a wunen tambu wəra saa
Madianin tabu kowobun nəman di,

nge mɛya kaa bu yara yorun di
kpa a dɛka ye ba ra ka bu so biruə
ka sere sɛna ye ba ra ka bu dam dərə bəəku.

⁴ Ba n maa tabu kowobun bara naasun damu
nəəmə.

Ben tabu yānu nu ra n yem yiba.

Ba n maa nu dokemə.

Ba koo yāa ni ka bara ni dɔə karewa.

⁵ Domi ba koo sun bii tən durə marua.

Wiya u koo ko bɛsɛn wirugii.

Win təmara, Bwisi kɛə bɛɛrɛgii,

ka Gusunə Dam kpurogii,

ka Baaba wi u ra n wāa,

ka Bəri yəndun nuuru.

6 U sãawa Dafidin sikadobu.
 Yen sɔ̃, u koo win bandu di kpa u tu dam sire
 kpa ta n bɔ̃ri yɛndu mɔ̃ sere ka baadommaɔ̃.
 U koo win tɔ̃mbu siri gem sɔ̃ɔ,
 saa tɛ̃n di sere ka baadommaɔ̃.
 Yeniwa Gusunɔ̃, wɔ̃llu ka tem Yinni, u yɔ̃rari u ko.

Yinni Gusunɔ̃

u koo Isireliba sɛɛyasia

7 Yinni Gusunɔ̃ u Isireli be ba sãa Yakɔ̃bun bweseru
 siri.

Ma siri bi, bu bu di.

8 Tɔ̃mbu kpuro, Efaraimuba ka Samarigibu,
 ba koo ye gia,

be, be ba gerumɔ̃ ka tii suabu ba mɔ̃,

9 wee dian birikiba ba wɔ̃rukumɔ̃,
 adama sa ko maa yi seeya ka kpee ni ba dãka.

Wee sikamɔ̃ren dãa gbereba ba bɔ̃kira.

Sa ko bu kɔ̃si ka dãa gea ye ba mɔ̃ sɛdurun gbereba.

10 Yinni Gusunɔ̃ u koo Resini Asirin sina bokon
 wɛrɔ̃bu tabu yãnu wɛ̃,

kpa bu Isireliba wɔ̃ri.

11 U koo de Sirigibu ba n wãa sɔ̃ɔ yari yeru gia,

kpa Filisitiba ba n maa wãa sɔ̃ɔ duu yeru gia,

kpa bu nɔ̃ɔ wukia bu Isireliba mwɛ.

Ka mɛ kpuro, win mɔ̃ru kun suremɔ̃.

U koo maa bu nɔ̃ma doke u sɛɛyasia.

12 Adama ba ñ wuramamɔ̃ win mi,

wi, wi u bu sɛɛyasiamɔ̃,

wi, wi u sãa wɔ̃llu ka tem Yinni.

Ba ñ maa nùn kasumɔ̃.

13 Yen sɔ̃na u koo Isireliban wiru

ka ben siru bura sɔ̃ɔ teerun sɔ̃ɔ.

14 Ben bukuro bera, ba sãa ben wiru,
 ma sɔ̃mɔ̃ weesugibu ba sãa ben siru.

15 Be ba sãa tɔn ben kparobu, ba dera ba kɔra.
Be, be ba maa kpare, ba swaa kɔsa mwa.

16 Yen sɔna Yinni Gusunɔ u n̄ nuku dobu mɔ,
ben aluwaaasiban sɔ.

U n̄ maa ben gobekuba ka gɔminibu wɔnwɔndu
kuammɛ.

Domi be kpuro ba sãawa nuku kɔsurugibu.

Ba n̄ Gusunɔn bɛɛɛ yɛ.

Sekuru sari gariya yi ra yari saa ben n̄sun di.

Yen sɔ, Yinni Gusunɔn m̄ru kun suremɔ.

U koo bu n̄mu dokewa u sɛɛyasia.

17 Domi nuku kɔsuru ta ra m̄niwa nge d̄ɔ

wi u ra yakasu ka sãki mwe.

D̄ɔ wi, u ra du u d̄a s̄ɔ b̄kɔ mwa,

kpa wiisu su se ge s̄ɔn di.

18 Gusunɔ, w̄llu ka tem Yinnin m̄run sɔ,

tem mɛ, mu d̄ɔ mwaara,

ma m̄n t̄mba d̄ɔ diira.

Goo kun win winsim laakari m̄ u sere n̄n somi.

19 Ba d̄ianu guramɔ n̄m geuɔ ka n̄m d̄warɔ.

Adama ka mɛ, goo kun deba.

Ma ben baawure u win winsim wasin yaa temmɔ.

20 Manaseba ka Efaraimuba ba tabu w̄rinamɔ.

Yen biru be kpuro ba m̄nna ba Yudaba w̄ri.

Ka mɛ, Yinni Gusunɔn m̄ru kun sure.

U maa bu n̄mu doke, u sɛɛyiasiamɔ.

10

Be ba Yinni Gusunɔn m̄ru

seeyamɔ

(I maa m̄erio naasu 1-4, 5:8-24)

1 B̄ruroba be ba ra wooda yi ye ya n̄ sãa dee dee.

Kpa bu ye yore bu yi bu ka ben t̄mbu dam d̄re,

² bu ka yina bu s̄arobu ben gem wē,
 kpa bu bw̄εbw̄εbu gem bira,
 bu ḡaminibu ka gobekuban arumani mwa yu ko
 begia.

³ Sanam mε Yinni Gusun̄o u koo bεε sεεyasia,
 mba i ko i ko.
 Sanam mε kam kobu bu koo bεε w̄ari saa tontonden
 di,

mba i ko i ko.
 Weren miya i ko i duki da i ka faaba wa.
 Ma gia i ko i bεεn arumani bere.

⁴ Ba koo gabu yoru mw̄εeri kpa bu gabu go.
 Adama ka mε, Yinni Gusun̄on m̄aru kun surem̄o.
 U koo maa bu n̄omu doke u sεεyasia.

Asirigibu

ba Yinni Gusun̄o torari

⁵ Yinni Gusun̄o u nεε,
 b̄ruroba bεε Asirigibu.
 Kon bεε kowa nge n̄en bokuru
 te kon ka Isireliba sεεyasia n̄en m̄aru yà n seewa.

⁶ Na dera i bwese te ta ñ n̄en bεεε yē w̄ari
 te ta ra n̄en m̄aru seeye,
 kpa i tu taaku nge swaan p̄ot̄ok̄o
 i ten arumani gura.

⁷ Adama n ñ daa ye, bεε Asirigibu i ḡoru doke.
 I ḡoru dokewa i bwese dabinu kpeerasia.

⁸ Domi bεεn sina boko u nεε,
 win tabu sinambu ba s̄awa nge bwese ni nu tien
 sinambu.

⁹ U maa wusu n̄oma doke si su w̄aa win sw̄εε s̄o
 n ka girari Yerusalem̄o.
 Wuu siya Kalin̄o ka Kaakemisi ka Hamati
 ka Aapadi ka Samari ka Damasi.

10 U sin sinambu kamia
 sìn bũnu nu Yerusalemu ka Samariginu dabiru
 kere.

11 Nge mε u Samarigibu kua ka ben bũnu,
 nge mεya u koo Yerusalemugibu ka ben bũnu kua.

12 Adama nε, Yinni Gusunɔ, nà n nεn himba
 kpuro yibia Siɔnin guurɔ, ka Yerusalemuɔ, kon
 Asirin sina boko sεεyasia, win gɔru bɔbunu ka win
 tii suabun sɔ. 13 Domi u gerumɔ u mɔ,
 win tiin dam ka win tiin bwisiya u ka nasara wa.
 U bwese tukunun tem mwa, ma u ben arumani
 gura.

U sinambu wɔri nge tabu durɔ damgii,
 ma u bu bandu yara.

14 U ben arumani gurawa
 nge mε ba ra sɛa gure gunɔbun sokurɔ.
 U ye kpuro gurawa ben tem mε sɔɔ
 nge sɛa ye gunɔ ga deri.

Goo kun ka tii yinε
 ñ kun mε u nɔɔgiri sua u kuuka ko.
 Adama na bikiamɔ,

15 gbãa, ya ra tii bεεε wɛ
 wi u ka ye sɔmburu mɔn wuswaaɔ?
 Sii, ya ra tii sue
 wi u ka ye sɔmburu mɔn wuswaaɔ?
 Asirin sina boko wi, u sãa nge dɛka
 ye tɔnu u sua ma ya nùn s̄ikiamɔ,
 ñ kun mε bokuru te tɔnu u neni,
 ma ta nùn f̄iamɔ.

16 Yen s̄ona nε Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,
 kon de win tabu durɔbu bu woora.
 Kpa d̄ɔɔ u na u bu wukiri
 sanam mε u wãa win sinandun yiiko sɔɔ.

17 Nε, Isireliban yam bururam, kon gɔsia d̄ɔɔ.

Kpa nen dεeraru tu ko dǎo yara
yu ben sǎki ka awĩi kpuro mwa sǎo teeru.

¹⁸ Ya koo ben dǎa sǎo ka ben tem bεεε kpuro mwa
mam mam.

Kpa mu n sǎa nge barǎ wi u gǎo dǎo.

¹⁹ Dǎa ni nu koo tia mi,
nu n ko n dabi.

Baa bii u koo kpĩ u nin geeru yore.

Isireliban fikowa

ya koo wurama

²⁰ Tǎo te sǎo, Isireli be ba tie ba yara tabun di, ba n
maa somiru kasumǎ bwese ni nu bu kpeerasiamǎn
mi. Adama ba koo ben naanε dokewa nε, Gusunǎ,
ben Yinni Dεeron mi. ²¹ Kpa bu wurama nε, Gusunǎ
Dam kpurogiin mi. ²²⁻²³ Baa bǎ n daa dabi nge
nim wǎkun yani sεeri, ben sukum tǎnawa mu koo
wurama. Domi nε, Yinni Gusunǎ, wǎllu ka tem
Yinni, na yen himba yi kǎ n ka bu kpeerasia. Nen
gem mu koo sǎosira n banda. Tem mε kpurowa kon
kpeerasia nge mε na yi.

Yinni Gusunǎ

u koo Asirigibu sεeyasia

²⁴ Nε Gusunǎ, wǎllu ka tem Yinni, na gerua
na nεε, bεε nen tǎmbu, bεε be i wǎa Siǎniǎ, i ku
Asirigibun berum ko, be ba bεε soomǎ ka bokuru
nge mε Egibitigiba raa bεε kua. ²⁵ Adama, n tie fiiko
sεeyasia bi na bεε mǎ n ka kpe, kpa nen mǎru yu
wura ben mi, n bu kpeerasia. ²⁶ Nε Gusunǎ, wǎllu
ka tem Yinni, kon goo dendi nge bokuru u bεε
sεeyasia nge mε na Madianiba kua Horebun guurǎ.
Kon nen dεka tǎi nim wǎkun bera gia n bu sεeyasia
nge mε na Egibitigibu kua. ²⁷ Tǎo te sǎo,

kon bεε nen tambu yara yorun di
 kpa i bεen sɔmunu sɔbia
 kpa i sugu pota bεen wīnun di.
 I ñ maa sugu dokemɔ
 yèn sã na bεε gɔsa na gum tãre.

Yiberɛba ba Yerusalemu wɔri

²⁸ Yiberɛba ba Ayati wɔri ba mwa,
 ma ba Migoroni tɔbura ba ben sɔmunu yi
 Mikimasio.

²⁹ Ba koka ba doona ma ba da ba kpuna Gebaɔ.
 Yera Rama ya diirumɔ.

Ma Sɔlu Isireliban sina boko yerukoon wuu
 ge ba mɔ Geban tambu ba duki yakikira.

³⁰ Bεε Galimugibu i wuri koowo.

Bεε Laisigibu i n tii se.

Bεε maa Anatɔtugibu i ko i kam ko.

³¹ Madimenagibu ba yarina.

Ma Gebimun tamba yakikira ba kuku yenu kasu.

³² Gisɔ mam yiberɛ be, ba wãa Nɔbuɔ

ba gãsenu kparamɔ Siɔnin guurɔ

bu ka Yerusalemun tambu nandasia.

³³ Wee Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni,

u koo bu bɔɔri nge dãa kãasi.

U koo yi yi kpãaru bo bura u kawa.

³⁴ U koo bu bɔɔriwa u suriri

nge mε ba ra dānu bɔɔri ka gbãa Libanin dãa sɔwɔ,

kpa ben girima yu kpe.

Sunɔ kpao koo yari

Dafidin bweserun di

11

¹ Nge mε bà n dāru bura,

ten nuurun di kp̄ii p̄atura ra yari,
nge m̄eya goo u koo yari u bandu di Isain bweseru
sɔɔ.

² Gusun̄n Hunde u ko n da n w̄aa ka wi.
Hunde wi, u koo n̄n bwisi ka dam k̄ē
u ka win t̄ambu kpara,
kpa u Gusun̄n k̄iru gia u n̄n nasia.

³ U koo n̄n m̄em n̄ɔwawa ka k̄iru.
M̄eya u n̄ t̄anu sirim̄o ka sendaru,
n̄ kun m̄e, ba n̄en s̄o.

⁴ U koo s̄arobu siriawa dee dee,
kpa u bw̄εbw̄εbu ben gem w̄ē.
Win gari yi ko n s̄awa nge bokuru
te u koo ka t̄ambu s̄eyasia,
kpa yi n s̄aa nge takobi
ye ya koo t̄n k̄sobu go.

⁵ Win gem ka win b̄r̄okinira ko n s̄awa
nge kpaka ye u s̄eke p̄araɔ
u n ka win t̄ambu kparam̄o.

⁶ Ȳε ḡbi ka ȳanu nu ko n w̄aa yam tem,
kpa gbeeku musukunu ka boo binu nu kpuna
sannu.

M̄eya maa gbee sun̄o binu ka ket̄e binu nu ko n w̄aa
sannu,
kpa bii piibu u nu kpara.

⁷ Ket̄eba ka gbeeku b̄nu nu koo di sannu,
kpa nin binu nu n w̄aa yam tem.
Gbee sinansu su koo yakasu di nge n̄ε.

⁸ Bibu ba koo kp̄i bu ka sur̄k̄onu dwee,
kpa bu ben n̄mu kp̄ē waa ḡs̄onun w̄orus̄o.

⁹ Baawure u ko n Yinni Gusun̄n ȳeru yibawa
nge m̄e nim w̄ku ga nim yiba.

Yen s̄na be ba koo da bu Yinni Gusun̄o s̄a
win guur̄o te u t̄ii ḡsia Yerusalem̄o,

ben goo kun win winsim kōsa kuamme.

¹⁰ Saa ye sōo, goo u koo yari Isain
 bweserun di nge dāa kp̄ii p̄tura,
 kpa u n s̄aa nge gidi b̄ra bwesenu kp̄uron s̄o.
 Bwese ni, nu koo ḡosirama win mi.
 Kpa win w̄aa yeru ta n Gusun̄n yiiko s̄ōsi.

Isireli be ba raa yarinε

ba koo wurama

¹¹ Saa ye sōo, Yinni Gusun̄o u koo maa win dam s̄ōsi
 u ka win t̄n be ba tie yakia
 be ba yarinε ba w̄aa Asirīo ka Egibitīo
 ka Patur̄asīo ka Etiopīo
 ka Elamūo ka Babilonīo ka Hamatīo Sirin tem̄o,
 ka sere be ba w̄aa nim w̄okun goon̄o.

¹² U koo gidi b̄ra gira
 u ka s̄ōsi ma u koo Isireliba m̄enna
 be ba raa yoru m̄wεera,
 kpa u Yuda be ba raa yarinε handunian goonu nne
 s̄ō m̄enna.

¹³ Efaraimuba ba ñ maa ka Yudaba nisinu m̄o.
 Yudaba ba ñ maa ka Efaraimuba yibere t̄eru m̄o.

¹⁴ Ba koo m̄enna bu Filisitiba w̄ariwa
 s̄ō duu yeru gia,
 kpa bu Filisiti be ko ben yobu.
 M̄eya ba koo maa m̄enna bu s̄ō yari yerugibu w̄ari.
 Ba koo Ed̄amu ka M̄abuba dam d̄ore,
 kpa bu Am̄aniba taare.

¹⁵ Yinni Gusun̄o u koo de Egibitin daarun nim mu
 gbera.

U koo tu n̄amu demie u wom wure ka dam,
 kpa u tu b̄nu ko ker̄i n̄ōba yiru,
 kpa win t̄ambu bu tu t̄bura ka naasu.

¹⁶ U koo swaa yara win t̄n be ba tien s̄o,

be ba wãa Asiriã.
 U koo bu swaa yara nge me u raa bu kua
 sanam me u bu yara Egibitin di.

Siarabun womu

12

¹ Sõõ teeru, be ba yakiara ba koo nee,

Yinni Gusunõ, sa nun siara,
 domi a raa ka sun m̄oru kua,
 ma wunen m̄oru ya sure.

A sun nukuru yemiasia.

² Wuna a sãa besen Yinni, a sun faaba m̄.

Sa nun naane sãa, sa ñ maa gãanun berum m̄.

Domi wuna a sãa besen dam, wuna sa siaramõ.

Wuna a sãa besen faaba kowo.

³ Nge me wi nim n̄oru ga m̄,

ù n nim wa, u ra n nuku dobu m̄,

nge meya bà n faaba wa ba koo nuku dobu ko,

⁴ kpa t̄õ te s̄õ, bu gere bu nee,

i Yinni Gusunõ siaro,

i win yĩsiru w̄lle suo.

I win s̄m baka ni u kua kparo bwesenu kpuro s̄õ.

I t̄mbu yaayasio ma win yĩsira kpã.

⁵ I Yinni Gusunõ t̄mõ,

domi gãa beeregina u kua.

I nin gari kparo handunia kpuro s̄õ.

⁶ Be ba wãa Siõniõ, bu nuku dobu kuuki koowo,

domi Isireliban Yinni Deero u kpã,

u maa wãa ben suunu s̄õ.

Yinni Gusunõ

u koo Babiloni seeyasia

13

¹ Wee, ye Yinni Gusunə u Esai, Amətin bii sōəsi
kāsiru səə Babilonin sō. ² U nεε,
i gidi bəra yōrasio guuru wəllə mi gāanu sari.

I tabu kowobu nəəguru sueyo,
kpa i bu yīreru kua ka noma,
kpa bu duki na bu du Babilonin kənnəsun di.

³ Wee, na nən tabu kowo be na gəsa wooda wē.
Na tabu durə wərugə be soka
bu ka nən məru suresia,
be, be ba ra n nuku dobu mə nən kpāarun sō.

⁴ Ma Esai u mεεra u nεε,
i tən dabinun wurenu swaa dakio i nə
guunun bera gia.

Bwese dabinu ka sinambu dabina nu mənne mi,
Gusunə, wəllu ka tem Yinnin tabu kowoba
be ba tabun səəru kpa.

Ma u bu mεεra mεεra u ka da.

⁵ Be wee ba wee sannu saa mi n toman di
bu ka tem mε kam koosia, win mərun saabu.

⁶ I gəə swīiyə
domi Yinni Gusunən tōə te, ta turuku kua.
Ta sāawa kam koo bi bu wee
wi, Dam kpurogiin min di.

⁷ Yen sōna təmbu kpuron gəma koo dwiiya
kpa ben wərugəru tu kpe.

⁸ Babilonigiba koo bεrum soora,
kpa ben wasi yi dwiiya wuriribun sō.

Ba koo tii tema
nge tən kurə wi u yiire u kī u ma.
Ba ko n mεεrine ben wuswaa ya n burisine.

⁹ Wee Yinni Gusunən tōru ta sisi.
Tōə te, ta sāawa nən swāaruguru
tə səə u koo win məru baka sōəsi.

U koo durumgibu kpeerasia,
kpa tem mε, mu ko bansu.

¹⁰ Wɔllun kperi kun maa yam dεerasiamɔ.
Sɔɔ ù n yariɔ, min diya u ko n yam tīramɔ.
Mεya suru kun maa yam bururasiamɔ.

¹¹ Yinni Gusunɔ u nεε, kon handuniagibu sεεyasia
ben kɔsa ye ba mɔn sɔ,
ka maa nuku kɔsurugibu ben nuku kɔsurun sɔ.
Kon de be ba tii sue bu kam ko,
kpa n be ba tɔmbu dam dɔremɔ kpeerasia.

¹² Kon de bu tɔmbu kasu
nge mε ba ra wura gea kaso de tontondeɔ.

¹³ Nε Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinnin mɔrun tɔru sɔɔ,
kon wɔllu yīiri,
kpa tem mu diiri sere mεn sɔɔwɔ.

¹⁴ Kpa be ba raa yoru dimɔ Babiloniɔ
bu duki wura ben temɔ nge nεmu ge ba gire.
Ba koo duki yarina bu da ben tɔmbun mi
nge yaa sabe ni nu kun kparo mɔ.

¹⁵ Ben wi ba nɔma tura kpuro wuu ge sɔɔ,
ba koo nùn tweewa bu go.
Wi ba maa naa gira ba mwa,
ba koo nùn gowa ka takobi.

¹⁶ Ba koo arumani gura ben yenusɔ
bu ben bibu munku ben wuswaaɔ.
Kpa bu ka ben kurɔbu kpuna ka dam.

¹⁷ Kon de Mεdiba bu bu wɔri
be, be ba ñ sii geesu ka wuran binε mɔ.

¹⁸ Ba koo aluwaasiba tweewa bu go.
Mεya ba ñ bii wεenu buremɔ.

Ba ñ maa bibun wɔnwɔndu mɔ.

¹⁹ Babiloniwa sinambu kpuro ba mεera wuu burɔ,
ma yen tɔmbu ba tii sue.

Adama nε, Yinni Gusunɔ, kon ye kpeerasia
nge mε na Sodomu ka Gomɔra kua.

²⁰ Tɔmbu ba n̄ maa sinamɔ ye sɔɔ.

Ya ko n sãawa bansu sere ka baadommaɔ.

Goo kun maa win kuu bekurugiru giramɔ mi.

Baa be ba yaa sabenu kparamɔ, ba n̄ yɔramɔ mi.

²¹ Miya gbeeku yεε yi koo wãa yeru ko.

Boorosu su koo yibu yen ban si sɔɔ,

kpa taataanu nu maa nin wãa yeru ko mi,

kpa boo kinenu nu n̄ yɔakumɔ mi.

²² Purukanu ka gbeeku bɔnu koo kuuki ko
yen sina kpaɔ buranu sɔɔ.

Wee yen saa ya turuku kua,

ba n̄ maa yen tɔru sosimɔ.

*Isireliba ba koo wurama
ben temɔ*

14

¹ Yinni Gusunɔ u koo Isireliba wɔnwɔndu kua. U
koo maa bu gɔsi bu ko wigibu, kpa u bu sw̄i ben
temɔ. Saa yera sɔba koo du ben suunu sɔɔ, kpa bu
menna ba n̄ wãa ka be sannu.

² Bwese dabinu nu koo ka Isireliba wurama ben
temɔ, kpa bu bwese ni ko yobu tem mε Yinni
Gusunɔ u bu wε sɔɔ. Be ba raa Isireliba yoru
mwεεra ba koo maa ben tii yoru mwεεri. Meya be
ba raa bu dam dɔre, ba koo maa ben tii dam dɔre.

Babilonin sina bokon gɔɔ

³ Bεε Isireliba, Yinni Gusunɔ u koo de i yoru yari,
kpa i wεra bεen wasiraru ka n̄ni sw̄aarun s̄. ⁴ U n̄
kua mε, womu geniwa i ko i ka Babilonin sina boko
yεε i nεε,

wi u raa sun dam dɔremɔ, u n̄ maa wãa.

Dam dārebu kpa.

⁵ Yinni Gusunə u nuku kōsurugii
be ba sun dam dāremən dam bua,
mε mu sāa nge bokuru.

⁶ Wi u ra n dāa tǎmbu soomə ka mǎru wǎnwǎndu
sari,

kpa u n tǎmbu dam dāremə,
ba nùn nǎni sǎowa sere ka nǎrə.

⁷ Wee tē tǎmba wēre handunia kpuro sǎə,
ma ba nuku dobun kuuki mǎ.

⁸ Baa ka dāa ni ba mǎ sipereba ka seduruba
ni nu wāa Libaniə
nu nuku dobu mǎ, nu mǎ,
saa dǎma tèn di a wǎruma,
goo ku ra maa nε u sun bǎəri.

⁹ Be ba wāa gǎribun wāa yerə
ba seewa bu ka nun dam koosia,
be ka ben wirugibu kpuro.

Meya sinam be ba gu ba seewa ben sina gǎnin di.

¹⁰ Ma be kpuro ba nùn nǎəgiru sue ba nεε,
wee wunen tii a kua dam sarirugii nge bεεε.
Sa kua tia.

¹¹ Wunen bεεε ye ba ra raa nun wē,
ba n mǎrəkunu soomə,

wee ye kpuro ya wǎri gǎribun wāa yerə.

Kǎkǎnu nu kua wunen kpin yeru ka wunen
bekuru.

¹² Wunε wi a sāa nge buruku kpera ye ya ballimə,
wee a wǎruma wǎllun di.

Wunε wi a bwesenu kpuro tabu di,
wunε wee ba sura temə, a kpī.

¹³ Wunε wi a ra n gerumə wunen gǎruə a n mǎ,
kaa yǎ wǎllə, a wunen sina gǎna teria kperin wǎllə,
kpa a sina guuru wǎllə sǎə yēsən nǎm geu gia,

būnun suunu sɔɔ.

¹⁴ Kaa yɔ guru winu wəllɔ,
kpa a ka Wɔrukoo weena.

¹⁵ Adama wunɛ wee, ba sure gɔribun wāa yerɔ
sere wɔrun sɔɔ sɔɔwɔ.

¹⁶ Be ba nun wa kpa ba n nun mɛɛra tii ka laakari ba
n mɔ,

n n durɔ wiya mi, wi u ra raa de tɔmbu bu burisina?
Kpa u bandu suriri?

¹⁷ U yina u pirisɔmba kara.

U wusu kɔsuka.

Ma handunia ya gɔsia bansu.

¹⁸ Bwesenu kpurɔn sina boko baawure
u wāa u wɛre ka bɛɛɛ win sikirɔ.

¹⁹ Adama wunɛ, ba nun kasa kua
a ka wunɛn sikiru tonda
nge dāa kāasa ye ba n kī,

n kun mɛ nge wi ba takobi sɔkura
ba go ba sure wɔru sɔɔ ge ga kpenu mɔ,
n kun mɛ nge goo te ba taaka.

²⁰ Ba n nun sika nge sinam be,

domi a wunɛn tem go,
ma a wunɛn tɔmbu kpeerasia.

Ba n maa wunɛn bwese kɔsurun gari mɔ.

²¹ I sɔɔru koowo i win bibu go

kɔsa ye ben sikadoba ba kuan sɔ,
kpa bu ku raa se bu maa handunia tabu di,
kpa bu maa wusu seeya bu yibu si sɔɔ.

²² Nɛ Gusunɔ, wəllu ka tem Yinni, na nɛɛ, kon
Babilonigibu seesi n ben bweseru ka ben wuun
yīsiru go. Ba n maa ben yira wasi. ²³ Kon de wuu
ge, gu ko nge daru bwāara mi gunɔ sarenu nu ra
n wāa, kpa n gu kura ka yii te ta n bu gāanu ganu

deriammε. Ne Gusunə, wəllu ka tem Yinniwa na yeni gerua.

Yinni Gusunə

u koo Asirigibu kpeerasia

24 Ne, Yinni Gusunə Dam kpurogii na bōrua na nεε,
ye na yi, ya koo maa na.

Ye na maa gōru doke ya koo koorā.

25 Kon Asirigibu kəsuku nεn təmbu Isireliban temə.

Kon bu taaku nεn guunu wəllə,
kpa n nεn təmbu yara ben yorun di,
ba kun ben sugu ka ben səmunu səwā.

26 Yeniwa nεn himba təmbu kpuron sō.

Wee na nəmu demie n ka bwesenu kpuro sεεyasia.

27 Ne Gusunə, wəllu ka tem Yinni,
nà n gāanu yi wara koo ye yina.

Nà n nəma demie wara u koo ye kure.

Yinni Gusunə

u koo Filisitiba kpeerasia

28 Wōō gè səw sina boko Akasi u gu, wōō ge səwā
Yinni Gusunə u Filisitiba gari yini səwā saa Esain
nəon di u nεε,

29 bεε Filisitiba kpuro i ku nuku dobu ko
yèn sō boku te ta raa bεε soomə ta bəwā.

I n yē ma ì n waa gəsəbu sarari,
i ko i surəkəru girari.

30 Saa gaa sisi yè səw be ba sāaru bo ba koo wa bu di,
kpa wənwəndobu ba n wāa bəri yendu səw.

Adama bεε Filisitiba kon de bεen nuuru tu gbi
gōwrun sō.

Be ba koo maa tiara, ba koo bu gowa.

31 Bεε be i wāa wuun gbāra kənnəwə

i weeweenu koowo berum s̄.
 Bεε Filisitiba kpuro gesi i diirio,
 domi yiberɛba ba tua seeye nge d̄ɔ wiiru.
 Ba wee s̄ɔ ȳsan n̄m geu gian di,
 ma ben tabu s̄i yi baasinε.

³² Esai u nεε, mba sa ko Filisitiban ḡrobu wisi.
 Sa ko nεε, Yinni Gusunɔwa u Siɔni sw̄i.
 Miya win t̄n be ba s̄a w̄nɔw̄ndobu ba koo kuke
 ka b̄ri ȳendu.

15

Mɔabuban n̄ni sw̄aru *(I maa m̄εrio 15-16, Yeremi 48)*

¹ Gari yiniwa ba gerua Mɔabuban s̄.
 Mɔabun tem kpuro mu koo kam ko,
 kra bu Ari Mɔabu ka Kiri Mɔabu k̄suku w̄ku
 teeru.

² Dibonigibu ba da b̄u s̄a yerɔ
 ka guunu w̄llɔ bu ka sw̄i.
 Mɔabuba ba weeweenu m̄ wuu si ba m̄ Nεbo ka
 Mɛdeban s̄.
 Ma ba ben winu ka ben tobunu k̄na nuku
 sankiranun s̄.

³ Ma ba saakiba sebua ba w̄a sw̄εε s̄ɔ
 ka dii t̄εriɔ ka dii yaariɔ nuku sankiranun s̄.
 Ma ba weeweenu m̄ ba sumɔ ka n̄ni ȳresu.

⁴ Hεsibonigibu ka Elealegibu ba faaba kanam̄
 ma ba ben n̄ɔ n̄ɔm̄ sere Yahasiɔ.
 Baa Mɔabun tabu kowobun tii ba wuri m̄wa
 berum s̄.

⁵ Na faaba kanam̄ Mɔabuban s̄
 be ba kpikuru suɔ ba d̄ɔ Soariɔ ka Egalati Selisiyaa.
 Domi ba sumɔ ba ka Lusitin guunu ȳɔm̄,
 ba wuri m̄ Koronaimun swaaɔ nuku sankiranun
 s̄.

⁶ Daa te ba m̀ Nimurimu ten nim mu gbera.

Yaka si su w̃aa ten g̃aarɔ su gbera.

G̃aanu kun maa kp̃ia mi.

⁷ Yen s̃na ba ben arumani gura

ye ya bu tie

ba ka t̃aburamɔ nim toran guru giɔ mi d̃anu w̃aa.

⁸ M̃abuban tem ñɔ bura yenu

kpuro s̃ɔ, wuri ñɔramɔ.

Ben weeweenu nu ñɔramɔ sere Egalaimuɔ, ka
maa Elimun d̃ak̃w̃ɔ.

⁹ Daa te ta w̃aa Dim̃oniɔ ten nim

mu yem yiba t̃an be ba gon s̃.

Adama Ỹinni Gusunɔ u koo kpam Dim̃oni ye ñani
sw̃āaru kp̃ɛɛ.

U koo de yib̃ɛɛba bu M̃abun kpikobu,

ka be ba tie tem m̃ɛ s̃ɔ w̃ari nge gbee sinansu.

M̃abuba ba Yerusalemugibu

somiru kanamɔ

16

¹ I Yudaban sina boko ỹaa

kp̃emminu m̃arisio Selan di,

kpa bu ka nu da Sĩnin guurɔ

ka swaa ye ya kpa mi g̃aanu ku ra kpi.

² Domi M̃abun t̃an kur̃abu ba koo Aañɔn daaru
t̃abura,

kpa ba n s̃ende nge gunɔ si ba gira sokurun di su
duki m̀.

³ Ba koo Yudaba s̃ bu ñɛɛ,

i sun bwisi k̃ɛɔ i sun s̃ɔw̃ɔ ye sa ko ko.

I de b̃ɛɛn saaru ta n sun wukiri s̃ɔ s̃ɔ nge yam
w̃ɔkuru.

I sun beruo b̃ɛɛ be ba naa gire.

I ku sun yiberɛba nɔmu beria.

⁴ I sun mɔɔ bɛsɛ be sa kpikuru suuma Mɔabun di.

Kpa i n s̄aa bɛsɛn kuku yeru
be ba sun kpeerasiamɔn s̄ɔ.

Domi dam dɔrebu bu koo kpe.

Be ba maa sun kpeerasiamɔ ba koo doona.

⁵ Saa ye sɔɔ, goo u koo yari

Dafidin bweseru sɔɔ Gusunɔn durom saabu
kpa u bandu di te ta ko n sirere

kpa tu dakaa da.

U koo tɔmbu kpara gem sɔɔ,

kpa u n kpeere u ka bu siria dee dee.

Yerusalemugibu

ba n̄ Mɔabuba somimɔ

⁶ Yudaba ba nɛɛ,

sa Mɔabuban yɛkɔ ka ben tii suabun labaari nɔɔmɔ,
ka ben woo bɔbunu ka ben gari kam gerubu.

⁷ Tɛ ba weeweenu mɔ ben tiin s̄ɔ,

ba sumɔ Kiri Haresetin s̄ɔ
ye ya bansu kua.

⁸ Wee ba Hɛsibonin gberu kpaanɛba sankaa.

Bwese tukunun sinambu ba Sibiman resɛmban
konu bɔɔra.

Resɛm gbaa ni, nu tɛrie sere Yasɛɛɔ s̄ɔɔ yɛsan nɔm
geu gia

n ka da mi ḡaanu ku ra kpin s̄ɔɔ yari yerɔ,

ka sere nim w̄ɔkun guruɔ s̄ɔɔ duu yerɔ.

⁹ Tɛ wee, na sumɔ Sibiman resɛm gbaanu ka Yasɛɛn
s̄ɔ.

Na Hɛsiboni ka Eleale nɔni ȳiresu wisimɔ,

domi tabu kowoba ben gbea w̄ari ba yen d̄ianu
gura.

¹⁰ Nuku dobu kun maa w̄aa resɛm gbaanɔ.

Ba ñ maa womusu m̀ò mi.
 Meya ba ñ maa resemba gamamə.
 Nuku do bun kuuki yi kpa.

¹¹ Nɛn wasi yi diirumə Məabun s̄ nge mərəku
 serum.

Meya nɛn ḡoru ga maa diirumə Kiri Haresin s̄.

¹² Məabuba ba daamə gungunu wəllə kam s̄ə.

Ba dumə ben b̄u s̄a yerə bu ka domaru ko.

Adama ba ñ somiru wasi.

¹³ Gari yiniwa Yinni Gusunə u gerua yellun di
 Məabuban s̄. ¹⁴ Adama t̄ɛ, u nɛɛ, w̄ə ita yà n doona
 kese, ba koo wi u bɛɛɛ bo Məabuə gem, ka sere maa
 yen tambu kpuro. Be ba koo tia, ba ñ ko n dabi, ba
 ñ maa bu mɛɛrimə ḡanu.

Yinni Gusunə u koo Sirigibu

ka Isireliba sɛɛyasia

17

¹ Yinni Gusunə u nɛɛ,
 wee Damasi ya ñ ko n maa w̄a,
 ya koo kowa bansu.

² Ba koo Aroɛɛn wusu yaa sabenu deria.

Miya nu ko n da kpunɛ.

Goo maa sari wi u koo nu nandasia.

³ Isireliba ba ñ ko n gb̄araru m̄.

Meya Damasi ya ñ ko n maa sina boko m̄.

Sirigii be ba tie, ba ñ Isireliba bɛɛɛ keramə.

Gusunə, wəllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

⁴ Saa ye s̄ə, Isireliban bɛɛɛ ya koo kaara,

kpa ben dukia yu doona bu ko s̄arobu.

⁵ Ben tem mu ko n s̄a nge gbee

tèn d̄ianu ba ḡa ba gura.

Nu ko n s̄awa para para

nge sanam me ba dñanu gura Refan wəwan di.

⁶ Isireliban fikowa ya koo tiara

nge dāa bii ni nu tiara sanam me ba dāru sira.

À n mεera kaa wa

yiru n̄ kun me ita tona ya tie ten wii kpiirə,

ma nne n̄ kun me nəabu ya tie ten kāsasi səə.

Gusunə Isireliban Yinniwa u yeni gerua.

⁷ Təə te səə, tamba koo ben laakari wesia ben taka kowon mi gia, kpa ben nəni yi Gusunə Isireliban Yinni Dεero wa. ⁸ Ba n̄ maa ben laakari wesiamə būu turanun bera gia, ni ben tii ba kua. Ba n̄ maa Asitaaten bwāaroku sāmə, ka bwāaroku ni ba kua sṣən sṣ. Domi nu sāawa ben tiin noman koorə.

⁹ Saa ye səə, Isireliba ba koo ben wuu damgisu deri, kpa su ko bansu nge me Aməreba ba ben wusu deri be Isireliban sṣ.

¹⁰ Wee bεε Isireliba, i Gusunə bεen Yinni duari wi u bεε faaba kua.

I n̄ n̄n yaaye wi u sāa bεen kuku yee naanegiru.

Domi wee i dāa binu duura būnun sṣ.

¹¹ Sanam me i nu duura, i nu kara koosi, ma nu seewa nu kpēa fuuku, nu wṣu kua.

Adama sanam me i ko i nuku dobu ko i nin marum səri,

i deema gāanu sari.

Ma n kua nəni swāa bakaru te ta n̄ kpeemə.

Ba Isireliban yiberəba kamia

¹² Anna a kukiribu nə.

Bwese dabinu nu burisine

ma nu kukirimə nge nim wṣkun nim.

Nu wəki nge daa tən tora ya bəəbu.

¹³ Ba kukirimə nge daa bakarun nim.

Adama Yinni Gusunə u bu gerusi,

ma ba duki yarina n toma,

nge yaka si woo ga sua ga ka doona,
 ñ kun mε, nge tua ye woo guna ya seeya.
 14 Ye n kua yoka ma ba bu kpeerasia subaru sɔɔ.
 Yam mu sere s̄ara ba ñ maa w̄aa.
 Nge m̄eya be ba sun w̄arimɔ bu ka sun gura
 ben k̄ak̄arɔ ya ko n s̄aa.

Yinni Gusunɔ

u koo Etiopigibu s̄εyasia

18

1 Tem mu w̄aa Etiopin daarun bera giɔ,
 mi tabun wurenu n̄ɔramɔ.
 2 M̄en t̄ambu ba gunu ma ben wasi ballimɔ.
 Ba bu nasie baama kpuro,
 ȳen s̄ɔ ba ra kpuro k̄ɔsuku.
 Ma daanu ben tem buran̄ε.
 Beya ba s̄om̄abu ḡara ka goo nimkuu si ba kua ka
 gb̄i.
 Goo nimkuu si, su duka m̄ɔ.
 T̄ɛ, s̄om̄abu b̄εε, i wuro b̄εεgibun mi.
 3 B̄εε handuniagibu kpuro,
 i gidi b̄ara m̄εerio ye ba koo gira guuru w̄allɔ.
 I k̄aban sw̄i swaa dakio ye ba koo so.
 4 Domi am̄eniwa Yinni Gusunɔ u man s̄ɔɔwa. U n̄εε,
 u ȳ s̄εε u yam m̄εera ka laakari win w̄aa yerun di
 s̄ɔɔ s̄arerun saa ka wuburun saa.
 5 Res̄em ȳa n w̄εsu kua,
 ma ya b̄em doke ya ye,
 bu sere ye s̄ori,
 yib̄εε u koo na u yen k̄āasi b̄ɔ̄ri ka woburu,
 6 kpa u ye gun̄ɔsu ka gb̄eeku ȳεε deria yi di.
 Gun̄ɔsu su ko n w̄aa mi, yam susurun saa,
 kpa gb̄eeku ȳεε yi n w̄aa mi puran saa.

Nge mɛya ba koo Asirigibun tabu kowobun gonu kua.

⁷ Saa ye sɔɔ, tɔn be ba gunu mi, ma ben wasi ballimɔ ba bu nasie baama kpuro yɛn sɔ ba ra kpuro kɔsuku, ma daanu ben tem buranɛ, tɔn be, ba koo ka Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni kɛnu naawa Siɔnin guurɔ mi ba ra nɔn sɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Egibitigibu sɛɛyasia

19

¹ Gari yiniwa ba gerua Egibitin sɔ. Ba nɛɛ, wee Yinni Gusunɔ u sisi fuuku Egibitiɔ, u guru wiru sɔni nge duma.

Ma Egibitigibun bɔnu nu diirumɔ win wuswaaɔ, ma ben wɔrugɔru ta kpa.

² U koo de bu tabu ko ben tii tiinɛ.

Mɔɔ ka wɔnɔ ba koo tabu wɔrina.

Bɔrɔ ka bɔrɔ ba koo tabu wɔrina.

Wusu su koo tabu wɔrina.

Sinambu ba koo tabu wɔrina.

³ U koo de Egibitigibu bu mwia kpana,

kpa u ben nɔɔ tia kam koosia.

Kpa bu bikiaru da bɔnun mi ka dobo dobogibun mi ka gɔri sokobun mi, ka sɔrobun mi.

⁴ U koo bu yinni gɔbo nɔmu sɔndia,

kpa sunɔ nuku kɔsurugii u n bu dam dɔremɔ.

Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinniwa u yeni gerua.

⁵ U koo ben daa baka ten nim kpeerasia

kpa tu gbera.

⁶ Ten yerusun nim mu koo numia,

kpa ten kɛrin winun nim mu gbera,

kpa naa yari ka gbɔi yi yi wɔa ten goorɔ yi gbera.

7 Gãanu kun ko n maa wãa daa ten gooro
ka ten sure yerɔ.

Bà n gãanu duura mi, nu koo gberawa nu gbi.

8 Be ba susure mò mi kpuro
ka kəkənu ñ kun mε ka yãakoronu,
ba koo nuki sankirawa kpa bu swĩ.

9 Be ba beku wεε damgii tarimɔ
ka be ba beku kpikinu wesimɔ ba koo sekuru wa.

10 Be ba sãa tem mən dam ba koo kəsikira.
Kpa ben sɔm kowobu bu nuki sankira.

11 Soanin wirugibu ba sãawa gari bakasu.
Egibitin sunən bwisi kɛɔbu bà n menna,
gari baka gariya ba ra gere.
Bwisi kɛɔbu bεε, amɔna i ko i kãku i gere i nεε,
i sãawa bwisigibu ka sina bibu.

12 Wunε maa Egibitin sunɔ,
mana wunen bwisi kɛɔ be, ba wãa.
Kpa bu gere su nɔ yèn himba Gusunɔ wɔllu ka tem
Yinni

u wunen temgibu kua.

13 Soanin wirugiba kua wiirobu,
ma Nɔfun wirugiba kun maa yě ye ba mò.
Wirugii be, ba dera Egibitigiba kɔɔramɔ.

14 Yinni Gusunɔ u ben bwisi burisina
kpa bu de Egibitigibu bu kɔɔra,
ba n mò nge tam nɔro wi u bindimɔ win sianu sɔɔ.

15 Wirugii ka bwεεbwεε, gobigii ka sãaro, ben goo
kun maa kpɛ u gãanu ko Egibitiɔ.

Egibitigibu

ba koo Yinni Gusunɔ sã

16 Sanam mε Egibitigiba koo wa ma Yinni Gusunɔ
u bu win nɔmu demie u ka bu sεyasia ba koo

berum soora nge tən kurəbu. ¹⁷ Saa ye sɔɔ, baa bà n nua ba Yudan gari mɔ̀, ba koo nanda Yinni Gusunən himban sɔ ye u yi ben sɔ.

¹⁸ Saa ye sɔɔ, wusu nɔɔbuwa su ko n wāa Egibitin temɔ̀ si sɔɔ ba ko n da Yudaban barum gere. Kpa ba n da bōre ma ba sāa Gusunɔ, wəllu ka tem Yinnin tambu. Ba koo wuu sin teu sokuwa Sɔɔn wuu.

¹⁹ Ba koo Yinni Gusunɔ yāku yeru kua Egibitin tem suunu sɔɔ, kpa bu kperu garu gira mɛn nɔɔ bura yerɔ bu ka nùn bɛɛɛ wɛ. ²⁰ Yera ya koo sɔɔsi ma Yinni Gusunɔ u wāa Egibitin temɔ̀. Bà n nùn nɔɔgiru sue be ba bu dam dɔremən sɔ, u koo bu faaba kowo wɛ wi u koo bu wɔra ben nɔman di.

²¹ Saa ye sɔɔ, u koo bu tii sɔɔsi kpa bu nùn gia. Ba koo nùn yākuu kua kpa bu ka nùn kēnu naawa. Bà n nùn nɔɔ mwɛnu kua, kpa bu nu yibia. ²² U bu mɛera kua, adama u koo bu bɛkia. Ba koo gɔsira win mi, kpa u ben kanaru nɔ u bu faaba ko.

²³ Saa ye sɔɔ, swaa ya koo yari Egibitin di yu da Asiriɔ, kpa Egibitigibu bu da Asiriɔ. Asirigibu ba koo ma da Egibitiɔ, kpa be kpuro bu mɛnna bu Yinni Gusunɔ sɔ.

²⁴ Saa ye sɔɔ, Isireliba ba koo ka Egibitigibu ka Asirigibu nɔɔ tia ko, kpa handuniagibu kpuro bu domaru wa. ²⁵ Gusunɔ, wəllu ka tem Yinni, u koo bu domaru kua u nɛɛ, domarugiba bɛɛ, nɛn tambu Egibitigibu. Domarugiba bɛɛ, Asirigibu, bɛɛ be na mɔma. Domarugiba bɛɛ Isireliba, bɛɛ be na gɔsa na tii yiya.

Asirin sina boko u koo

Egibitigibu ka Etiopigibu

yoru mwɛeri

20

¹ Wɔ̃ɔ gè sɔ̃ Saagoni Asirin sina boko u dera win tabu sunɔ Taatani u Asidɔdu wəri u ye mwa, ² yen wɔ̃ɔ ge sɔ̃ra Yinni Gusunɔ u Esai Amɔtin bii gari yini sɔ̃wa u nɛɛ, a saaki ye potɔ ye a pɔra sɛke mi, kpa a wunen baranu pota a sɔ̃ naa dirisu. Ma u kua mɛ. U yɔ̃ra basi ma u sɔ̃ ka naa dirisu, n ka kua wɔ̃ɔ ita.

Yera Yinni Gusunɔ u nɛɛ, ³ wee nɛn sɔ̃m kowo Esai u yɔ̃ra basi ma u ka naa dirisu sɔ̃ n ka kua wɔ̃ɔ ita. Yeni ya sɔ̃awa yɔ̃reru te ta sɔ̃simɔ ye ya koo Egibitigibu ka Etiopigibu deema. ⁴ Asirin sina boko u koo Egibitigibu ka Etiopigibun aluwaasiba ka ben durɔ tɔkɔnu yoru mwɛeri kpa bu yɔ̃ra basi ba n sɔ̃imɔ ka naa dirisu, kpa yu ko seku bakaru Egibitiɔ. ⁵⁻⁶ Saa ye sɔ̃ra sɔ̃ duu yerun tɔmbu be ba raa ben naanɛ doke Etiopi sɔ̃ ka be ba tii sue Egibitigibun somirun sɔ̃, ba koo bɛrum soora, kpa bu burisina.

Ba koo gere bu nɛɛ, be wee ba wɔ̃ruma be sa raa naanɛ sɔ̃a bu sun faaba ko, kpa bu sun wɔ̃ra Asirin sina bokon nɔmun di. Tɛ amɔna sa ko ko su ka yari.

Babiloni ya koo wɔ̃ruma

21

¹⁻² Gari yiniwa Yinni Gusunɔ u gerua Babilonin sɔ̃. U man kɔ̃si nanumgiru sɔ̃si.

Na wa yiberɛba ba wee saa tem mɛ ba nasien di nge mɛ woo guna ya ra nɛ saa sɔ̃ yɛsan nɔm dware gian di.

Wi u ra dam dɔre, u dam dɔramɔ.

Wi u ra maa kpeerasie, u kpeerasiamɔ.

Elamun tabu kowobu, i sewo.

Mɛdiba, i wuu ge tarusio.

Domi Yinni Gusunɔ u dera Babiloni ye,
ya n̄ maa tɔmbu weeweenu koosimɔ.

³Ye na wa ka ye na nua kãsi te sɔɔ,
ya dera nɛn torora kara.

Ma wurribu man wɔri nge tɔn kurɔ wi u yiire u kĩ
u ma.

Tirerabu dera na n̄ maa gari nɔɔmɔ.

Ma diiribu dera na n̄ yam waamɔ.

⁴Nɛn laakari ya burisina,

ma na diirimɔ berum sɔ.

Yoka yè sɔɔ na nuku dobu yĩiyɔ,
ye sɔɔra berum man deema.

⁵Kãsi te sɔɔ, na maa wa ba d̄ianu yii

ba kɔnnɔ kɔsu, ba dimɔ ba nɔrumɔ.

Yera goo u nɛɛ, i seewo tabu sinambu,
i bɛɛn tɛɛnu gum tɛɛni.

⁶Ma Yinni Gusunɔ u man sɔɔwa u nɛɛ,

n doo n wuu kɔso yi kpa u man sɔ ye u koo wa.

⁷Ma na kua mɛ.

Yera u maasɔbu wa ba s̄imɔ yiru yiru.

Gabu ba ketɛkunu sɔni, gabu maa yooyoosu.

Ma u ye kpuro mɛɛra ka laakari.

⁸Yera wuu kɔso wi,

u gb̄ara nge gbee sunɔ u nɛɛ,

gb̄ara kɔnnɔ miya u yɔ saa kpuro,

sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru.

⁹Ma u maasɔbu wa ba s̄imɔ yiru yiru.

Ma u wa Babiloni ya wɔruma birem.

Ma bw̄aroku ni ba kua ben b̄unun sɔ

nu wɔruka temɔ nu bɔɔkira.

¹⁰Bɛɛ nɛn tɔmbu Isireliba,

bɛɛ be ba so nge dobi doo soo yerɔ,

yeniwa na nua Gusunɔ bɛɛn Yinnin min di,

wi, wi u sãa wøllu ka tem Yinni.
Yera na bæε ye nœsiamə.

Gari yi Gusunə u gerua

Edəmun sã

11 Wee ye Yinni Gusunə u man sœsi Edəmun sã.
Na nœə gagu nua Seirin di ga nœε,
wuu kœso, saa yerà wœkuru ta koo kpe.

12 Ma wuu kœso u wisa u nœε,
bururu ta koo na, yen biru wœkuru ta koo maa na.
I n kĩ i maa man gari bikia, i wurama i bikia.

Gari yi Gusunə u gerua

Daarububan tem sã

13 Wee ye Yinni Gusunə u gerua Daarububan tem
sã.
Dedanigibu, i doo i n wãa yakasu sœə wœkuru.

14 Bœε be i wãa Temaə i ka be nim nœru ga m̀ə nim
daawo,
kpa i ka kpikobu dĩanu daawa.

15 Domi tabu swĩa ma tɔmba duki m̀ə takobi ka
tɛndun sã.

16 Wee ye Yinni Gusunə u man sœəwa. U nœε, kam
kam wœə tian biru kese, u koo Kedaan bæεε kpuro
kpeerasia. 17 Ben tɛn towo wœrugɔba sœə, fiikowa ya
koo tiara. Gusunə, Isireliban Yinniwa u yeni gerua.

Gari yi Gusunə u gerua

Yerusalemun sã

22

1-2 Gari wee, yi yi ka Yerusalemun wəwa yã mi ba
ra kãsi.
Wunε Yerusalemu, mban sãna wunɛn tɔmba nuku
dobu m̀ə,

ma ba kuuki m̀.

Mba n kua ba ka ỳm̀o dii t̄eri w̄llo.

Wunen t̄n be ba m̄era kua, ba ñ bu m̄era kue tabu
s̄o,

ba ñ maa gu ka takobi.

³Wee wunen tabu sinambu ka wunen t̄mbu kpuro
ba duki yarina n toma,
ma t̄n towobu ba bu mw̄era ba kua yobu.

⁴Yen s̄, na b̄e s̄m̄o, i ḡesiro nen b̄okun di,
i man derio n sw̄i.

I ku tii n̄wia ko i n̄e,

i ko i man nukuru ȳm̄asia

nen t̄mbun n̄ni sw̄arun s̄.

⁵T̄o teni s̄o, Gusun̄, w̄llu ka tem Yinni
u dera sa n̄ni s̄ore, sa burisine,
sa w̄a biti s̄o w̄wa yeni s̄o mi ba ra k̄asi.
Ba gani k̄asukum̄o ma sa n̄ogiru sue
sa faaba kanam̄o guunun bera gia.

⁶Elamun tabu kowobu ba wee
ba w̄a tabu k̄k̄eba s̄o ka maas̄bu,
ma ba s̄e bw̄anu b̄eki.

Kirigibu ba maa wee, ba t̄erenu n̄ni.

⁷Wun̄e Yerusalemu, wee tabu k̄k̄eba ba t̄erie
wunen w̄wi s̄o mi tem gem w̄a.

Ma maas̄bu ba wunen gb̄ara k̄nn̄osu tarusi.

⁸B̄e Yudaba i ñ maa t̄asi yeru m̄o.

T̄o te, i m̄era mi i ra b̄en tabu ȳnu bere
dii te ba m̀ D̄a s̄o w̄o.

⁹⁻¹⁰Ma i deema ba b̄en wuu Yerusalemun gb̄araru
yabura.

Yera i dia m̄era m̄era i k̄suka
i ka gb̄ara te s̄nwa.

Ma i nim tora ye ba raa gban nim ȳrasia wuu s̄o.

¹¹I kpaa gba gb̄aranu yirun baa s̄o

yu ka yeɔnɔn nim nɛnɛ.
 Adama i n̄ Gusunɔ mɛɛra
 wi u yen himba yi yellun di.

¹² Yen sɔna tɔɔ teni sɔɔ,
 Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u bɛɛ soka i ka swĩ,
 kpa i weeweenu ko i bɛɛn winu kɔni,
 kpa i saakiba dewe nuku sankiranun sɔ.

¹³ Adama wee i nuku dobu m̄ i yɛrimɔ.
 I ketɛba ka yāanu goomɔ.

I yaa temmɔ ma i tam n̄rumɔ i m̄,
 su di kpa su n̄, domi sia sa ko gbi.

¹⁴ Yen sɔna Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni
 u man sɔɔwa u nɛɛ,
 u n̄ bɛɛ bɛɛn durum yeni wɔkamme
 sere i ka gbi.

Ba Sebina kirɔ m̄

¹⁵ Amɛniwa Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u man
 sɔɔwa. U nɛɛ, n doo n Sebina wi u s̄a sina kpaarun
 sɔm kowobun wirugii sɔ n nɛɛ,

¹⁶ mba u m̄ mi.

Wara u m̄ mi u ka tii siki w̄ru d̄akuamme kperɔ.

¹⁷ Wee wi, Yinni Gusunɔ u koo n̄n b̄ake nge kureru
 kpa u n̄n kasa k̄ɔ ka dam,

¹⁸ kpa u n̄ bindimɔ nge banɔ batuma baka sɔɔ.

Miya u koo gbi ka win tabu keke sisugii yi u naanɛ
 s̄a,

wi, wi u win yinnin yɛnu sekuru doke.

¹⁹ Wi, Yinni Gusunɔ, u koo n̄n yara win s̄amburun
 di

kpa u kun maa s̄a goo.

²⁰ Yen tɔɔ te, wi Yinni Gusunɔ,

u koo win s̄am kowo Eliakimu, Hilikiyan bii soku,

²¹ kpa u n̄n wi, Sebinan yaberu sebusia

kpa u nùn win kpaka sēke

kpa u nùn win dam wē.

Eliakimu wi, u ko n sāawa Yerusalemugibu ka
Yudaban baaba.

²² Yinni Gusunɔ u koo nùn Dafidin yēnun kākəɔ
wē.

U n kenia, goo kun kenunɔ.

U n maa kenua, goo kun keniamɔ.

²³ U koo nùn girawa nge sasaru

mi n naanɛ mɔ,

kpa u de win tndon yenu ga n bεεɛ mɔ.

²⁴ U ko n sāawa bεεɛ yēn wiru. Be ba wāa win
yenuɔ, bukurobu ka bibu, gobigibu ka sāarobu,
wiya u ko n be kpuro sɔɔwa nge sasaru. ²⁵ Adama
Gusunɔ, wəllu ka tem Yinni, u maa nεε, sɔɔ teeru ba
koo sasa te wuka te ba raa gira mi n naanɛ mɔ mi,
kpa tu wəruma tu bəɔra, kpa sɔmu ni ta raa sɔɔwa
mi, nu kam ko. Yinni Gusunɔwa u yēni gerua.

Yinni Gusunɔ u koo Tiri

ka Sidoni kpeerasia

23

¹ Gari wee yi yi ka Tiri yā.

Bεε be i wāa goo nimkuu bakasu sɔɔ,

i wuri koowo, domi bεεn wuu ga kam kua.

Yenusu kun maa wāa, duu yeru maa sari.

Saa Kitimun tem diya sa yēn labaari nua.

² I mario berum sɔ,

bεε be i wāa nim wɔkun gooru gia

mi Sidonin tenkuba ba ra sare.

³ Egibitigibu ba dobi yeemɔ daa te mɔ Nilu

ma tenkuba ba ye dwemɔ ba dɔramɔ

ma ba are bεke dimɔ.

Ma yam mi, n kua bwesenu kpuron yaburu.

⁴ Sidoni, kaa sekuru wa,
domi Tiri, nim wōkun wuu damguu, ga gerua ga
nεε,

ga ñ marubun wahala gaa waare, ga ñ maa marure.

Ga ñ bii aluwaasi bōm kēere,
ga ñ maa bii wōndia seeyare.

⁵ Egibitigibu bà n nua ma Tiri ya wōruma,
ba koo diiri.

⁶ Bεε be i wāa nim wōkun gooru gia,
i wuri koowo i ka da Taasisiō.

⁷ Bεεn wuu ge ga wāa saa yellun di
gè sōo i ra nuku dobu ko, gera mi?
Tiri yera mi?

Yèn tambu ba da ba tem tukumgibu kamia?

⁸ Wara u ye kpuron himba yi Tirin sō,
ye, ye ya ra yen wirugibu swīi tem tukumō.

Yen tenkuba ba kua sina bibu.
Ma ba bεεε mō handunia kpuro sōo.

⁹ Gusunō, wōllu ka tem Yinniwa u ye yi,
u ka be ba tii sue kawa tem mε sōo,
kpa bu be ba raa bεεε wēemō gem.

¹⁰ Bεε Taasisigibu i terio bεεn tem sōo
nge mε daa te ba mō Nilu tà n nim yiba mu ra terie.
Domi yoo sōma kpa.

¹¹ Yinni Gusunō u win nōma demia nim wōkun bera
gia.

Ma u dera sinamba diira.

U dera Kananin gbāra damginu nu wōruka.

¹² U maa nεε, bεε Sidonigibu i ñ maa nuku dobu
wasi.

Domi ba bεε dam dōre nge wōndia wi u kun durō
yē.

Baa ì n seewa i da Kitimun temō,

min tii i ñ wērabu wasi.

¹³ I Babilonigibu mεεrio.

Ba ñ maa wãa.

Asirigibu ba bu kpeerasia.

Nge meya ba Tiri wəri ba tarusi,

ba yen sina kpaanu kəsuka,

ma ye kpuro ya kua bansu.

¹⁴ I wuri koowo bεε be i wãa goo

nimkuu bakasu sɔɔ.

Domi Tirin wuu damguu ge, ga wəruma.

¹⁵ Ba koo Tirin gari duari n ka ko wɔɔ wata ka wəkuru nge sina boko turon bandun tεεbun saka.

Adama yen biru ya ko n sãawa nge kurɔ sakara wi ba womu doke ba mɔ,

¹⁶ a mərəku suo a n soomɔ a ka wuu sikerena,

wunε wi a sãare kurɔ sakara wi ba duari.

A gu soowo nge mε wunen yēra nε,

a n ka womu dabi dabinu mɔ,

kpa bu wunen gari yaaya.

¹⁷ Wɔɔ wata ka wəku ten biru, Yinni Gusunɔ u koo de Tiri yu maa wura yen yellun tenkuru sɔɔ te

ba mɔ ka taki. Kpa yu ka handunian tambu kpuro arukawani bəke. ¹⁸ Adama ba ñ yen arumani ka

yen are yi ba wa ka taki guramɔ bu menna ben tiin sɔ. Ba koo ye kpuro Yinni Gusunɔ yiyawa kpa ya n

sãa be ba nùn sãamɔgia, kpa bu dīanu wa bu di bu debu, kpa bu yã buranu wa bu doke.

Yinni Gusunɔ

u koo handuniagibu sεεyasia

24

¹ Wee Yinni Gusunɔ u koo tem kpuro kpeerasia mu ko bansu.

U koo mɛn tɔmbu kpuro yarinasia,
 2 yāku kowobu ka tɔn dirobu,
 yinnibu ka yobu,
 wi u dɔramɔ ka wi u dwemɔ,
 wi u mɔ ba bɔkuramɔ ka wi u bɔkuramɔ,
 wɪn dibu ba nɛni ka wi u dibu nɛni.
 3 Ba koo tem kpuro wɔri,
 kpa bu mɛn yānu gura,
 kpa mu ko bansu.
 Yinni Gusunɔwa u yeni gerua. 4 Tem mu koo gbera.
 Mu n̄ maa gāanu kpiisiamɔ.
 Mɛn tɔmbu ba ko n̄ wasikiramɔ ba n̄ gɔɔ dɔɔ.
 Mɛn wirugibu ba n̄ ko n̄ maa dam mɔ.
 5 Domi mɛn tɔmbu ba mu disi doke,
 ba Yinni Gusunɔn woodaba ka win yiirebu yina.
 Ma ba arukawani n̄ru sarigia
 ye u raa ka bu bɔkua kusia.
 6 Yen s̄na b̄ri yi koo tem mɛ di,
 kpa mɛn tɔmbu bu n̄ni s̄ɔra
 k̄sa ye ba kuan s̄.
 Ba koo bu kpeerasia.
 Be ba koo tiara ba n̄ ko n̄ maa dabi.
 7 Ben resɛm gbɔanu nu koo gbera,
 kpa ben tam durom mu kpe.
 Be ba raa nuku dobu m̄,
 ba koo weeweenu ko.
 8 Ba n̄ maa baranu ka m̄rɔkunu soomɔ,
 ni ba ra ka nuku dobu ko.
 Nuku dobu kuuki yi koo kpe.
 9 Ba n̄ maa tam n̄rumɔ ba n̄ ka womusu koosimɔ.
 Tam b̄ɔb̄m mu koo sosia be ba mu n̄rumɔn mi.
 10 Wuu ge, ga koo ko bansu.
 Yɛnusu su ko n̄ wāa dirisu.
 Goo kun maa duɔ mi.

11 Ba ko n weeweenu m̀ swɛɛ sɔɔ,
yèn sã tam sari.

Nuku dobu koo doona ben tem di.

12 Wuu ge, ga ko n sãawa bansu,
kpa gen duu yenu nu n wɔruka,

13 kpa tɔmbu ba n kɔ̀okire tia tia tem mɛ sɔɔ,
nge dãa bii ni nu tiara
sanam mɛ ba dãru sira,
n̄ kun mɛ nge resɛm ye ba kunɔnu m̀.

Ba nuku dobu kua kam

14 Be Yinni Gusunɔ u koo deri ba n wasi
ba ko n kuuki m̀ ka nuku dobu.

Be ba wãa sɔɔ duu yeru gia,

ba koo Yinni Gusunɔ tɔma win kpãarun sã,
ba n m̀,

15 bɛɛ be i wãa sɔɔ yari yeru gia

ka be ba wãa nim wɔkun gooru gia,
i Gusunɔ Isireliban Yinni bɛɛɛ wɛɛyɔ.

16 Sa ko nɔ ba womusu m̀ baama
handunian goonu nne sɔɔ

ba m̀, i gemgii bɛɛɛ wɛɛyɔ.

Adama ne, kon nɔɔgiru sua na n m̀,

gbera man di, na kam kua,

domi yiberɛba ba hania m̀ ba yãnu guramɔ.

17 Bɛɛ tem men tɔmbu i ko i berum soora

domi ba bɛɛ yɛri ka suuri berie,

18 wi u duka m̀ berum sã,

kpa u suura wɔri.

Wi u maa yariɔ suuran di,

kpa u yina mwaara.

Domi gura baka koo kindama wɔllun di.

Kpa tem kpɛɛkpɛɛku gu diiri.

19 Tem mu koo yĩiri kpa mu beu ko,

kpa mu besikira.

²⁰ Mu ko n bāarimō nge tam nōro,
kpa mu n yīrumō nge kuu te woo ga sweemō.
Mēn durum ya ko n mu bunie,
kpa mu wōruma mu kpana mu se.

Bannun kpeeru

²¹ Saa ye sō, Yinni Gusunō u koo kperi seeyasia
wōllō. U koo sinambu seeyasia tem mini, ²² kpa bu
bu yoru mwa bu bu taasi wōrusō nge pirisōmba.
Sōo dabi dabirun biru, kpa bu bu seeyasia.

²³ Sōo ka suru ba koo sekuru wa.
Gusunō, wōllu ka tem Yinni,
u ko n win bandu diiwa Siōnin guurō, Yerusalemuō,
kpa win tōmbun guro gurobu bu win yiiko wa.

Siarabun womu

25

¹ Yinni Gusunō, wuna a sāa nen Yinni,
wuna kon tōma,
kpa n wunen yīsiru wōlle sua.
Domi a gāa bakanu kua,
wunen himba ye a yi saa yellun di,
ya n kōsa.

² A dera wuu ge, ga wōruma
ga kua nge kpee ni ba suba.
Ma wuu ge ga gbāraru mō ga kua bansu.
A dera tii suobun wuun gbāranu nu wōruka.
Ba n maa nu seeyamō sere ka baadommaō.

³ Yen sōna bwese damginu nu nun beere wēemō.
Ma be ba gabu dam dōremō ba nun nasie.

⁴ Domi a kua dam sarirugibu ka wōnwōndobun
kuku yeru, wahalan saa.

A bu berua woo bəkən saa ka sōn saa.
 Domi tən kōsobu ba ra tōnu wəriwa
 nge guru woo ge ga gana sweemə.

⁵ Yinni Gusunə, wuna a tii suobun wəkinu
 kpeerasia

nge mε a ra yam susuru kpeerasie
 tem mi gāanu ku ra kpi.

Wuna a ben nasaran womusu tēesi
 nge mε guru wiru ta ra sō tēesi.

Yinni Gusunə u tambu kpuro

tō baka dim sōru kuamme

⁶ Gusunə, wəllu ka tem Yinni
 u koo bwesenu kpuro tō baka dim soku, Siənin
 guurə.

Dīa duronu ka yaa gumgia
 ka tam gema u koo bu wē.

⁷ Kpa u sənditia ye ba ben wuswaa wukiri nuku
 sankiranun sō wuna guu ten wəllu mi.

⁸ U koo de gəə u kpe sere ka baadommaə,
 kpa u ben nōni yīresu woka
 kpa u ben sekuru wuna tem mε kpuro səə.
 Wi, Yinni Gusunəwa, u yeni gerua.

Yinni Gusunə

u koo Məabuba sēyasia

⁹ Tō te səə, ba koo Yinni Gusunə sō bu nεε,
 wuna a sāa bεsən Yinni wi sa naanε sāa.
 Wuna a sun faaba kua.

Su nuku dobu ko kpa su yēeri faaba yen sō.

¹⁰ Yinni Gusunə u koo Siənin guuru kōsu.

Adama u koo Məabuba munkuwa
 nge yaka si ba yari kəkərəwə.

¹¹ Kpa bu ben nōma demia kəkərə ge səə
 nge be ba kērimə.

Ka mε, u koo de ben tii sua bi, bu kpewa.

¹² U koo gbāra damgii ni nu gunu sura u kəsuku nu gəsia tua.

Yinni Gusunɔ

u koo win tɔmbu nasara wě

26

¹ Saa gaa sisi yè sɔɔ ba koo womu geni ko Yudan tem sɔɔ bu nεε, sa wuu damguu mɔ.

Yinni Gusunɔwa u gen gbāraru swīi u ka gu kōsu.

² I gamboba kenio

kpa bwese te ta gem swīi ta nùn mεm nɔɔwamme tu du min di.

³ Yinni Gusunɔ u ra sika sarirugii bəri yendu wě, yèn sɔ yēro u nùn naane sãa.

⁴ I Yinni Gusunɔ naane koowo saa kpuro sɔɔ.

Domɔ wiya u sãa kuku yee damguru sere ka baadommaɔ.

⁵ U koo wuu ge ga wãa

wɔllɔn tɔmbu kpeerasia,

kpa u gen tii kəsuku u sura sere temɔ,

⁶ kpa sãarobu ka wɔnwɔndobu

bu gu taaku.

Saa dāakan kanaru

⁷ Gemgiin swaa ya ra n dɛndewa.

Yinni Gusunɔ, wunε wi a sãa gemgii wuna a ra ye nɔɔ nerasie.

⁸ Yinni Gusunɔ, swεε yi kaa sun sure kpuro,

wuna sa ko n naane sãa,

su ka sī yi sɔɔ.

Ye beſen gōru ga kī,
 yera su nun yaaya kpa su nun sã.
 9 Wōkuru, nen bwēra ya ra n wunen beke barōwa,
 kpa nen gōru ga n nun kasu.
 À n tambu siri handunia sō,
 ba ra giewa nge me ba koo ka sī.
 10 Adama baa bà n tən kōso durom kua,
 u n gem giamō.
 U ko n win kom kōsum mōwa
 tem mi gem mu wāa,
 kpa u n Gusunən yiiko gema.
 11 Yinni Gusunō, a dam mō,
 adama wunen yiberēba ba n mu waamō.
 A de bu wunen hania wa
 ye a ka wunen tambu waramō,
 kpa bu sekuru wa bu dō mwaara.
 12 Yinni Gusunō, wuna a ra sun bōri yendu wē.
 Domi wuna a ra de ye sa mō kpuro yu kora.
 13 Gusunō beſen Yinni sa raa yinnibu gabu sāwa.
 Adama tē, wune turon yīsira sa soku.
 14 Yinni, be ba gu,
 ba n maa seemō bu wāaru di.
 Domi a bu wōri a kpeerasia.
 Ba n maa bu yaayamō.
 15 Yinni, a wunen yiiko sōsi.
 A dera beſe wunen tambu sa dabia.
 Ma a beſen tem yasiaasia.
 16 Sa nun soka sanam me sa wāa nōni swāaru sō.
 Sa kanaru kua sanam me a sun seeyasia.
 17 Yinni Gusunō, sanam me a sun biru kisi
 sa kua nge tən kurō wi u yiire u kī u ma,
 u tii bōakumō u wuri mō wuriribun sō.
 18 Sa wahala kua sa nōni sōra ka wuriribu.
 Adama wom diruma sa mara.

N ñ ka tem me arufaani gaa naawε.
Sa ñ maa goo mara wi u koo sina me sɔɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Isireliba seeyasia

kpa bu wurama nge yellu

¹⁹ Nεgibu, beεn tɔn be ba raa gu
ba koo se gɔrin di bu wāaru di.
Beε be i kpĩ tem sɔɔwɔ, i dom yando,
kpa i nuku dobun kuuki ko.
Domi tem mu koo beε seeya gɔrin di
nge me bururun kakoru ta ra yakasu seeye.

²⁰ Nen tɔmbu, i doo i kuke beεn diaɔ
i tii gamboba kenusio,
kpa i n wāa mi gina
sere Gusunɔn mɔru yu ka sure.

²¹ Wee Yinni Gusunɔ u yarima
win wāa yerun di
u ka handunian tɔmbu siri
kɔsa ye ba kuan sɔ.
Tem mu koo tɔn be ba gon yem terasia,
kpa ben gonu nu sɔɔsira.

Ba waa kɔsa kamia

27

¹ Tɔɔ te sɔɔ, Yinni Gusunɔ u koo waa kɔsa ye ya
duka mɔ seeyasia ka win takobi dangia ye ya kpã,
kpa u yaa kɔsa ye go, ye ya wāa nim wɔku sɔɔ.

Yinni Gusunɔ

ka win resem gbaaru

² Yen tɔɔ te, Yinni Gusunɔ u koo womu ko

win resem gbaarun sɔ̄, te ta bii geenu marumə, u
 nεε,
 3 nε, Yinni Gusunəwa na tu nərimə.
 Nεna na tu nim yɛkamə saa kpuro.
 Na tu kɔ̄su sɔ̄ sɔ̄ ka wɔ̄kuru,
 goo u ku raa ka tu wəri u mwa.
 4 Na n̄ maa ka n̄n resem gbaa te m̄ru s̄a.
 Adama n̄ n̄ s̄aki ka aw̄i wa mi,
 kon yi wəriwa n̄ d̄ɔ̄ meni,
 5 ma n̄ kun m̄ yi man kua yin kuku yeru,
 ma yi ka man n̄ɔ̄ tia kua.
 Yi n̄ kua m̄ε, kon yi deri.

Yinni Gusunə

u koo Isireliba suuru kua

6 Saa gaa sisi yè sɔ̄
 Isireliba ba koo gbini gira
 bu k̄eri ko nge d̄a,
 bu w̄esu ko bu ma
 kpa ben binu nu handunia yibu.
 7 Yinni Gusunə u n̄ bu s̄εyasia
 nge m̄ε u ben yiberɛba s̄εyasia.
 U n̄ maa bu go nge m̄ε u ben yiberɛba go.
 8 U bu s̄εyasiawa saka sɔ̄.
 U dera yiberɛba ba na
 nge s̄ɔ̄ yari yerun woo damguu,
 ba bu gura ba ka doona.
 9 Nge m̄eya u ka Isireliban durum w̄aka.
 Wee ye n̄ koorā yen biru.
 U ben b̄ūu turanu ḡasia torom.
 Ba n̄ maa Asitaaten bw̄arokunu ka s̄ɔ̄ginu
 seeyamə.
 10 Ben wuu damguu ge,
 ga kua bansu, ba gu deri.

Miya n kua yaa sabenun kpara yeru
ka nin kpin yeru.

Ma nu kiku si su tiara dimo.

¹¹ Daa ya n gbera ba ra ye b̄ariwa
kpa t̄n kur̄bu bu ka doo ko.

Wee nen t̄n be, ba ñ bwisi m̄.

Yen s̄na Yinni Gusun̄ wi u bu taka kua
u ñ bu w̄nw̄ndu kue,
u ñ maa bu durom kue.

Be ba raa yoru mw̄era

ba koo wurama

¹² Saa gaa sisi ȳe s̄o Yinni Gusun̄ u koo b̄e Isire-
liba sira nge d̄aru,

kpa bu b̄e d̄biri tia tia

saa Efaratin daarun di n ka girari Egibitin daar̄.

¹³ Yen t̄o te, ba koo k̄bi baka so

kpa be ba raa yoru mw̄era ba woo Asirīo

ka be ba kpikuru da Egibitīo bu wurama.

Kpa bu yiira bu Yinni Gusun̄ s̄a

guu d̄era ten mi, Yerusalem̄o.

Ba Isireliban bwese k̄ri

w̄ku te kir̄ m̄

28

¹ B̄rura Samari ye ya s̄a nge sina fur̄o
ge Efaraimuba ba ka tii sue.

Ya w̄wa tuke ye ya tem gem m̄.

Ma ya s̄a yen buraru

nge d̄a w̄e si t̄mba ra doke wir̄o

ba ka tam goore.

² Wee t̄e, Yinni Gusun̄ u goo s̄aru kua
wi u dam m̄ u ka ye w̄ri.

Win dam mu sãawa nge guru kpenu,
 ñ kun mε nge woo bɔkɔ ge ga ra asɔrɔ ko,
 ñ kun mε nge guru baka.

U koo wuu ge surawa temɔ.

³Wuu ge, ge Efaraimuba ba ka tii sue mi,
 ga wɔra ba taakumɔ,

⁴nge dãa wɛɛ si su dɛlla.

Ga sãawa nge dãa marum mε mu yellu ye,
 ma ba yande sɔra ba di.

⁵Sɔɔ teeru, Yinni Gusunɔ Dam kpurogiin tiiwa u
 koo bandu di kpa u n sãa win tɔn be ba tian sina
 furɔ burɔ ka ben buraru. ⁶U koo siri kowobu kpara
 bu ka siri dee dee. Meya u ko n maa sãa ben dam
 bu ka yibereba naa gira sere ben wuun gb̄ararun
 kɔnnɔwɔ.

Tam nɔroba Esai yaakoru mɔ

⁷Adama tɛ, baa ka Gusunɔn sɔmɔbu ka yãku
 kowobu,

tam bɔɔbɔm mu bu tirekiramɔ

ma ba b̄arimɔ mɛn sɔ,

sere Gusunɔn sɔmɔbu ba ñ maa win gari mɔ dee
 dee.

Yãku kowobun tii ba ñ maa kpɛ bu siri dee dee.

⁸Ben dii yenɔ aye dɛraru sari.

Sianu ka kubana nu yiba mi.

⁹Ba gerumɔ ba mɔ,

wara na kī n keu sɔɔsi.

Wara u koo ka nɛn gari sɔmburu ko,

ma n kun mɔ bii wi ba bɔm kara.

¹⁰Ba mɔ, na bu keu mɔ tɛru.

Na bu wooda wɛɛmɔ tia tia.

Na yen wiru ka naasu tubusiamɔ

nge wi u bii piiminu keu sɔɔsimɔ.

11 Yen sǎ tē,
Gusunǎ u koo de goo u ka bu gari ko
ka barum tukum mε ba ñ nǎmǎ.

12 Domi u bu sǎwǎ bu de
wi u wasira u wēra.
Wēra yera maa wǎa mi,
adama ba ñ kī bu win gari wura.

13 Yen sǎna win wooda ko n bu sǎawε bii sǎsiru
te ba sǎsimǎ tēru tēru, tia tia. Ka mε, ba
koo sokura bu wǎruma bu bǎkira, kpa bu yina
mwaara.

Kpee te ta sǎa

gani gǎmburun dam

14 Tē bεε yaako kowobu,
bεε be i Yerusalemugibu dam dǎremǎ,
i swaa dakio i nǎ ye Yinni Gusunǎ u gerumǎ.

15 Bεε be i gerumǎ i mǎ,
wee i ka gǎo ka gǎribun wǎa yeru arukawani bǎkua.
Baa wahala yǎ n tunuma ya banda,
ya ñ bεε turi.

Adama i n yē ma weesa su kua bεen kuku yeru.

16 Yen sǎna Yinni Gusunǎ u nεε,
wee u kperu swī Siǎniǎ,
ta kua win kpεεkpεεku.
Kpee te, ta sǎawa kpee gobigiru
te u gǎsa, ta kua gani gǎmburun dam.
Wi u tu kua win tǎsi yeru u ñ wǎrumamǎ.

17 Wee, u gem neni nge banǎbun wēε
yi ba ra ka diru yīire,
ñ kun mε ben nifo
ye ba ra ka ganǎn sikirabu mεeri.
Guru kpenu nu koo wee si kpuro kǎsuku
si su kua bεen kuku yeru mi.

Nim bakam mu koo su mwe.

¹⁸ Bεεn arukawani ye i raa ka gɔɔ bɔkua
ya koo kam ko.

Kpa ye i raa ka gɔribun wāa yeru bɔkua
ya kun maa wāa.

Yiberεba bā n bεε wɔri ba asɔrɔ kua
ba koo bεε taakuwa.

¹⁹ Ba ko n bεε taakumɔwa saa kpuro nge mèn nɔɔ
ba saramɔ. Domi ba ko n da sarewa bururu baatere
ka maa sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru, kpa i berum soora i n ben
labaari nua.

²⁰ Nge mε ba ra gere, bu nεε,
kpin yera kun dεεbu turi a ka tii demia.
Bekura kun maa yasum turi a ka wukiri.

²¹ Domi Yinni Gusunɔ u koo tabu ko
nge mε u raa kua Perasimun guurɔ.
U koo mɔru bara
nge mε u raa kua Gabaonin wɔwaa,
u ka win sɔm maamaakigia sɔɔsi
ye ba ñ waare.

²² Tε, i ku maa de i n wāa yaako kookoosu sɔɔ, kpa
bu ku raa maa bεε nɔni swāaru sosia. Domi na nua
ma Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni, u himba yi u ka
tem mε kpuro kpeerasia.

Yinni Gusunɔn bwisi

²³ I swaa dakio i nɔ.
I swaa tem kpīiyɔ i nen gari nɔ.

²⁴ Wi u gbaaru kɔramɔ u ka dīanu duure
u ku ra n kɔrɔ tɔna mɔ u n dɔɔ baadomma.

²⁵ U n kɔra u kpa,
u ra mi dīa bwese bweseka duurewa
bεεru ka bεεru.
Kpa u maa dīanu ganu duure nenem
gbaa ten goorɔ.

26 Gusunə wi u sãa win Yinni
wiya u nùn bwisi kã.

U nùn yen kpunaa sãosi.

27 U ku ra dobi so ka tebo,
u ra yi sowa ka bokuru.

U ku ra məri so ka dam,
u ra yi sowa ka boku piibu.

28 U ra alikama sure,
adama u yen saka yẽ yu ku ka munkira.

29 Yenin tii ya weewa Gusunə, wəllu ka tem Yinnin
min di.

Win bwisi kēru ta sãawa maamaaki.

Win laakari ya maa kpã.

Ye n Yerusalemu mara

29

1 Arieli, Arieli, wunε wi ba m̀ Yerusalemu,
mi Dafidi u win wãa yeru kua,
a sãawa bōrura.

A n wunen wōɔ ka wōɔ tōɔ baka ni m̀ a n dɔɔ.

2 Adama kon nun wəri,
kpa wuri ka weeweenu nu nɔɔra wunε sɔɔ,
kpa a ko nge nɛn yãku yeru.

3 Kon de tabu kowobu bu nun tarusi,
kpa bu ben tabu sãa yi yi
bu ka nun sikerena.

4 Ba koo nun sura.
Kaa gari geruma tem di,
adama tua kun derimə yi yari.

Wunen nɔɔ ga koo nɔɔra nge siinin nɔɔ.
Tuan diya ba ko n gu nɔɔmə kutu kutu.

5 Wunen yiberɛba ba ko n dabiwa nge tua,
kpa ba n pusa nge doo dirisu.

6 Adama subaru sɔɔ Gusunə, wəllu ka tem Yinni

u koo na u bu seeyasia
 ka guru gbāsukubu ka tem yīribu,
 ka wōki bakanu ka woo guna
 ka guru woo bōkō, ka sere maa dōo boko,
 7 kpa tabu kowo dabi te,
 te ta nun wōri mi,
 ta wunen gbāraru tarusi,
 tu doona nge dosu.
 8 Nge me wi gōra mō u ra dosi u nee, u dimō,
 adama ù n dom yanda
 kpa u deema nukurō gāanu sari.
 N kun me nge me wi nim nōru ga mō
 u ra dosi u nee, u nim nōrumō,
 adama ù n dom yanda
 kpa win gōru ga n gbere, u n wasire,
 nge meya tabu kowo be,
 ba ko n sāa be ba koo na bu Siōnin guu te wōri.

Isireliba ba Yinni Gusunān

kirō atafiru kua

9 I biti sooro,
 kpa i nōni yime i ko nge wōkōbu.
 Wee i sāare i tam goore,
 adama i ñ tam nōra.
 I bāarimō, adama n ñ tam bōbōm sō.
 10 Domi Yinni Gusunō u been laakari sikarisia,
 u win sāmōbu ka been sōrobun nōni wōkua.
 11 Gari yini kpuro yi ko n bee sāawewa nge tire
 te ba wukiri ba yīreru koosi. Ma ba tu goo wē wi u
 garibu yē ba nee, u tu gario. Ma u wisa u nee, u ñ
 kākō u tu gari, domi ba tu yīreru koosiwa. 12 N kun
 me nge tire te ba goo wē wi u kun garibu yē, ba nee,
 u tu gario. Ma u wisa u nee, u ñ garibu yē.

Bwisigibun bwisi koo kam ko

13 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bwese teni tà n nùn sãamɔ,
 nɔɔwa ta ra ka nùn bɛɛɛ wẽ.
 Ben gõru ga ka nùn toma.
 Tɔmbun wooda ka ben sɔɔsina ba swĩi, ba ka nùn
 sãamɔ.

14 Yen sɔna u koo de bu biti soora
 ka sɔm maamaakiginu.
 U koo de ben laakarigibun laakari yu kam ko.
 Kpa ben bwisigibun bwisi yi kpe.

Ye ya koo koorã amen biru

15 Bõruroba bɛɛ be i ra bɛɛn himba Yinni Gusunɔ
 berue,
 kpa i n bɛɛn kookoosu mɔ yam wɔkuru sɔɔ,
 kpa i n gerumɔ i n mɔ
 wara u bɛɛ waamɔ,
 nge wara u bɛɛ yẽ.

16 Daa kɔsagibu bɛɛ!
 Ba ku ra mɔmɔ garisi nge sɔndu.
 Tem mɔndu ta ñ kpẽ tu mɔmɔ sɔ tu nɛɛ,
 n ñ wi, u tu kua,
 ñ kun mɛ tu nùn sɔ tu nɛɛ,
 u ñ bwisi mɔ.

17 Saa fiiko sɔɔ,
 Libani ya koo gɔsia dãa gbaaru
 kpa ta n sãa nge dãa sɔɔ.

18 Saa ye sɔɔ,
 sosobu ba koo tire ten gari nɔ.
 Wɔkobu ba koo yam wa,
 kpa bu yari yam wɔkurun di.

19 Nɛ, Yinni Gusunɔ,
 kon de wɔnwɔndobu ba n yẽɛrimɔ ba n dɔɔ,
 kpa sãarobu bu nuku dobu ko,

nε, Isireliban Yinni dεeron sɔ̄.

²⁰ Domi be ba ra tɔmbu dam dɔre
ka tɔn yaako kowobu ba koo kpe,
kpa kɔsan kowobu ba kun maa wɔ̄a.

²¹ Kon maa be ba ra tɔmbu taare wɛ siri yerɔ
kpeerasia,

ka be ba ra tɔmbu yina berie be ba ka tii yinamɔ,
ka be ba ra gemgii win gem bire siri yerɔ.

²² Yen sɔ̄na nε, Yinni Gusunɔ,
nε wi na Aburhamu yakia,
na win debubu Isirelin yenugibu sɔ̄wa na nεε,
tɛ, ba n̄ maa sekuru wasi.

Mεya ben wuswaa kun maa burisinamɔ.

²³ Domi sanam mε ben bibu ba koo nen nɔman
sɔma wa,

ye na kua ben suunu sɔ̄,
ba koo nen yĩsiru bεεεε wɛ,
kpa bu man nasia, nε, Gusunɔ ben Yinni dεero.

²⁴ Bɛn bwisikunu nu raa tondɔ,
ba koo bwisi wa.
Be ba ku ra raa maa gari wure,
ba koo gari wura.

Arukawani

ye ya n̄ arufaani mɔ

30

¹ Yinni Gusunɔ u nεε,
bɔ̄ruroba Yudaba be ba ku ra mεm nɔ.
Ba ku ra man saawara ko b̄a n wesianamɔ.
Kpa bu ka gabu arukawani b̄ake
ba kun nen kĩru bikie.

Ba tii durum guremɔ ba sɔ̄bimɔ ba dɔ̄.

² Be wee ba kpikiru dɔ̄ Egibitiɔ
ba n̄ man saawara kue.

Ba faaba kasu Egibiti sunən mi.

³ Adama u n̄ kpē u bu faaba ko.

U koo bu sekuru dokewa.

⁴ Wee ben wirugibu ba tura ba wāa Soaniə kə.

Meya maa ben gəro be, ba Hanəsi tura.

⁵ Adama be kpuro ba koo sekuru di

Egibitigibun s̄,

domi ba n̄ kpē bu bu faaba ko.

Ba koo bu sekuru dokewa kpa bu bεεε bia.

Isireliba ba Egibitigibun

somiru dweem d̄

⁶ Wee Yudaba ba ben yaa sabenu s̄munu s̄bi

ba ka d̄ s̄ yēs̄an n̄m d̄waru gia

mi nuku sankirara wāa.

Domi gbee sinansu su wāa mi,

ka surəkənu ka sere wεε nanumgii gεε.

Tən be, ba ben dukia ka ben arumani kpuro

kεtekunu ka yooyoosu s̄bi,

ba ka Egibitigibu daawə,

be ba n̄ koo bu arufaani gaa kua.

⁷ Domi ben somiru ta s̄awa kam.

Yen s̄na na Egibiti ye sokumə waa ye ya kun d̄ε m̄.

Mεm n̄ sariba

⁸ Gusunə u Esai s̄əwa u nεε,

t̄ε, a ye kpuro yoruo kpee b̄si s̄ə ka tirenə

Yudaban wuswaaə kpa ya n̄ yii mi,

ya n̄ s̄a seeda sere ka baadomm̄aə.

⁹ Domi tən be, ba s̄awa mεm n̄ sariba ka wee kowobu.

Ba swaa tau, ba n̄ k̄i bu s̄əsiru swīi.

¹⁰ Ma ba yam waobu s̄əmə bu ku yam wa.

Meya ba maa nen sɔmɔbu sɔmɔ bu ku bu gari gee
sɔ.

Adama bu bu gari dori sɔwɔ baa ñ n mɛren na.

¹¹ Bu swaa ye derio

kpɔ bu ku maa bu nɛ, Isireliban Yinni Dɛɛron gari
sɔ.

Yudaba ba koo wurama

mam mam

¹² Ma Esai u Yudaba sɔwɔ u nɛɛ,
amɛniwɔ Gusunɔ bɛɛn Yinni Dɛɛro u bɛɛ sɔmɔ.

U nɛɛ, yèn sɔ i gari yi yinamɔ

ma i tii yɔsu daa bɔɔbɔya sɔɔ, ka weesu sɔɔ,

ma i tɔsa ye sɔɔ,

¹³ tora nini, nu koo bɛɛ ko dam sarirugibu,

kpɔ i wɛruma subaru sɔɔ,

nge gana ye ya beu mɔ.

¹⁴ I ko i kɔsikirawa muku muku

nge wekeru tɛn kɛka ba ñ kpɛ bu ka dɔɔ gura,

ñ kun mɛ bu ka nim sɔka.

I Yinni Gusunɔ naane koowo

¹⁵ Adama u wure u nɛɛ,

ì n gɔru gɔsia i wurama win mi laakari sɔɔ,

i ko faaba wa.

Meya ñ n kua tɛɛru i nùn naane doke,

i ko dam wa.

Adama i ñ mɛ kɛɛ.

¹⁶ I nɛɛ, i ko yakurawa ka dumi.

Yen sɔna u koo maa de i yakura.

I nɛɛ, i ko dawa ka dumi yi yi duki mɔ.

Yen sɔna u koo de

be ba koo maa bɛɛ naa gira ba n sɔu.

¹⁷ Bɛɛn nɔrɔbu (1.000) bà n yibɛɛ turo wa,

ba koo duki yarina.

Yibɛɛba nɔɔbu ba koo maa bɛɛ kpuro yarinasia

kpa i da i n sebi sebi
nge deka ye ba gire guuru wallo.

Yinni Gusunɔ u koo

win tambu domaru kua

18 Yinni Gusunɔ u tɔru mara
tɛ sɔɔ u koo bɛɛ durom kua
kpa u bɛɛ wɔnwɔndu sɔɔsi.

Domi u sɔawa gemgii.

Doo nɔrugiba be ba nɔn naane sɔa.

19 Bɛɛ Yerusalemugibu,

bɛɛ be i wɔa Siɔnin guurɔ,

bɛɛn ɔoo kun maa sumɔ.

Yinni Gusunɔ u koo bɛɛn wɔnwɔndu wa
sanam mɛ i nɔn soka.

U n bɛɛn nɔɔ nua, u koo bɛɛ wurari.

20 U koo bɛɛ dɔanu wɛ i di nɔni swaarun saa sɔɔ,

kpa u bɛɛ nim wɛ i nɔ wahalan saa sɔɔ.

Wi, wi u bɛɛ keu sɔɔsimɔ

u n maa kukumɔ bee tia.

I ko i nɔn wa.

21 I n sɔa i tura swaa keenanɔ,

bɛɛn swaa koo gari yi nɔ, yi yi nɛɛ,

swaa wee, i sɔiyɔ ye sɔɔ.

22 I ko i bɛɛn sii geesu ka wura

ye i raa bɛɛn bwɔarokunu pote garisi disi,

kpa i bwɔaroku nin kɛki yari nge kubanu,

kpa i nɛɛ, bu ka nu yario saa min di.

23 Saa yera Gusunɔ u koo de gura yu nɛ

bɛɛn dɔa ni i duura sɔɔ,

kpa dɔa ni, nu gea ko nu ma.

Saa ye sɔɔra, yaa sabenu koo yakasu di batuma baka
sɔɔ.

24 Nɛɛ yi ba ka sɔmburu mɔ ka sere ketekunu

nu koo dobi di yi ba bɔru yɛka.

25 Nim tori yi ko yi n wāawa
 guu bakanun wǎllǎ, ka gungunu wǎllǎ,
 dǎma te ba koo tǎmbu go
 bu ben kuku yenu kāsuku.

26 Kpa Yinni Gusunǎ u win tǎmbun bosu nǎari,
 kpa u bu bēkia mi u bu mēera kua.
 Dǎma tera, surun yam bururam mu koo ko nge
 sǎǎgim,
 kpa sǎǎgim mu dora mu sosi
 nǎn nǎǎba yiru n kere yellu.

Yinni Gusunǎ

u koo Asirigibu sēyasia

27 Wee Yinni Gusunǎn yīsira nǎaramǎ
 saa tontonden di.
 Win mǎru ya kpǎ ya sǎa nge dǎǎ wii bakaru.
 Win nǎǎ ga mǎru yiba.

Ma win yara ya sǎa nge dǎǎ yari bakaru.

28 Win mǎrun wēsiaru ta sǎawa nge daaru
 te ta nim yiba ta tǎnu mǎwēē sere wīirǎ,
 u ka tǎmbu kam koosia,
 ma ta sǎa nge yaruka ben nǎǎǎ
 u ka bu da mi ba ñ kī.

29 I ko i womusu ko nge mē i ra ko Gǎǎ sararibun
 tǎǎ bakaru sǎǎ wǎkuru, kpa i n nuku dobu mǎ nge
 wi u guuru soomǎ u ka sīimǎ sanam mē i sǎaru dǎǎ
 Yinni Gusunǎn guurǎ, wi, wi u sǎa Isireliban dam.

30 Saa yera u koo de win nǎǎ damguu ge, gu nǎǎra.
 Win mǎru baka ye, yǎ n seewa
 u koo win dam sǎǎsi dǎǎ boko ka nim yibu bakaru
 ka guru woo bǎkǎ ka guru kpenu sǎǎ.

31 Yinni Gusunǎ ù n gbǎra,
 Asirin sina boko u koo nanda u diiri.

Domi u koo nùn sɛɛyasia ka win bokuru.

³² Mèn nɔɔ u gesi nùn boku te so, gãasu ka mərəkuna nu koo nɔɔra. U koo nùn sowa ka dam.

³³ Saa yellun di

ba wi sina bokon kpaku yeru kua ta wãa mi.

Ta duku, ta maa yasu.

Ma ta dɔɔ mə ta maa dãa yiba.

Wee Yinni Gusunɔn mərɔn wɛsiaru ta dɔɔ wi yabiamɔ

nge gbim mɛ ba dɔɔ doke.

Egibitigiba sãawa tɔmbu

31

¹ B̄ruroba Yuda

be ba kpikiru dɔɔ Egibitiɔ bu ka somiru wa.

Ba ben naanɛ doke dumi sɔɔ,

ka tabu kɛkɛ dabi ni dumi gawe sɔɔ

ka sere maasɔ damgibu sɔɔ.

Adama ba n̄ Gusunɔ ben Yinni Dɛɛro kasu,

bu nùn naanɛ ko.

² Yen s̄na win tii u yɛ ye u m̄.

U koo de k̄sa yu na.

U n̄ maa win gari k̄biamɔ.

U koo t̄n k̄sobu seesi,

ka maa be ba bu somimɔ.

³ Egibitigibu ba n̄ s̄a Gusunɔ,

ba s̄awa tɔmbu.

Mɛya maa ben dumi yi n̄ dam tukum gam m̄,

yi s̄awa yɛɛ diri.

Yinni Gusunɔ ù n win dam s̄ɔsima,

be ba somiru kasu ka be ba bu somiru wee,

ba koo sokura bu w̄ruku,

kp̄a be kpuro bu m̄enna bu gbi.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalemu kōsu

⁴ Ameniwa Yinni Gusunə u man sɔɔwa u nɛɛ,
 gbee sunə ge ga yaa mwa ga wuri koosimə
 ga ku ra yāa kparobun bɛrum ko,
 baa bà n dabi ma ba gu tarusi ba gbāsukumə.
 Nge mɛya wi, wəllu ka tem Yinni, u ko n sãa
 ù n sarama u ka Siənin guuru kōsu, u tu sanna.

⁵ Nge mɛ gue yi ra n yin binu kōsu,
 nge mɛya wi, wəllu ka tem Yinni,
 u koo Yerusalemu yakia u ye kōsu.

⁶ Yen sɔ, bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i ka Yinni Gusunə
 wi tonda n kpã, i gɔru gɔsio kpa i wurama win mi.

⁷ Domi saa ya sisi yè sɔɔ bɛɛn baawure u koo win
 bwāaroku ni u seka ka sii geesu ka wura wuna u kō
 ni nu nùn durum koosiamə.

⁸ Mɛya ba koo Asirigibu kam koosia,
 adama n ñ ka tɔnun dam.

Ba koo duki yarina tabu sɔɔ

kpa bu ben aluwaasiba mwɛeri bu yoo sɔma koosia.

⁹ Ben sina boko u koo duka yakura bɛrum sɔ.

Kpa ben tabu sinambu bu bɛrum soora

bu ben gidi bɔra biru kisi bu doona.

Yeniwa Yinni Gusunə u gerua

wi ba ra sã Yerusalemu ka yãku dɔɔ
 mwaararuginu.

*Sunə geo***32**

¹ Sɔɔ teeru goo u koo yari u bandu di

kpa wi ka win bwāabu bu tem mɛ kpapa gem sɔɔ.

² Ben baawure u ko n sãawa nge kuku yeru woo
 bɔkən sɔ,

ñ kun mɛ nge daaru mi kakoru sari,

̀n kun mε nge kpee bakarun saaru
mi dāru garu sari.

³ Be n weenε bu yam wa, ben nɔni koo wukiara.
Be n weenε bu gari swaa daki, ba koo nɔ s̄aa s̄aa.

⁴ Be ba ku ra bwisiku ba koo
kasu bu gia.

Be ba maa bebirimɔ ba koo gari gere dee dee
tambu bu ka nɔ.

⁵ Ba ̀n maa gari bɔkɔ sokumɔ tɔn boko.
Mεya ba ̀n maa tɔn k̄so sokumɔ tɔn geo.

⁶ Domi gari bɔkɔ u ra gari swiniwa.

K̄sa s̄ɔra win bwisikunu nu ra n woo.

Win kookoosu ka win gari kpuro ku ra Gusunɔ
bεεε wē.

Mεya u ku ra wi u ḡɔru barɔ d̄ianu kē.

U ku ra maa wi nim n̄ru ga m̄d̄ nim kē.

⁷ Tɔn k̄son kookoosu kpuro su ku ra n w̄a.

U ra kpunaa dabinu kowa

u ka bw̄εbw̄ε kam koosia ka weesu,

baa bw̄εbw̄ε wi, ù n gem mɔ.

⁸ Adama tɔn geo, kpunaa gea u ra ko.

U ra n maa ȳɔwa gem s̄ɔ dim dim.

Ba Yerusalemun tɔn kurɔbu

kirɔ m̄d̄

⁹ Bεε tɔn kurɔbu,

bεε be i kun bwisikunu ganu mɔ bεen w̄aaru s̄ɔ,
i seewo i n̄en gari nɔ.

Bεε w̄andia garu koo sariba,

i man swaa dakio.

¹⁰ Gas̄aku amadaare, i ko i wurura,

domi i ̀n maa resem wasi i s̄ari.

¹¹ I de i nanda

bεε be i ̀n bwisikunu mɔ bεen w̄aaru s̄ɔ.

Bεε garu koo sariba i diirio.

I bɛɛn yānu potirio i yōra basi,
kpa i kīasu dewe nuku sankiranun sō.

12 I bɛɛn bwāsu nɛnuɔ,
i ka nuku sankiranu sōɔsi,
yèn sō bɛɛn gbee geenu
ka bɛɛn resɛm gbaa geenu
nu koo kam ko.

13 Wee Yinni Gusunɔn tɔmbun tem
ka yɛnu gɛn mi nuku dobu raa wāa,
n koo ko bansu,
kpa sāki yi kpi mi.

14 Ba koo ben sina kpaaru biru kisi
kpa Yerusalemu ye ya raa tɔmbu yiba bu ye deri.
Yen guuru ka yen kōsobun wāa yenu nu koo ko
bansu.

Yɛɛ kpiki yi ko n da bɔsu mi,
kpa bu maɔ yaa sabenu kpara mi.

Yerusalemun seebu

15 Adama Gusunɔn Hunde u koo sarama wəllun di
u n wāa bɛsɛ sɔɔ.
Saa yera mi dīanu ku ra raa kpi, n koo dīanu ko,
kpa yam mi dānu kun daa dabi, n ko dāa sɔɔ.

16 Saa ye sɔɔra gem mu ko n wāa
tem mɛ kpuro sɔɔ.

17 Mɛya mu koo ka bəri yɛndu na,
ka wɛrabu bɛrum sariru sɔɔ
sere ka baadommaɔ,

18 kpa bɛsɛ Yinni Gusunɔn tɔmbu
sa n wāa mi,
bəri yɛndu sɔɔ dii naanɛginɔ.

19-20 Sa ko n wāawa doo nɔɔru sɔɔ
sa n dīanu duurumɔ mi nim mu wāa,
kpa sa n bɛsɛn ketekunu ka bɛsɛn nɛɛ yōsu yi n dimɔ
baama.

Adama guru kpenu nu koo yiberεban tabu kowobu
 kam koosiawa
 be, be ba dabi nge dāa sō,
 kpa ben wuu ge, gu wəruma.

B̄ruroba bεε tem gowobu

33

¹ B̄ruroba bεε, bεεn yiberεba.
 Domi i tōmbu wəri i ben yānu gura
 ma i ka bu murafitiru kua,
 baa mε ba ñ bεε yen gaa kuare.
 Yen sō, ì n tōmbu wəri i kpa,
 i ben yānu gura,
 ba koo maa bεε kua nge mε.
 Meya saa ye i bu murafitiru kua i kpa,
 ba koo maa bεε murafitiru kua.
² Yinni Gusunō, a bεεn wənwəndu waawo,
 wuna sa yīiyō.
 A de a n sāa bεεn dam bururu baatere.
 Kpa a sun faaba ko sanam mε sa wāa nōni swāaru
 sō.
³ Yiberεba bà n wunen nōo damguu nua,
 ba koo duki yakikira.
 À n maa seewa ba koo yarina.
⁴ Tōmba koo ben yānu wəri bu gura
 nge mε twee yi ra tem wukiri
 yi dīanu kpuro di.
⁵ Yinni Gusunō u kpā,
 domi u wāa wōllō.
 U koo de win gem mu n yiba Siōni kpuro sō.
⁶ Yinni Gusunō, kaa de
 Siōnigibu ba n wāa bəri yendu sō,
 kpa ba n bwisi ka laakari mō
 ye ya koo de bu faaba wa.

Wunen nasiara ta sãa ben arumani.

Ba faaba kanamɔ

⁷ Adama tẽ, wee tabu durɔbu ba kuuki mɔ,
ba faaba kanamɔ.

Be ba gɔra bu ka yiberɛba suuru kana bu nɔɔ tia ko
ba kpana, ba wuri mɔ.

⁸ Tɔmbu ba ku ra maa sã swɛɛ sɔɔ.
Domi yiberɛba ba ben arukawani kusia.

Ba ñ maa ben seedagibu yẽ.

Ba ñ maa goon bɛɛɛ yẽ.

⁹ Wee tɔmbu ba ben gbea deri.

Libanin dãa sɔsu su gberamɔ.

Ma Saronin tem gem mu kua yani sɛɛri.

Basanin bera gia ka guu te ba mɔ Kaameliɔ
dãnun wurusu dellamɔ.

¹⁰ Yinni Gusunɔ u bwese tukunu
sɔɔwa u nɛɛ,

yen sɔ tẽ, kon se n yɔra,

kpa n sɔɔsi nge mɛ na kpãaru nɛ.

¹¹ Domi bɛɛn bwisikunu nu sãawa
nge yaka bii yi ba duura.

Nũ n koorã, nu koo kam kowa nge yaka si.

Nɛn wɛsiaru ta ko n sãawa nge dɔɔ wi u koo bɛɛ
mwa,

¹² kpa i gɔsira nge kuku ni ba dɔɔ mɛni,

ñ kun mɛ nge sãki yi ba bɔɔra ba dɔɔ doke.

¹³ Bɛɛ be i toma ka bɛɛ be i wãa turuku,

i swaa dakio i nɔ ye na kua,

kpa i gia nge mɛ nɛn dam mu nɛ.

¹⁴ Durumgiba nanda Siɔniɔ.

Be ba ñ Yinni Gusunɔn bɛɛɛ yẽ ba diirimɔ ba mɔ,

Yinni Gusunɔ u sãawa nge dɔɔ yari baka ye ya ku ra
gbi.

Wara u koo kpĩ u yɔra win wuswaaɔ,

15 ma n kun mɔ wi u s̄imɔ gem sɔɔ,
 ma u ku ra bwẽɛbwẽɛ taki di,
 u ku ra maa nɔm biran k̄eru mwɛ,
 u ku ra tɔn gowobun gari swaa daki,
 u ku ra maa k̄a u k̄ɔsa m̄eri.

16 Tɔnu win bwesera ko n w̄awa nandabu sari
 nge wi u kukua kpee baa sɔɔ.
 U koo maa wa u di, u nɔ.

Ba koo Yerusalemu wɔra

17 S̄ɔ teeru, kaa sina boko wa
 u w̄a win yiikon girima sɔɔ,
 u bandu dii tem bakam sɔɔ.

18 Kaa wunɛn yellun b̄erum yaaya
 m̄e a raa mɔ saa ye a w̄a yoru sɔɔ,
 kpa a n̄eɛ, mana gbere mwaɔbu ba w̄a.
 Mana w̄ɔ gobigibu ba w̄a.
 Mana gb̄ararun k̄sobu ba w̄a.

19 A n maa tɔn tuko be ba tii sue mi wasi,
 be, b̄en barum a n̄ n̄ɔmɔ.

20 A Yerusalemu m̄eriɔ
 mi sa ra b̄esɛn t̄ɔ bakanu ko.
 Kaa ye wa ya w̄a b̄ari yendu sɔɔ.
 Ya ko n s̄awa nge kuu bekurugiru
 t̄en d̄anu ba n̄ maa wukamɔ.
 M̄eya ba n̄ maa ten w̄ɛ kusiamɔ.

21 Miya Yinni Gusunɔ u koo sun win girima s̄ɔsi.
 U koo de sa n w̄a daa bakanun b̄kuɔ.
 Adama yib̄ereban goo nimkusu ku n̄ kp̄ɛ su s̄i mi,
 baa si su kp̄aru bo.

22-23 Wee, sin w̄ɛ yi koo kasikira,
 kpa yi kun maa sin beka n̄eni gbereba sɔɔ
 woo gu ka su b̄aria.
 Yera n koo de bu bu dukia baka gurari.
 Baa ka yem̄ɔbɔ ba koo da mi,

bu ka yãa ni gura.
 Yinni Gusunɔwa u ko n sãa beɛɛn siri kowo,
 kpa u sun wooda wẽ.
 Wiya u ko n sãa beɛɛn sina boko.
 Kpa u sun faaba ko.
 24 Goo kun maa gerumɔ u nɛɛ,
 u barɔwa.
 Yinni Gusunɔ u koo Yerusalemugibu ben durum
 wɔka.

Yinni Gusunɔ u koo Edɔmuba

sɛɛyasia

34

1 Bɛɛ bwese tukunu, i susima i nɔ.
 I beɛn laakari kp̄īiyɔ.
 Tem mu swaa dakio ka ye ya wãa mɛ sɔɔ,
 ka sere ye mu marumɔ.
 2 Domi wee, Yinni Gusunɔn mɔru ya koo tɔmbu
 kpuro wɔri
 ka ben tabu kowobu sɔɔ kpuro.
 U koo de bu goona kpa bu kam ko.
 3 Ben yɛm mu ko n kokumɔ saa guunun di.
 Ben gonu ko n kɔɔkire,
 kpa nin nubura n pusa.
 4 Wɔllun kperi ka suru ka sɔɔ koo wukura,
 kpa wɔllu tu kure nge tireru,
 kpa kperi yi, yi wɔruku nge dãa wuru si su della.
 5 Yinni Gusunɔn takobi ya yɛm deba wɔlla.
 Wee, ya koo sarama yu Edɔmuba wɔri,
 be u siri u nɛɛ, bu kam koosio.
 6 Wee, takobi ye, ya yɛm ka yaa gum yiba.
 N sãare u ka yãanu ka bonu yãkuru mɔ Botisirɔɔ.
 Tɔn dabira ba sakira Edɔmu kpuro sɔɔ.

⁷ Gbeeku ketɛba ka nɛɛ, yi wɔrukumɔ ka be sannu.
Ma yem mu tem wukiri ma tua ya gum kure.

⁸ Domi saa ya tunuma
Yinni Gusunɔ u ka win yiberɛba mɔru kɔsia.
Kpa u bu sɛɛyasia Siɔnin sɔ.

⁹ Edɔmun nim mu koo gɔsira kontaa.
Kpa yen tua yu ko nge gbim.
Kpa yen tem mu dɔɔ mwaara nge kontaa.

¹⁰ Dɔɔ wi, u n gbimɔ sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru.
Win wiisu su ko n seewawa sere ka baadommaɔ.
Kpa tem mɛ, mu kam ko mam mam.

Goo kun maa sarɔ mi.
¹¹ Gunɔ sarenu ka duuru bɛɛkuna
nu ko n wɔa mi.

Boorosu ka gbanamgbaana
nu koo sokunu ko mi.
N koo kowa batuma dira.
¹² Ben sina bibu kpurowa ba koo kam ko.

Goo kun ko n maa wɔa
wi u koo bandu di mi.
¹³ Kikisu ka saki ka awi yi koo kpi
ben sina kraanɔ ka ben kuku yenɔ,
kpa nu ko purukanu ka taataanun wɔa yenu,

¹⁴ kpa gbeeku yɛɛ yi n ka demakunu yinnamɔ mi,
kpa bonu nu n sokunamɔ gbaburu mi.
Miya wɔkurun siiniba ba ko n ben wɔa yeru mɔ
kpa ba n wɛre mi.

¹⁵ Wɛɛ yi koo yin wɔa yeru ko mi,
yi sɛa ke kpa yi kɔwa,
kpa yi yin binu gure yin kɔkɔrɔ.
Miya yaberekunu nu koo maa menna.

¹⁶ I Yinni Gusunɔn tireru wukio kpa i gari. I ko
wa mi ba yorua ba nɛɛ,
yɛɛ yinin gaa kun biaramɔ mi.

Yi kpuro yi koo nawa.
 Domi win tiin nɔɔwa ga ye gerua.
 Win Hundewa u koo maa yi menna.
 17 Wiya u tem mɛ yĩira,
 ma u mu yin baayere bɔnu kua ka tete,
 mu n ka sãa yigim,
 kpa yi n wãa mi sere ka baadommaɔ.

Dɛɛrobun swaa

35

1 Sanam mɛ sɔɔ, tem mi gãanu ku ra kpi,
 mu koo tem wurama
 kpa mu biibii bure kpi.
 2 Kpa nuku dobu bu sɔɔsira mi,
 ka womusu ka nasaran kuuki.
 Mu ko n girima mɔ
 nge Libanin dãa sɔɔ.
 Mu ko n bɛɛɛ mɔ
 nge guu te ba mɔ Kaameli ka Saronin tem gem.
 Saa ye sɔɔ, ba koo Yinni Gusunɔn yiiko wa
 ka yen girima.
 3 Yen sɔ tɛ,
 bɛɛ be i wasire, i nɔma sãare,
 i tii tãsisio i nɔma sua.
 Bɛɛ be i diirimɔ,
 i de bɛɛn dũa yi dam ko.
 4 Bɛɛ bèn gɔru ga n̄ kpĩ,
 i ku nanda. I tii dam kɛɔ.
 Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u sisi u bɛɛ mɔru bara,
 kpa u bɛɛn yiberɛba kɔsie ye ba bɛɛ kua.
 Win tiiwa u koo na u bɛɛ faaba ko.
 5 Saa yera wɔkɔbun nɔni koo wukiara,
 kpa sosobu bu gari nɔ,
 6 kpa kɔri kpirinugibu ba n yɔɔkumɔ nge kpasi.

Mɛya wi u ku ra kpĩ u gari gere,
 win yara koo kusiara
 kpa u n nɔɔgiru m̀ ka nuku dobu.
 Nim mu koo yari mu koku
 tem mi g̃aanu ku ra kpi s̃ɔɔ,
 7 kpa yani s̃ɛeri mi s̃ɔɔ ra g̃em w̃ɔ yi ko ỹeru,
 kpa daru koki yi yari
 mi tem mu g̃bere,
 kpa naa yari ka gb̃i yi kpi
 mi g̃beeku b̃nu nu ra kuke.
 8 Miya ba koo swaa yara bu ye
 soku d̃ɛerobun swaa.
 Durumgii goo kun d̃ɔɔ mi.
 Be ba ye sw̃i, ba ñ k̃ɔram̃ɔ,
 baa be ba ñ bwisi m̃ɔ.
 9 Gbee suñ ñ kun m̃ɛ yaa g̃ɔba gaa kun swaa ye
 s̃iim̃ɔ.
 Be Yinni Gusuñ u faaba kua,
 beya ba koo swaa ye m̃wa,
 10 bu ka da Siɔniɔ ka nasaran womusu.
 Ben wuswaa ya n nuku dobu s̃ɔsim̃ɔ baadomma,
 kpa weeweenu ka nuku sankiranu nu bu doonari.

36

Asiriḡibu

ba koo Yerusalemu tarusi
(I maa m̃ɛriɔ Sinambu II, 18:13,17-37)

1 Esekiasi, Yudaban sina bokon bandun w̃ɔɔ
 w̃ɔkura nñɛɛ s̃ɔɔ, yera Asirin sina boko Sankeribu
 u Yudaban wuu si su dam m̃ɔ w̃ari u kamia.
 2 Lakisin diya u win tabu suñ ka tabu dur̃ɔ
 damgibu g̃ɔra Yerusalemuɔ Esekiasin mi. Tabu
 suñ wi, u da u ỹɔra nim toran b̃kuɔ ye ba kua ya ra

ka nim ne wuuɔ saa bwian di, be ba ra beka wōken sɔm koo yerun swaaɔ. ³ Yera Eliakimu, Hilikiyan bii, sina bokon sɔm kowobun wirugii, u da ben mi ka Sebina wi u sãa sina bokon tire yoro, ka Yoasi, Asafun bii, wi u ra tirenu bere. ⁴ Asirin tabu sunɔ wi, u bu sɔɔwa u nɛɛ, i Esekiasi sɔɔwɔ i nɛɛ, amɛniwa bɛɛɛ Asirigibun sina boko wi u kpuro kere u gerua. U nɛɛ, mba u yōrari u naane sãa mɛ. ⁵ U ñ yē ma u dam ka bwisin bukata mɔ u ka tabu ko? Gari saarinu tɔna nu ñ tura. N n mɛn na, ma sɔɔra win naane ya wãa, u ka nùn seesi. ⁶ Geema win naane wãawa Egibiti sunɔn mi, wi u sãa nge kaba te ta kɔsikire. Wi u tu nɛnuu u tāsiri, kpa tu nùn mura tu mɛɛra ko. Nge mɛya Egibitin sunɔ wi, u sãa be ba nùn yīiyɔ sɔɔ. ⁷ Mɛya i ko gere i nɛɛ, Gusunɔ bɛɛn Yinniwa i naane sãa. Adama n ñ win sãa yenu ka yāku yena Esekiasi u kɔsuka? U ñ bɛɛ Yudaba ka Yerusalemugibu sɔɔwa u nɛɛ, i n da yākuru ko Yerusalemu mini tɔnan sãa yerɔ?

⁸ N n mɛn na, Esekiasi wi, u de u ka nɛn yinni Asirin sina boko arukawani bɔke kpa u nùn dumi nɔrɔbun suba yiru (2.000) wē, ù n yē u koo maasɔbu wa bu yi sɔni. ⁹ Dumi u ñ kpē u yōra u wi u piiburu bo nɛn yinnin tabu kowobu sɔɔ ma, baa mɛ u tamaa Egibitigibu ba koo nùn tabu kɛkɛ yi dumi gawe ka maasɔbu wē. ¹⁰ U ñ yē ma ka Yinni Gusunɔn yēra Asirin sina boko u ka tem mɛ wɔrima, kpa u mu kɔsuku? Dumi Gusunɔn tiywa u nɛɛ, u doo u tem mɛ wɔri kpa u mu kɔsuku.

¹¹ Ma Eliakimu ka Sebina ka Yoasi ba durɔ wi sɔɔwa ba nɛɛ, a suuru koowo sa nun kanamɔwa, a ku maa ka bɛɛɛ wunen bwãabu gari ko ka bɛɛɛn barum, kpa tɔn be ba swaa daki gbāraran di bu ku

nə ye sa gerumə. A ka sun gari koowo ka aramum, domi sa mu nəmə.

¹² Adama durə wi, u bu wisa u nəε, i tamaa nən yinni u man gərɪma bεε ka bεen yinni tənən sō n ka gari yini gere? Aawo, ka maa be ba sō gbāraru wəllən sōna be ba koo ben tiin swaa swību di kpa bu ben yēkum nə, ka bεε sannu. ¹³ Saa ye səra durə wi, u gbāra ka dam ka Yudaban barum u nəε, i bεε Asirigibun sina boko wi u kpuro keren gari swaa dakio. ¹⁴ U nəε, i ku de Esekiasi u bεε nəni wōke, domi u n̄ kpē u bεε wəra saa win nəman di. ¹⁵ I ku wura i Yinni Gusunə naanε ko, baa Esekiasi u n nəε, Yinni Gusunə wi, u koo bεε wəra. Yen sōna n n̄ koorə Asirin sina boko u wuu ge mwa. ¹⁶ I ku maa Esekiasi swaa daki. I Asirin sina bokogia nəwə wi u nəε, i ka n̄n nəə tia koowo kpa i n̄n tii wē kpa baawure u wa u win tiin resem gbaaru ka win figien dāa binu di kpa u maa win boon nim nə. ¹⁷ Yen biru u koo na u bεε sua u ka da tem gam mε mu sāa nge bεen tiin tem mε, mi resem ka alikama wāa kpa i n pēε ka tam mə. ¹⁸ Yen sō, i ku de Esekiasi u bεε nəni wōke u nəε, Yinni Gusunə u koo bεε wəra. Bwese ni nu tien būnu nu bu wəra Asirin sina boko win nəman di? ¹⁹ Mana Hamati ka Aapadi ka Sefaafaimun būnu nu wāa tē. Būu goo u kpīa u Samarigibu wəra saa win nəman di? ²⁰ Būu ni nu wāa tem mε kpuro səə, nin nirà nu nin tem wəra saa win nəman di, bu sere nəε, Yinni Gusunə u koo Yerusalemu wəra.

²¹ Adama Yudaba kpuro ba maari, domi sina boko Esekiasi u nəε, bu ku raa n̄n geε wisi. ²² Ma Eliakimu, Hilikiyan bii sina bokon səm kowobun wirugii wi, ka maa win tire yoro Sebina, ka sere Yoasi Asafun bii, wi u ra tirenu bere, ba na Es-

ekiasin mi. Ba yabe kīanu sebua nuku sankiranun sō, ma ba nūn sōwa kpuro ye durō wi, u gerua.

37

*Sina boko u Esai bwisi bikia
(I maa mērio Sinambu II, 19:1-7)*

¹ Saa ye sina boko Esekiasi u gari yi nua, yera u win tiin yaberu nenua u gīana ma u saaki sua u sebua nuku sankiranun sō. Ma u da Yinni Gusunən sāa yerō. ² Yera u Eliakimu win sām kowobun wirugii ka maa Sebina win tire yoro, ka yāku kowo bukurobu gōra Gusunən sōmō Esai, Amōtin biin mi. N deema be kpuro saakibara ba sebua ba ka da mi. ³ Ye ba tura mi, ba nūn sōwa ba nē, amēniwa Esekiasi u gerua. U nē, gisən tō te, nuku sankiranu sōra sa wāa. Ba sun sēyasia ma ba sun doke sekuru sō. Gisən wahala ye, ya sāawa nge tən kurō wi u yiire u kī u ma, adama u n̄ dam mō u ka wēma. ⁴ Sōrōkudo Gusunō wunen Yinni u ko n Asirin sina bokon gōron gari yi nua wi u na u nūn wōnwa. N n mēn na, a kanaru koowo bēse be sa gina tien sō kpa Gusunō u nūn sēyasia.

⁵ Ye Esai u Esekiasin bwāa ben gari yi nua, yera u bu sōwa u nē, ⁶ wee, ye i ko bēen yinni sō. I nē, amēniwa Yinni Gusunō u gerua. U nē, u ku de gari yi u nua mi, yi nūn berum ko, yi Asirin sina bokon gōro be, ba ka wi, Yinni Gusunō wōnwa mi. ⁷ U koo de Asirin sina boko wi, u labaari gaa nō kpa yu win bwēra gōsia u wura win temō. Miya u koo de bu nūn go ka takobi.

Asirigibu

*ba kpam Isireliba narua
(I maa mærio Sinambu II, 19:8-13)*

⁸ Asirin sina bokon gəro wi, u gəsira u da Libinəə domi u nua ma win yinni u doona Lakisin di u da u Libinagibu tabu wəri. ⁹ Saa ye səəra Asirin sina boko wi, u nua ma Tiraka, Etiopin sina boko u nùn tabu wərim wee. Yera u maa Esekiasi səməbu gəria u nεε, ¹⁰ aməniwa i ko i Esekiasi Yudaban sina boko sō. I nεε, u ku de Gusunə, win Yinni, wi u naane sāa mi, u nùn nənī wəke u nεε, nε, Asirin sina boko, na n̄ kpē n Yerusalemu mwa. ¹¹ Wi, Esekiasin tii u nua ma bεsən sinam be ba man gbiiye kpuro ba raa tem mε mu tiegibu kpuro kam koosia. Yera wi, u tamaa u koo yari nən nəman di? ¹² Nən baababa ba Gosani kpeerasia ka Harani ka Resəfu ka sere Edənigibu be ba wāa Telasaəə. Ben būnu kpīa nu bu wəra? ¹³ Nge mana Hamatigibun sunə u wāa, ka Aapadigibun sunə ka Sefaafaimugibun sunə ka Henagii ka sere maa Ifagii.

*Esekiasi u kanaru kua
(I maa mærio Sinambu II, 19:14-19)*

¹⁴ Ye Asirin sina bokon səmə be, ba tura Esekiasin mi, yera ba nùn tireru wē tē səə ben yinnin gari wāa, ma Esekiasi u tu gara. Yen biru u da Yinni Gusunən sāa yerə ma u tu dərīa mi. ¹⁵ U kanaru kua Yinni Gusunən mi, u nεε, ¹⁶ Gusunə, bεsε Isireliban Yinni, wunε wi a sō wəllun kəsobu yirun suunu səə, wunε turowa a sāa sinambu kpuron Yinni. Wuna a wəllu ka tem taka kua, ma a sāa mən Yinni. ¹⁷ A nənī seeyo a mæri, kpa a swaa daki a nən gari nə, kpa a Sankeribu, Asirin sina bokon gari nə yi win səm kowobun wirugii u ka nun wənwa. ¹⁸ Ka gem, Yinni, na yē ma Asirin sinambu ba bwese

dabinu kpeerasia ma ba nin tem sankā, ¹⁹ ba nin bwāarokunu dōō mēniki. Domi nu ñ Gusunō. Nu sāawa tām̄bun sōma ye ba kua ka dāa ka kpenu. Yen sōna ba kpīa ba nu kpeerasia. ²⁰ Tē, Yinni Gusunō, a sun wōro saa Sankeribun nōman di kpa handunian sinambu kpuro bu gia ma wunε turowa a sāa Gusunō.

Esain gari

yi u sina boko nōasia

(I maa mērio Sinambu II, 19:20-34)

²¹ Yera Esai, Amōtin bii, u Esekiasi sōmō gōria u nεε, bu nūn sō ma Gusunō, Isireliban Yinni u win kanaru mwa te u kua Sankeribu, Asirin sina bokon sō. ²² Ye Yinni Gusunō u gerua Sankeribun sō wee.

U nεε,

Yerusalemun tām̄bu kpuro ba nūn gema

ba nūn yaakoru mō,

ba nūn wii gimānu koosimō.

²³ Wara u kam mēera u wōnwa.

Wara u ka nōō gōmunu mō.

U ñ yē ma wi, Gusunō, Isireliban Yinni dεeron
wuswaaōra u tii sue?

²⁴ Win sōmōba na ba wi, Yinni Gusunō wōnwa.

Ma Sankeribu wi, u nεε,

ka win tabu kēkē dabira u yōōwa

Libanin guu ni nu gunum bon wōllō,

ma u dua sere sere yen dāa sōō burōn sōōwa

u gen sēduru ka sipēren dāa

ye ya gunum bo bōōra.

²⁵ U nεε, u bwii gba tem tukumō

u yin nim nōra.

Win tabu kowobu ba bōsu Egibitin nim tori kpuro
sōō

ba yi taaka ba go.

²⁶ Adama Sankeribu u ñ yē

ma wi, Yinni Gusunɔn tiiwa u yeniban himba yi saa yellun di?

Wee tē himba ye, ya koorɔ,

ma wi, Asirin sina boko u wuu si su dam mɔ bansu koosia.

²⁷ Wi, Yinni Gusunɔ, u dera

wuu sin tamba berum soora ba sekuru wa

ba kua dam sarirugibu nge yakasu gberɔ,

ñ kun mε doo gāaru te gemi di.

²⁸ Wiya u maa nεε,

u yē saa ye Asirin sina boko wi, u ra du dirɔ,

ka saa ye u ra sinε ka saa ye u ra yari tɔwɔ,

ka maa saa ye u ka nùn mɔru mɔ.

²⁹ Yèn sã wi, Yinni Gusunɔ u nua

ma u ka nùn mɔru mɔ,

ma u tii sue win wuswaaɔ,

u koo win wēru yaba u yɔni doke,

kpa u maa nùn yaruka dokea nɔwɔ,

kpa u gɔsira u wura mìn di u na.

³⁰ Ma Esai u Esekiasi sɔwɔwa u nεε, wee, ye ya ko n

sã yīreru wunεn mi. Gisɔku ka gasɔkun doo gāriya

i ko i di. Adama wɔɔ itase i ko duurewa kpa i gē.

Mεya i ko maa resεm duure kpa i yen marum di.

³¹⁻³² Yudanban bweseru sɔɔ, be ba tiara Siɔnin guurɔ

Yerusalemuɔ, ba faaba wa, ba koo kparawa nge dāa,

kpa bu gbini ko sere tem sɔwɔ, kpa bu binu ma.

Yeniwa Gusunɔ wɔllu ka tem Yinni u koo ko.

³³ Yen sɔna u gerua u nεε, Asirin sina boko wi kun

duɔ Yerusalemuɔ. Mεya win tabu kowobu ba ñ ye

susio ba n tεrenu neni bu ka kuku yenu ko bu sere

nεε, ba koo sēu to. ³⁴ Swaa ye u ka na, yera u koo ka

gəsira. U ñ duo wuu ge sɔɔ. Yinni Gusunən tiiwa u gerua mε. ³⁵ Domi u koo wuu ge kɔsuwa u gu faaba ko win tiin sɔ ka Dafidi win sɔm kowon sɔ.

Nge mε Yinni Gusunɔ

u ka Asirigibu go

(I maa mεerio Sinambu II, 19:35-37)

³⁶ Ye n kua wɔkuru, yera Yinni Gusunən gɔrado u yara u da Asirigibun sansaniɔ ma u tɔnu nɔrɔbun suba wunaa wεnε ka nɔɔbu (185.000) go. Ye ba seewa bururu, ba deema wee, gona nu tɛrie baama kpuro. ³⁷ Yera Sankeribu, Asirin sina boko u gəsira u da u wã Ninifuɔ. ³⁸ Sɔɔ teeru u yiire win bũu wi ba mɔ Nisɔrɔkun nuurɔ. Miya win bibu yiru beni, Adamɛleki ka Saresεε ba nùn go ka takobi, ma ba kpikuru sua ba da tem mε ba mɔ Ararati gia. Ma win bii Esaa Hadoni u bandu kəsire kua.

38

Esekiasi u bara ma u bεkura

(I maa mεerio Sinambu II, 20:1-11)

¹ Saa ye sɔɔ, Esekiasi u bara sere u gɔɔ turuku kua. Ma Gusunən sɔmɔ Esai Amɔtin bii u na win mi, u nùn sɔɔwa u nεε, ameniwa Yinni Gusunɔ u gerua. U nεε, a wunen yenugibu sɔɔwɔ ye baawure u koo ko wunen biru, domi kaa gbi.

² Yera Esekiasi u win wuswaa s̄iya u gana girari. Ma u kanaru kua. ³ U nεε, Yinni Gusunɔ, a suuru koowo. A yaayo ma na s̄ia dee dee wunen wuswaaɔ, na wunen woodaba mεm nɔɔwa, na maa kua ye n nun w̄ere. Yen biru u sw̄i gem gem.

⁴ Yera Yinni Gusunɔ u Esai sɔɔwa u nεε, ⁵ a doo a Esekiasi sɔ a nεε, ameniwa nε, Yinni Gusunɔ na

gerua. Ne, wi na sãa win baaba Dafidin Yinni, na nεε, na win kanaru nua, na maa win nɔni yĩresu wa. Wee, kon win wãarun tōru sosi wōō wākura nɔɔbu, ⁶ kpa n nùn faaba ko n nùn wɔra ka Yerusalemu sannu saa Asirin sina bokon nɔman di, kpa n ye kōsu.

²¹ Ma Esai u nεε, bu ka figien marum na bu mu pere Esekiasin bwisi te sɔɔ, kpa u bekura.

²² Ma Esekiasi u bikia u nεε, yĩre terà ta koo man sōosi ma kon da Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

⁷ Ma Esai u nεε, yĩre te wee te ta koo nun sōosi ma Yinni Gusunɔ u koo win gari yibia yi u gerua.

⁸ U koo de yãku yerun tiro gu dēebu kaara ten yɔɔtian naa dabusanu wākurun saka. Ma ga kaara naa dabusanu waku te.

Esekiasin siarabu ye u bekura

⁹ Sanam mε Esekiasi u bekura, u womu kua u nεε,

¹⁰ na raa gerumɔ nen gōruɔ na mɔ, nen wãarun suunu sɔɔra kon da gɔribun wãa yerun kɔnnɔwɔ.

Nen wōō si su tie, na ñ maa su dimɔ.

¹¹ Na nεε, na ñ maa Yinni Gusunɔ wasi handunia yeni sɔɔ.

Meya na ñ maa goo wasi tem meni sɔɔ mi wasoba wãa.

¹² Wee, ba man nen wãaru mwaari, ba tu swenyasia ba ka tonda nge yãa kparon kuu bekurugiru.

Ba nen wãarun wēε bura.

Ma ba man kurua nge mε weso u ra beku yasa kure.

Sōō u sere kpe ba koo nen wãaru kpeerasia.

¹³ Ma na tii deri sēε sere ka bururu yam sãrerɔ.

Yinni Gusunɔ u nɛn kukunu kɔsuka nge gbee sunɔ.
Sɔɔ u sere kpe, u koo nɛn wɔ̄aru kpeerasia.

14 Wee, na ra n wuri mɔ̄wa
nge kpaaru baniku ge ga yɔ̄wa.

Kpa na n weeweenu mɔ̄
na n kukirimɔ̄ nge totoberu.

Na wɔ̄llu twɛɛ ka wɔ̄nwɔ̄ndu.

Yinni Gusunɔ, na wɔ̄a nuku sakira bakanu sɔɔ.

A man somiɔ.

15 Mba kon maa gere,

domi Yinni Gusunɔ u nɛn kanaru nua u man wisa.

Kon sɔ̄ ka tii kawabu

sere nɛn wɔ̄arun tɔ̄ru tu ka kpe

nɛn nuku sankira tenin biru.

16 Yinni Gusunɔ, wunɛn durom saabuwa
tɔ̄nu u ka wɔ̄a.

Domi mɛn saabuwa na ka wɛ̄siamɔ̄ kpaam.

A man wɔ̄aru wesia ma na wɔ̄a.

17 Wee, nɛn wahala ya gɔ̄sira bɔ̄ri yendu,

a wura a man yara siki wɔ̄run di

wunɛn kɔ̄run sɔ̄.

Domi a nɛn durum kpuro wɔ̄ka

a kɔ̄ wunɛn biruɔ.

18 Yinni Gusunɔ, n nɔ̄ mɔ̄ gɔ̄ribun

wɔ̄a yera ta koo nun siara.

N nɔ̄ maa mɔ̄ gɔ̄wa u koo nun wɔ̄lle sua.

Be ba wɔ̄a siki wɔ̄ruɔ̄ ba nɔ̄ maa wunɛn durom yɔ̄iyo.

19 Adama wasowa u ra nun siare nge nɛ gisɔ̄.

Ka tundo wi u ra win bibu sɔ̄ ma a naanɛ mɔ̄.

20 Yinni Gusunɔ, wuna a man faaba kua.

Sa ko bɛsɛn mɔ̄rɔ̄kunu ka baranu ka guunu so

su ka nun siara bɛsɛn wɔ̄aru kpuro sɔɔ

wunɛn sɔ̄a yerɔ̄.

39

Babilonin sina boko

u Esekiasi sɔmɔbu ɔria

(I maa mɛrio Sinambu II, 20:12-19)

¹ Yeniban biru Mɛrodaki Baladani, Baladanin bii, Babilonin sina boko, u Esekiasi sɔmɔbu ɔria ka tireru ka kɛnu. Domi u nua Esekiasi u bara ma u bekura. ² Ye sɔmɔ be, ba tunuma Esekiasin mi, yera win nukura dora. Ma u ka bu da u bu sɔsi mi win arumani ya berua, ye ya sãa sii geesu ka wura ka turare ka gum nubu durorugim ka tabu yãnu ka ye ya wãa win arumani beru yerɔ kpuro gesi. Gãanu sari win dirɔ ka win tem kpuro sɔɔ ni u ñ bu sɔsi.

³ Yen biruwa Gusunɔn sɔmɔ Esai u na u Esekiasi bikia u nɛɛ, man diya tɔn beni ba nun naawa. Ye ba tunuma, mba ba gerua.

Ma Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ba nawa saa tem ton tonden di mɛ ba mɔ Babiloni.

⁴ Esai u kpam nùn bikia u nɛɛ, mba ba wa wunen yɛnuɔ.

Esekiasi u nùn wisa u nɛɛ, ye ya wãa nɛn yɛnu ge sɔɔ kpuro ba wawa. Nɛn arumani sɔɔ gãanu sari ni na ñ bu sɔsi.

⁵ Yera Esai u nùn sɔɔwa u nɛɛ, a swaa dakio a nɔ ye Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni u gerua. ⁶ U nɛɛ, tãru gara sisi tɛ sɔɔ ba koo wunen arumani kpuro gura bu ka da Babiloniɔ, ka ye wunen baababa ba sweena ba nun deria. Yen gaa sari ye ba koo nun deria tɔɔ te. ⁷ Ba koo wunen tiin bweseru sɔɔ bibu mɛwɛri, kpa bu ka da Babiloniɔ bu bu matam ko bu ko sɔm kowobu yen sina kpaarɔ.

⁸ Yera Esekiasi u Esai wisa u nɛɛ, Yinni Gusunɔn gari yi a gerua mi, gari bureya. Domi alafia ka bɔri yendu ta ko n wãa nen wãarun tɔru kpuro sɔɔ.

**BɔNU YIRUSE
GUSUNɔ U ISIRELIBA NUKURU
YEMIASIA**

*Gusunɔ u win tɔmbu nukuru
yemiasia*

40

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i nen tɔmbu nukuru yemiasio.

² I Yerusalemugibu nukuru yemiasio,
i nɛɛ, ben yora kpa.

Domi na bu ben gɔba ye ba kua kpuron are wɛ.
Na bu sɛyasia ben durum ye ba kua kpuron sɔ.

³ Wee goo u gbãramɔ u mɔ,
i Yinni Gusunɔ swaa yabo gbaburɔ,
kpa i ye nɔɔ nɛrasia.

⁴ I yen wɔwa kpuro kɔruo yu nɔɔ nɛra.
I maa yen guunun gunum kawo,
kpa i yen gungunu nɔɔ nɛrasia
nu ko nge tem tɛera kpa swɛɛ yi dɛnda.

⁵ Saa yera Yinni Gusunɔ u koo win yiiko sɔɔsi,
kpa tɔmbu kpuro bu ye wa sannu.
Yinni Gusunɔn tiywa u gerua mɛ.

⁶ Yen biru na goon nɔɔ nua
ga nɛɛ, a kparo.
Ma na bikia na nɛɛ,
mba kon kpara.
U nɛɛ, a kparo
ma tɔmbu kpuro ba sãawa nge yakasu,

ma ben buraru ta sãa nge dãa wẽsu.

⁷Yinni Gusunɔ̀ ù n dera
woo ga yakasu swee,
su ra gberewa, kpa sin wẽsu su dɛlla.
Ka gem tɔmbu ba sãawa nge yakasu.

⁸Yakasu ra gbere kpa sin wẽsu dɛlla.
Adama Yinni Gusunɔ̀n gari yi ko n wãawa
sere ka baadommaɔ̀.

Labaari gea ye ba koo kpara

⁹Yerusalemugibu, i yɔ̀wo guu te ta gunun wɔ̀llɔ̀,
i nɔ̀guru sua ka dam i labadari gea kpara.

I ku berum ko.
I Yudaban wusun tɔmbu sɔ̀wɔ̀ i nɛɛ,
Gusunɔ̀ ben Yinni u wee.

¹⁰U wee ka dam u wooda wẽɛmɔ̀.
U win tɔn be u yakidama kpare win wuswaaɔ̀.

¹¹U koo bu kparawa
nge mɛ yãa kparo u ra ko,
u n binu wuuwa,
u n ka nin merobu kpare.

Gusunɔ̀n bwisi

¹²Wara u koo kpĩ u nim wɔ̀kun nim
ka win nɔ̀m wɔ̀ru saka ko.
Wara u koo kpĩ u ka win niki binu wɔ̀llu yĩire.
Wara u koo kpĩ u tem tua kpuro gure nɔ̀ra sɔ̀.
Wara u koo kpĩ u guunu kilo sɔ̀ndi.

¹³Wara u Gusunɔ̀n bwisikunu yẽ.

Wara u nùn bwisi kɛɛre.

¹⁴Wara u ka nùn wesianɔ̀ koore,
ma yẽro u nùn bwisi kã.

Nge wara u nùn gem ka bwisi
ka laakarın swaa sɔ̀sire.

¹⁵Win mi, bwesenu kpuro nu sãawa piiminu

nge nim bura ye ya dāare kotoru sɔɔ.
 Nu sāawa nge kpee tana ye ya wāa kilo wǎllɔ,
 n̄ kun mɛ nge tua ye woo ga ka doonamɔ.

16 Yɛɛ yi yi wāa Libanin dāa sɔɔwɔ
 yi n̄ dabiru turi bu ka n̄n yākuru kua.
 Mɛya dāa nin tii nu n̄ turi bu ka yāku dɔɔ sāre.

17 Bwesenu kpuro nu n̄ sāa gāanu win mi.
 Nu sāawa kam dirum.

Yinni Dam kpurogiin kpāaru

18 Wara i ko ka Gusunɔ weesina.
 Mba i ko nɛɛ, u ka weenɛ.

19 U n̄ ka bwāarokunu weenɛ,
 ni ba kua ba wura pote ma ba nu sii geesun yɔni
 sebusia.

20 Sāaro wi u n̄ kpɛ u sii geesu ka wura dwe,
 u ra dāa gea kasu ye kəkɔnu nu n̄ dimɔ,
 kpa u dāa dāko geo kasu
 u ka n̄n bwāaroku kua ge ga n̄ wɔrumamɔ.

21 I n̄ yɛ ro? I n̄ nɔɔre ro?
 Ba n̄ bɛɛ nɔɔsie saa yellun di ro?
 I n̄ bwisikure
 nge mɛ ba ka handunian kpɛɛkpɛɛku swī ro?

22 Gusunɔwa u gu swī,
 wi, wi u wāa wǎllɔ u tɔmbu mɛɛra
 ba sāa nge twee.
 U wǎllu tɛria nge beku te ta n̄ bunu.
 U tu demia nge kuu bekurugiru
 u ka win wāa yeru kua.

23 Wiya u ra sina bibu kawɛ,
 kpa u wirugibu ko tɔn dirobu.

24 Be kpuro ba sāa nge dāa
 ni ba gira nu n̄ gbini mɔ.
 Gusunɔ ù n dera woo ga bu swee,

kpa bu gbera,
 woo guna yu ka bu doona nge yakasu.
 25 Gusunɔ Dεεro u nεε,
 wara tamba ka nùn weesinamɔ.
 26 I nɔni seeyo kpa i mεeri wɔllɔ.
 Wara u kperi kua yi sīimɔ nge tabu kowobu.
 Yinni Gusunɔwa.
 U maa yin baayeren yīsiru yē.
 Yin gaa ku ra biare win dam bakam saabu.

Gusunɔ u koo

dam sarirugibu dam wē

27 Bεε Isireliba, mban sɔna i
 weeweenu m̀̀ i m̀̀,
 Gusunɔ kun bεen sia yē,
 u n̄ maa bεε bεen gem wēemɔ.
 28 I n̄ yē?
 I n̄ nua ma Yinni Gusunɔ u ra n wãa?
 Wiya u tem taka kua.
 U ku ra maa wasire.
 Ba n̄ kpē bu win bwisikunu gia.
 29 U ra be ba wasire
 ka be ba wasikiramɔ dam wē.
 30 Bibu ba ra wasire.
 Aluwaasiba ba ra maa kpanε.
 31 Adama bèn yīiyɔbu wãa Yinni Gusunɔ sɔɔ,
 u ko n̄ da bu dam kpam wē,
 kpa bu se ka dam nge gunɔ bakeru.
 Bà n̄ duki m̀̀, ba n̄ wasiramɔ.
 Bà n̄ maa sīimɔ, ba n̄ kpanamɔ.

Yinni Gusunɔ

u Isireliba dam kēemɔ

41

¹ Yinni Gusunə u nεε,
bεε bèn tem mu toma,
i swaa dakio i nə.

I hania koowo i tii dam kě.
I susima i ka gari gere,

kpa su menna su wesiana su gem kasu.

² Wara u tabu durə goo seeyama sōo yari yerun di
ma u dera mi u dua kpuro u nasara wa.

Wara u nùn bwesenu kpuro ka nin sinambu nəmu
səndia,

ma u dera win takobi ya bu munka nge tua,

ma win tɛma ya bu yarinasia

nge yaka si woo ga ka doona.

³ U bu naa gira u n̄ wahala wa.

U da sere mi win naasu kun yě.

⁴ Wara u dera yeni kpuro ya koora.

Nena. Nε, Yinni Gusunə,

nε, wi na bwesenu kpuro seeya saa toren di.

Nena na gbiikoo,

mεya na kon maa wāa sere ka baadommaə.

⁵ Be ba wāa mi n toma

ba wa ye na kua ma ba nanda

ba diirimə.

Be wee ba menna ba susimamə.

⁶ Ba sominamə.

Ben baawure u win winsim sōomə u m̄,

u hania koowo.

⁷ Dāa dāko u seko dam kēmə.

Wi u dāa w̄riasiamə u matalakagii dam kēmə.

Ba m̄, sii swεebu bu wā.

Ma ba bwāaroku giramə ba kulum kparemə,

gu ku ka w̄ruma.

Bεε Isireliba, i ku bεrum ko

8 Adama bεε Isireliba,
 bεε be i sãa Yakɔbun bibu,
 nen bɔrɔ Aburahamun bweseru sɔɔ,
 bεεya na gɔsa i n ka sãa nen sɔm kowobu.

9 Bεεya na soka na yarama saa tontonden di.

Na n̄ bεε biru kisi.

Na bεε gɔsawa i n ka sãa nen sɔm kowobu.

10 Yen sɔ, i ku nanda,

domi na wãa ka bεε.

I ku wurura i n yam mεεra nge wɔnwɔndobu,

domi nena na sãa bεen Yinni.

Kon maa bεε dam kɛ.

Wee na wee n bεε somi,

kpa n bεε kɔsu ka nen dam.

11 Be ba ka bεε mɔru mɔ,

ba koo burisina bu sekuru wa.

Be ba ka bεε sannamɔ mi,

ba koo kam ko bu gbi.

12 Baa i n bu kasu, i n̄ bu wasi.

Meya be ba ka bεε tabu mɔ,

ba koo kam ko bu gbisuku.

13 Domi nena na Gusunɔ bεen Yinni

wi u bεε dam wεemɔ.

I ku bεrum ko, na bεε somiru wee.

14 Yakɔbun bweseru, bεε be i tie

i n̄ dam mɔ

ma ba bεε garisi nge kɔkɔminu,

i ku nanda.

Nε, Gusunɔ Isireliban Yinni Dεero,

na bεε somiru wee.

Na sãawa bεen faaba kowo.

15 Wee, kon bεε dam wε

nge naa tebo kpɔɔ ge ga sɔkia mɔ,

kpa i guunu kɔsuku,

i gungunu munia muku muku

nu ko nge yaka bii.

¹⁶ I ko nu sarawa nge dobi,
woo gu ka nu doona,
kpa woo guna yu nu yarinasia,
kpa i nuku dobu wa nen min di,
ne, wi na sāa been Yinni Dεero,
kpa i man beere wē.

Dāa koo kpi

mi gāanu ku ra raa kpi

¹⁷ Sanam me bee nen tambu i wɔnwɔndu soore
i nim kasu i n̄ wa,
ma been yari yi gbere nim n̄run s̄,
ne, Gusunɔ been Yinni, kon bee n̄ri.
Na n̄ bee derimɔ.

¹⁸ Kon de daanu nu yari saa guunun di,
kpa bwii yi yari w̄wi s̄ɔ,
kpa nim bwenu ka daa koki yi koor
mi tem mu gbere, gāanu ku ra kpi.

¹⁹ Kpa dāa ye ba m̄ seduru ka
akasia yu kpi mi,
ka sere maa dāa kikisu gasu
ka dāa ye ba m̄ olifi,
ka maa dāa bakanu ganu,

²⁰ kpa tambu bu wa ka n̄ni,
bu gia ma ne, Gusunɔ Isireliban Yinni Dεerowa na
yeni kua.

Gusunɔ u būnu ka nin sāɔbun

dam sariru s̄ɔsimɔ

²¹ Gusunɔ Isireliban Yinni u nee,
bee būnu i kasuo nge me i ko ka tii yina.
I s̄ɔsima nge me i ko ka tii w̄ra.

²²⁻²³ I na i sun s̄ gari yi i raa gerua yellu,

kpa sa n yē yì n koorá,
 kpa su yin laakari ko.
 N kun mε, i sun sǝwǝ ye ya koo na sia,
 kpa su gia ì n dam mǝn na nge nε Gusunǝ.
 I gea gaa koowo ñ kun mε kǝsa gaa,
 kpa su wa su nanda.

²⁴ Adama i ñ kpē i gǝanu ko.

Bεε ka bεen sǝma kpuro i sǝawa kam dirum.
 Wi u maa bεε sǝamǝ goo kun win mεm kǝ.

²⁵ Wee na goo seeya saa sǝǝ yēsǝn nǝm geun di,
 ma u na saa sǝǝ yari yerun di
 u sǝimǝ ka nεn yǝsiru.

U wirugibu taakumǝ nge pǝtǝkǝ,
 nge mε weke kowo u ra sǝndu suni.

²⁶ Wara u yenin gari gerua saa yellun di,
 su ka gere ma gari geeya.

Goo kun yen gari gerure su sere nǝ.

²⁷ Nε, Yinni Gusunǝ, nεna na gbia na sǝmǝ gǝra
 u Yerusalemugibu labaari gea sǝ.

²⁸ Na mεεra bǝu ni sǝǝ,
 na ñ bǝu goo wa wi u nεn gari gerumǝ.

Nà n gari bikia,
 bǝu goo sari wi u koo kpǝ u man wisi.

²⁹ Domi ni ka nin sǝma nu sǝawa kam dirum.
 Nin bwǝarokunu nu maa sǝawa wom dirum.

Yinni Gusunǝn sǝm kowo

42

¹ Yinni Gusunǝ u nεε,
 nεn sǝm kowo wee, wi na gǝsa.
 Wiya na ka wǝa, na maa nǝn kǝ.
 Na nεn Hunde doke wi sǝǝ.
 U koo gem gari kpara tǝmbu sǝǝ.

² U ñ nɔɔgɪru suamɔ u sere gb̄ara ka dam,
kpa bu win nɔɔ nɔ swɛɛ sɔɔ.

³ U ñ koo tɔn be ba sunkure nge kaba dakura.

Meya u ñ maa bu goomɔ,
baa bà n s̄aa nge fitila ge ga gɔɔ dɔɔ.

U koo gem kparawa nge mɛ n s̄aa.

⁴ U ñ mwia kpanamɔ.

U ñ maa wasiramɔ sere u ka de
gem mu n w̄aa handunia kpuro sɔɔ,

kpa tɔn be ba w̄aa sere mi n toma

ba n win woodaba naane s̄aa.

Bwesenu kpuron

yam bururam

⁵ Yinni Gusunɔ wi u w̄allu kua u teria,
ma u tem kua ka ye ya kpia mɛ sɔɔ,

ma u dera tɔmbu ka sere hunde koni

be ba w̄aa tem sɔɔ ba w̄ɛsiamɔ,

wiya u win s̄am kowo s̄ɔɔwa u nɛɛ,

⁶ Nɛna na nun soka n ka nun faaba ko.

Kon nun dam k̄ɛ, na n wunen nɔma nɛni.

Kon nun k̄ɔsu, kpa n ka tɔmbu arukawani b̄ake

saa wunen min di,

kpa bwesenu kpuro nu ka yam bururam wa.

⁷ Kaa w̄ɔkobu nɔni wukia,

kpa a be ba s̄ɔ yam w̄ɔkuru sɔɔ piris̄am dirɔ yara.

⁸ Nɛna Gusunɔ wi u ra n w̄aa.

Nɛn ȳisira mi.

Na ñ nɛn yiiko b̄uu goo w̄ɛɛmɔ.

Meya na ñ maa nɛn bɛɛɛ bw̄arokunu w̄ɛɛmɔ.

⁹ Wee, ye na gb̄ia na gerua, ya koorɔ.

T̄ɛ, na bɛɛ ḡaa kpaanu nɔɔsiamɔ nu sere koorɔ.

Wom kpɔɔ

ge ga Yinni Gusunə siaramə

10 I Yinni Gusunə wom kpəə kuo.

I nùn siaro handunian goonu nne ye səə.

Hunde koni be ba wāa nim wōku səə,

ka bεε be i sīimə gen wəllə,

ka sere be ba wāa n toma,

i Yinni Gusunə siaro.

11 Bεε be i wāa gbaburu ka ten gberu kpaaneba səə
kpuro,

i nəəgiru suo i Gusunə siara.

Bεε Kedaan bweseru, i ku nəə mari,

i Gusunə siaro.

Bεε bèn wuu ga sō kperu wəllə,

i kuuki koowo guunu wəllun di ka nuku dobu.

12 Bεε be i wāa n toma,

i Gusunə bεεεε wēεyə,

kpa i nùn təma.

13 Yinni Gusunə u susimə

u wee nge tabu kowo.

U tabun gari wəra nge tabu durə,

ma u nəəgiru sue u kuuki mə,

u win yiberεba dam sōsımə.

*Yinni Gusunə u win təmbu**nəə mwεεru kua*

14 Yinni Gusunə u nεε,

wee na nəə mari na tii nenua n ka tε.

Adama tē, kon nəəgiru sua

nge tən kurə wi u yiire u kī u ma,

ma u wasire u wom gabamə.

15 Kon guunu ka gungunu kəsuku,

kpa n ye ya kpia gberasia.

Kon daanun nim kpeerasia

nu gbera woko woko,

kpa n de yerusun nim mu gbera mam mam.

¹⁶ Kon wōkobu sīisia swaa ye ba ñ yě sɔɔ,
kpa n de yam wōkuru tu gosia yam bururam ben
wuswaaɔ.

Kon de swεε yi yi ñ daa nɔɔ nε

yi nɔɔ nεra yi ko mara mara.

Na ñ kon ko na kun yeniba kpuro kue.

¹⁷ Adama be ba būnu naane sãa ba nu sãama,
ba koo biruku yira wura ka seku bakaru.

Isireliba ba ku ra gãanu tubu

¹⁸ Yinni Gusunɔ u nεε,

bεε Isireliba, bεε be i sãa nge sosobu,

i swaa dakio.

Bεε be i sãa nge wōkobu,

i de i yam mεeri kpa i wa.

¹⁹ Wara u sãa wōko nge nen sɔm kowo.

Wara u sãa soso ma n kun mɔ nen sɔmɔ wi na gɔra.

Wara u sãa wōko nge nen bɔrɔ.

Wara u sãa wōko nge nen sɔm kowo.

²⁰ Wee, u gãa dabinu wa,

adama u ñ nu garisi gãanu.

U swasu wukie,

adama u ñ gari nɔɔmɔ.

²¹ Yinni Gusunɔ u wooda baka gea yara

wɪn tɔmbun arufaanin sɔ.

²² Adama yiberεba ba ben yãnu gura kpuro,

ma ba ben tii mwεera ba kpεε kpee baaba sɔɔ.

Ba bu berua sere pirisɔm dirɔ.

Ba bu wɔri ba yãnu gura.

Goo sari wi u koo bu yakia,

kpa bu yiberε be sɔ bu yãa ni wesio.

²³ Ma Esai u nεε,

wara u koo yeni swaa daki bεε sɔɔ.

Wara u koo yōra u ye swaa gāri saa tēn di.

²⁴ Wara u dera ba Isireli be ba sāa Yakəbun bweseru wəri

ba ben yānu gura.

N n̄ Yinni Gusunən tii ro?

Bεε Isireliba sa durum kua win wuswaaə.

Sa yina su win woodaba swīi, su ye mēm nəəwa.

²⁵ Yen sōna u ka sun məru bara too.

U dera ba sun tabu wəri ka dam.

Tabu sun sikerene nge dōə.

Bu sun di, adama sa n̄ tuba.

Sa n̄ mam laakari kue.

43

¹ Yinni Gusunə u nεε,
Isireli, Yakəbun bweseru,
wunε wi na məma na taka kua,
a ku berum ko, domi nena na nun yakia.
Na nun soka ka wunen yīsiru,
a sāawa negii.

² À n wahala m̄ nge wi u nim bweru təburamə,
ko na n ka nun wāa.
Wahala ye, ya n̄ nun kamiamə.

À n maa n̄ni sōre nge wi u sīimə dōə səə,
a n̄ wururamə.

Mεya n̄ni swāa te, ta n̄ nun suramə.

³ Domi nena na sāa Gusunə wunen Yinni Dεero,
nε wi na nun faaba m̄.
Na kon Egibiti ka Etiopi ka Saban tem yiberεba wē
wunen ayerə,

kpa a yakiaara,

⁴ yèn s̄ a sāa gāa bakanu nen n̄ni səə.

A girima m̄, na maa nun kī.

Kon bwese dabinu yiberεba n̄mu s̄ndia wunen
ayerə

n ka wunen wāaru yakia.

⁵ Yen sō, a ku berum ko, domi na ka nun wāa.

Kon de wunεgii be ba gura ba ka da sōo yari yeru gia
mi,

bu wurama,

kpa n maa be ba wāa sōo duu yeru gia mennama.

⁶ Na n maa derimō sōo yēsi yēsikan tambu bu maa
bu nenε.

Adama bu de nen bii be ba wāa handunian goonu
nne ye sōo kpuro bu wurama,

⁷ be, be ba nen yīsiru sōowa,

be na taka kua bu ka man beεεε wē.

Isireliba ba sāawa

Yinni Gusunōn seedagibu

⁸ Gusunō u nεε,
bu de nen tambu bu yarima,

be, be ba nōni mō,

adama ba n yam waamō,

ba swasu mō,

adama ba n gari nōomō.

⁹ Bwesenu kpuro nu mennō

kpa n nu bikia,

būu wara u yenin gari gerua.

Būu wara u gbia u ye nōsia

ya sere koorā.

U win seedagibu mennama,

kpa bu sōosi ma u gem mō,

kpa bu swaa daki bu wura ma gema u gerua.

¹⁰ Wunε Isirelin bweseru, wuna a sāa nen seeda.

Wuna na gōsa a n sāa nen sōm kowo,

kpa a n ka yē kam kam

ma nε baasi, Gusunō goo maa sari.

Meya Gusunō goo kun maa koorō.

11 Nɛna na Gusunɔ wi u ra n wãa.
Nɛ baasi, faaba kowo goo sari.

12 Nɛna na nun nɔɔsia ye ya koo koorɔ.

Ma na nun faaba kua.

Bũu goo kun kpĩa u nun gãanu nɔɔsie.

Wuna a sãa nɛn seeda.

Nɛna na sãa Gusunɔ saa toren di.

13 Goo sari wi u koo goo wɔra saa

nɛn nɔman di.

Goo maa sari wi u koo yina n ko ye na kĩ.

Ba koo Isireliba yara

Babilonin di

14 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

bɛɛ Isireliba, amɛniwa nɛ Gusunɔ, bɛɛn Yinni
Dɛɛro,

nɛ wi na bɛɛ yara, na gerua na nɛɛ,

kon Babilonigibu bɛri yibɛɛban nɔmaɔ bɛɛn sɔ,

kpa n ben wuun gamboba kɔsuku,

kpa ben nuku dobun kuuki yi gɔsira nuku
sankiranun wuri.

15 Nɛna na sãa Gusunɔ bɛɛn Yinni Dɛɛro.

Nɛna na bɛɛ taka kua na maa sãa bɛɛn sunɔ.

Swaa kpaa gbaburɔ

16 Ma Esai u nɛɛ,

yellu, Yinni Gusunɔ u swɛɛ yara

nim wɔku ka nim tori damgii sɔɔ.

17 U tabu kɛkɛ be dumi gawe

ka tabu durɔ wɔrugɔba tabu sure.

Be kpuro ba wɔruka, ba kpɔna bu se,

ma ba kam kua ba gu nge fitila.

18 Adama tɛ, u gerua u nɛɛ,

i ku maa ye ya koorɔ kɔn bwisikunu ko.

I ku maa gãa gurunun laakari ko.

19 Wee kon gãa kpaanu ko.
 Ni wee nu wee. I ñ nu tuba?
 Kon swaa yara gbaburɔ,
 kpa daanu nu n wãa mi tem gberɛ.

20 Taataanu ka gbeeku bõnu,
 gbeeku yεε kpuro gesi, yi koo man bεεε wě.
 Domi kon de nim mu n wãa gbaburɔ, mi tem gberɛ,
 kpa tɔn be na gɔsa bu nim wa bu nɔ,
 21 be, be na taka kua ba koo man tɔma.

Gusunɔ u Isireliba sirimɔ

22 Adama bεε Isireliba,
 bεε be i sãa Yakɔbun bweseru,
 i ka man wasira,
 i ku ra maa man sã.

23-24 N ñ nε i yãku dɔɔ mwaararuginu kuamme ka
 bεεn yãanu.

Yãku ni i ra maa ko mi,
 nu ñ man bεεε wěemɔ.
 N ñ nen sɔ i gobi beke di
 i ka turare dɔɔ doke.
 N ñ maa nε i ka yaa gum naawamme
 ñ n yãkuru mɔ mu sere man tusi.

N ñ nε na bεε tilasi kua
 i n da ka man kɛnu naawε.
 Meya na ñ maa bεε tɔya kue
 i ka man turare dɔɔ doke.
 Adama i man wahala kpɛɛwa bεεn durum sɔ,
 ma na wasira bεεn toranun sɔ.

25 Ka mε, nena na bεεn durum wɔkamɔ
 yèn sɔ na sãa Gusunɔ.

Na ñ maa ye yaayamɔ.

26 I seewo i na i man bεεn gari teria,
 kpa i ka tii yina.

27 Bεεn sikado gbiikoo u durum kua,

ma bεεn s̄aa gbiobu ba man seesi.
 28 Yen s̄ona na ȳaku kowobu yara
 nen s̄aa yerun di,
 ma na bεε Isireliba, Yak̄abun bweseru kam koosia,
 na bεε sekuru doke.

44

1 Yinni Gusun̄o u nεε,
 a swaa dakio t̄ε,
 wunε Yak̄abun bweseru,
 wunε wi na ḡosa
 na kua nen s̄am kowo.
 2 Nena na nun taka kua.
 Na nun m̄oma ba sere nun mara.
 Meya na maa nun somim̄o.
 Yen s̄o, a ku berum ko,
 wunε nen s̄am kowo wi na ḡosa.
 3 Kon de nim mu teria tem ḡbebum w̄olla,
 kpa daru koki yi yari min di.
 Kon nen Hunde yibie wunen bibun bweseru s̄o,
 kpa n bu domaru kua.
 4 Ba koo sewa nge yaka si su
 nim waam̄o.
 Ba ko n s̄awa nge d̄aa ni nu w̄aa daarun b̄okuo.
 5 Saa yera goo u koo gere u nεε,
 wi, Yinni Gusun̄ogiiwa,
 kpa wini u nεε,
 wi, u s̄awa Yak̄abun bweseru,
 kpa wīn̄o u yore win n̄om̄o
 wiya Yinni Gusun̄ogii,
 kpa u tii Isireliban ȳisuru k̄ε ka nuku dobu.

Yinni Gusun̄o turowa

u s̄aa Gusun̄o

6 Nε, Yinni Gusun̄o Dam kpurogii,

ne wi na Isireliba yakia
 na sãa ben sina boko na neε,
 nenana na sãa gbiikoo ka dãako.
 Goo maa sari wi u sãa Gusunə ne baasi.
⁷ Wara u sãa nge ne.
 Yëro u yarima u tii tusia,
 kpa u sɔɔsi nge me na ka handunia taka kua saa
     yellun di,
 kpa u gere ye ya koo koorə sia.
⁸ I ku nanda beε Isireliba, i ku maa diiri.
 Na n beε ye sɔɔwa saa yellun di ro?
 Beεya i sãa nen seedagibu.
 Goo maa wãa wi u sãa Gusunə ne baasi ro?
 Aawo, goo maa sari wi u dam mə nge ne.

Bũu sãaru yaakora

⁹ Be ba bwãarokunu sekumə,
 ba n sãa gãanu.
 Ben sɔm geenu nu maa sãawa kam dirum,
 domi nin tii nu yen seeda dimə.
 Nu n yam waamə, nu n maa yëru garu mə.
 Yen sɔna be ba nu sãamə ba koo sekuru wa.
¹⁰ Bwãarokunu nu n arufaani gaa mə.
 Be ba nu sekumə ba sãawa gari bakasu.
¹¹ Wee ba koo sekuru wa,
 domi be kpuro ba sãawa tambu nge be ba tie.
 Bu mennama siri yerə.
 Be kpurowa ba koo diiri, kpa bu sekuru wa.
¹² Seko u n bwãaroku mə,
 u ra sisu suewa u doke dɔɔ sɔɔ,
 kpa u matalaka sua u ka su so ka win nɔm damguu.
 Adama gɔɔru tã n nùn mə, u ra dam bie.
 Nim nɔru gã n maa nùn mə, kpa u gɔma dwiyya.
¹³ Dãa dãko u n maa bwãaroku mə,

u ra win wěε suewa
 kpa u bwāaroku gen yīreru doke dāa sǎǎ.
 Kpa u sere win dākutia sua u dāa ye dāku,
 u bwāaroku ko ge ga ka tǎnu weenε,
 kpa u gu yi būu dirǎ.

¹⁴ Dāa gea u ra gǎsi dāa sǎǎwǎ u ka gu ko.
 Yera sɛduru, ñ kun mε sipεε, ñ kun mε seni.
 Gasǎ u koo dāa ye ba mǎ pɛni duure,
 kpa u n mara gura yu ye kpɛasia.

¹⁵ Dāa yera tǎnu u ra ka dǎǎ sǎre, u wǎsu.
 Yera u ra maa ka dīanu yeesie.
 Dāa tia yera u koo maa ka bwāaroku ko u yiira u sǎ.

¹⁶ U ra dāa ten bǎnu dǎǎ doke,
 u ka win yaa sa,
 ñ kun mε u ka ye sɛwε.
 Kpa u ka dīanu yeesia
 u di u debu,
 kpa u n dǎǎ wi wǎsu u n mǎ,
 anna a dǎǎn dobu nǎ.

¹⁷ Kpa u ka bǎnu ye ya tie bwāaroku ko
 u n sǎamǎ.
 Kpa u nǎǎguru sua
 u n gu kanamǎ u n mǎ,
 a man faaba koowo,
 domi wuna a sǎa nɛn yinni.

¹⁸ Adama tǎn ben bweseru,
 ba ñ yēru mǎ,
 ba ñ maa bwisi mǎ.
 Domi ba tii nǎni wǎkua
 bu ku ka yam wa.

Meya ba maa ben tiin bwisikunu sīiya,
 kpa gǎanu nu ku ka bu yeeri.

¹⁹ Bwāaroku dāko wi, u ñ laakari mǎ u ka tubu
 u sere nεε,

dãa ten sukuma u dõo doke
u ka p̄εε wõowa
ma u ka yaa s̄εεwa u di.

Ten sukum m̄ε mu tie, ma u ka
bwãaroku kua.

Wi wee u dãa kpiriru yiiramm̄ε.

²⁰ Dãko wi, u sãa nge wi u torom dimo.

U tore yèn sõ win bwisikunu ḡosia.

U ñ maa kp̄ε u win hunden faaba wa

u sere n̄εε, ase bwãaroku ge na n̄enusi mini,
ga ñ sãa Gusunõ.

Yinni Gusunõ u sãawa

gãanu kpuron Yinni

²¹ N̄ε, Yinni Gusunõ na n̄εε,
wun̄ε Yakõbun bweseru, a yaayo
ma n̄ena na nun m̄oma
na kua n̄en s̄om kowo,
na ñ nun duarimõ.

²² Na wun̄en toranu ka wun̄en durum kpeesia nge
guru wiru.

Yen sõ, a wurama n̄en mi,
domi na nun yakia.

²³ Wõllu, a ȳεerio ye Yinni Gusunõ u kuan sõ.

Ḡaribun wãa yeru, a ḡõru doro.

B̄εε guunu i kuuki koowo ka nuku dobu.

B̄εε maa dãa s̄õsu, i nuku dobu koowo.

Domi Yinni Gusunõ u win yiiko s̄õsi Isirelio.

U be, Yakõbun bweseru yakia.

²⁴ N̄ε, Yinni Gusunõ, na sãawa wun̄en faaba koowo.

N̄ena na nun m̄oma ba sere nun mara.

Ameniwa na gerua. Na n̄εε,

n̄ena na gãanu kpuro kua.

N̄ε turowa na maa wõllu ka tem t̄eria.

²⁵ Na ra s̄omõ weesugibun gari t̄esi,

kpa n s̄arobu yaakoru ko.
 Na ra de bwisigibu bu biru wura,
 kpa n ben s̄os̄sinu ḡos̄ia wiira gari.
 26 Adama na ra n̄en s̄om̄ kowon gari dam sire,
 kpa n de n̄en s̄om̄n̄ gari yi u gerua yi koor̄a.
 Na n̄e, t̄amba koo k̄pam̄ sina Yerusalem̄u.
 Ba koo ma wure bu Yudaban bansu seeya,
 kpa bu sin wusu bani.
 27 Na nim w̄ok̄u s̄om̄ gu gbero,
 domi kon gen nim k̄peerasia.
 28 Wee ye na gerua Sirusin s̄.
 U s̄āwa k̄par̄o wi na ḡsa.
 U koo ma n̄en k̄iru k̄puro yibia.
 K̄pa u de bu wure bu Yerusalem̄u bani,
 kpa bu n̄en s̄ā yee ten k̄p̄ek̄p̄ek̄u sw̄i.

Yinni Gusun̄ u Sirusi ḡsa

45

1 Yinni Gusun̄ u Sirusi ḡsa
 u n̄un̄ n̄eni ka win dam.
 U koo bwesenu k̄puro taare win wuswaa,
 kpa u sinambun dam wuna.
 U koo n̄un̄ wusun̄ k̄onn̄su wukia su n̄ keniare.
 U n̄un̄ s̄ōwa u n̄e,
 2 kon nun gb̄iia
 kpa n wunen̄ sw̄e k̄puro s̄om̄e yi n̄ō n̄era.
 Kon gambo sii gandugii ka yin k̄ok̄ō sisugii b̄ōku.
 3 Kon nun arumani w̄e
 ye ya raa berua yam w̄ok̄uru s̄ō,
 kpa a gia ma n̄e Gusun̄, Isireliban Yinniwa
 na nun sokum̄ ka wunen̄ ȳis̄iru.
 4 N̄en s̄om̄ Yak̄abu wi na ḡsan̄ s̄na
 na nun soka ka wunen̄ ȳis̄iru,

ma na nun beere baka wē
baa me a ñ man yē.

⁵ Nena Yinni Gusunɔ, goo maa sari nge ne.
Yen sōna na nun dam wē baa me a ñ man yē.

⁶ Kpa tɔmbu bu gia
saa sōo yari yerun di sere sōo duu yero
ma nena Yinni Gusunɔ.
Goo maa sari nge ne.

⁷ Nena na ra de yam bururam
ka yam wōkura n wāa.
Nena na ra maa de alafia ka wahala ya n wāa.
Ne, Yinni Gusunɔwa na ra ye kpuro ko.

⁸ Kon de nasara yu na wəllun di nge gura,
kpa tem mu nɔɔ wukia mu de faaba yu kpi,
kpa gem mu kpēa ka ye sannu.
Ne, Yinni Gusunɔwa na ye kpuro mɔ.

Mɔmɔ ka sɔndu

⁹ B̄ruruowa tɔnu wi u ka win taka kowo sikirinamɔ.
U s̄aawa nge tem mɔndu te ta ten mɔmɔ bikia ta nee,
mba u mɔ mi.
N kun me nge ḡaa ni u kua ma nu nee,
u ñ nɔma du.

¹⁰ B̄ruruowa wi u win tundo ka win mero bikia u
nee,
mban s̄ona i man mara meni.

¹¹ Amenɔwa Gusunɔ Isireliban Yinni Deero
wi u bu taka kua u bu s̄owa.
U nee, n ñ bee i ko man bikia
ye kon ka nen bibu ko,
kpa i man wooda wē nen nɔman sɔmburun s̄o.

¹² Nena na tem kua
ma na tɔnu taka kua u n ka wāa me s̄o.
Nen nɔmuwa ga maa wəllu teria,
ma na s̄o ka suru ka kperi yi yi mi.

13 Nε, Yinni Gusunɔ Dam kpurogii,
 nεna na Sirusi seeya u ka gea ko ye na gɔru doke.
 Kon win swεε kpuro nɔɔ nεrasia.
 U koo nεn wuu Yerusalemun bansu seeya,
 kpa u nεn tɔn be ba raa yoru mwεεra yara yorun di
 n kun ka kɔsiaru garu.

Gusunɔ u ka Isireliba wãa

14 Yinni Gusunɔ u Isireliba sɔɔwa u nεε,
 Egibitigibu ka Etiopigibun dukia ya koo ko bεεgia,
 kpa Sebagii be ba gunu bu na bεεn mi,
 bu ko bεεn yobu.

Bwese ni kpuro nu ko n bεε swĩiwa
 ba n nu yɔni bɔkua.

Nu koo yiira bεεn wuswaaɔ

kpa nu wura nu nεε,

bεε tɔnan miya nε, Gusunɔ na wãa.

Goo maa sari nge nε.

15 Gusunɔ Isireliban Yinni a sãawa faaba kowo,
 adama a ñ waarɔ ka nɔni.

16-17 Gusunɔ u Isireliba faaba kua ye ya ñ nɔru mɔ.

Ba ñ sekuru wasi sere ka baadommaaɔ.

Adama be ba bwãarokunu sekumɔ,

ba koo tuka ka sekuru.

Faaba ya wee kam kam

18 Yinni Gusunɔ turowa u sãa Gusunɔ.

Wiya u wɔllu taka kua, ma u tem kua.

U ñ maa dere mu n wãa dirum,

kpa hunde koniba ba n ka wãa mε sɔɔ.

Wiya u gerua u nεε,

wiya Yinni Gusunɔ.

Goo maa sari nge wi.

19 U ñ win gari gerua gbɛnum gbɛnum.

U yi kparawa batuma sɔɔ.

U n̄ maa Yakəbun bweseru sɔɔwa u nɛɛ,
 tu n̄n̄n kasuo kam sɔɔ.
 Wi, Yinni Gusunə, geeya u ra gere.
 Gem gariya u ra maa kpare.

Bwesenu kpuro

nu koo Yinni Gusunə yiira

²⁰ Yinni Gusunə u nɛɛ,
 yen sɔ, i mennama.
 I susima bɛɛ be i kpikiru sua tabun di.
 Be ba bwāaroku dāaginu sɔɔwa,
 ma ba būu sokumə wi u n̄ kpɛ u bu faaba ko,
 ba n̄ ȳeru m̄.

²¹ I na i tii tusia,
 kpa i ka būu s̄a be na
 bu wesiana ben tii tiinɛ sɔɔ.
 Wara u gerua saa toren di ye ya koo koorā.
 N n̄ nɛ, Yinni Gusunə ro?
 Goo maa sari nge nɛ.

Nɛ turowa na s̄a gemgii wi u ra faaba ko.
²² Yen sɔ, bɛɛ be i w̄a handunian goonu n̄nɛ kpuro
 sɔɔ,

i ḡsirama n̄n̄n mi, kpa i faaba wa.
 Domi n̄na na s̄a Gusunə.
 Goo maa sari nge nɛ.

²³ Gema na gerumə.
 N̄n̄n gari kun maa kam m̄.
 Na b̄r̄ua ka n̄n̄n tiin̄n̄n ȳisiru na n̄nɛ,
 d̄ūuru baatere ta koo yiira n̄n̄n wuswaaɔ,
 kpa n̄ɔ baagere gu b̄re ka n̄n̄n ȳisiru.

²⁴ Ba koo gere bu nɛɛ,
 nɛ turon miya gem ka dam mu w̄a.
 Be ba man seesi kpuro ba koo sekuru wa.

25 Ne, Yinni Gusunɔwa kon Isireliban bweseru
kpuro gem wɛ
kpa ta n ka nuku dobu mɔ.

Gusunɔ ka Babilonin bũu

46

1 Bũu wi ba mɔ Bɛli, win dam kpeemɔ.
Wi ba maa mɔ Nɛbo, u n maa do.
Ba ra raa nu sã,
adama tɛ, nu kua kuba ni yaa sabenu sɔɔwa.
Yaa sabe ni, nu maa wasira sɔmu nin sɔ.
2 Wee Bɛli ka Nɛbo ba wɔruka
ba dam kpa sannu sannu.
Ba kpana bu ben bwãarokunu faaba ko.
Ma yiberɛba ba nu gura ba ka doona.
3 Adama i man swaa dakio,
bɛɛ Isireliba, bɛɛ be i tie,
bɛɛ be na nɛni na nɔɔrimɔ saa bɛɛn marubun di.
4 Na n kɔsimɔ sere ka bɛɛn tɔkɔrɔ.
Ko na n bɛɛ nɔɔrimɔwa baa i n seri burura.
Ko na n bɛɛ kɔsuwa.
Na raa bɛɛ nɔɔri, kon maa wure n ye ko.
Kpa n bɛɛ kɔsu n bɛɛ faaba ko.
5 Wara i ko ka man sweena,
kpa i nùn ko nɛn saara.
Wara maa sãa nge nɛ. Bũu?
6 Wee ba ra wura yare ben bɔɔrun di,
kpa bu sii geesu yĩire kilo sɔɔ,
bu ye kpuro seko wɛ u ka bu bwãaroku kua
ge ba koo yiira bu sã.
7 Bà n gu seru sɔndi ba ka da
ba yi mi ga ko n wãa,
ga ku ra kesi gen yii yerun di.
Bà n nɔɔgiru sua ba gu soka,

ga ku ra wure.
Ga ku ra maa bu yare nɔni swāarun di.

Faaba kun maa toma

⁸ Bεε durumgibu, i yeniba kpuro bwisikuo,
kpa i laakari ko ye na kua.

⁹ I yaayo ye ya raa koora yellu.

Domi nɛna Gusunɔ.

Goo maa sari nge nε.

¹⁰ Na gerua yellun di ye ya koo koora.

Na nεε, nɛn himba ye na yi, ya koo koora.

Kon maa nɛn kīru kpuro yibia.

¹¹ Nɛna na durɔ goo soka

saa sɔɔ yari yerun di mi n toma.

U koo na nge kasa u nɛn himba yibia.

Ye na gerua, kon ye ko.

Himba ye na yi, kon maa ye yibia.

¹² Tε i man swaa dakio,

bεε bɛn gōru ga bɔɔbu,

ma i tamaa nɛn faaba ya toma.

¹³ Kon Yerusalemu faaba ko,

kpa n de Isireliba bu bεεε wa mi.

Ye wee, ya turuku kua,

ya n maa toma.

Ya n tεεmɔ yu ka na.

Babiloni ya koo wɔruma

47

¹ Yinni Gusunɔ u nεε,

wunε wi ba n kamiare,

kaa wɔruma a kpuna tua sɔɔ.

Wunε wi a sãa nge wɔndia,

kaa sina temɔ, a n maa sinamɔ sina kitarɔ.

Domi ba n maa nun sokumɔ kurɔ burɔ.

² Kaa n̄εε bia sua kpa a som nam nge yoo.

Kaa wunen s̄anditia wuna,
kpa a wunen bekuru kpaasina
a wunen taanu s̄ōōsi
kpa a daanu t̄abura.

³ Ba koo wunen tereru wa
kpa sekuru tu nun mwa.
Kon nun m̄aru k̄ōsie.

Na n̄ goo derim̄o wunen nukur̄o.

⁴ N̄en ȳisira Gusun̄o, w̄ollu
ka tem Yinni.

Na maa s̄aa Isireliban Yinni d̄εero,
wi u bu faaba m̄o.

⁵ Babiloni, wunε wi a s̄aa nge Kaladewan w̄andia,
a doo a sina yam w̄okuru s̄o, a mari.

Ba n̄ maa nun sokum̄o sinambun sina boko.

⁶ Wee, na raa ka n̄en t̄ambu m̄aru kua,
na bu garisi nge disi,
be, be ba s̄aa n̄egibu.

Ma na nun bu n̄omu beria.
Adama a n̄ bu w̄anw̄andu kue,
sere a mam ben dur̄o t̄ak̄anu yoru diisia.

⁷ M̄eya a ra n gerum̄o a n m̄o,
kaa n bandu diiwa sere ka baadommao.
Adama a n̄ bwisika wunen ḡōruo
ma yeniba kpuro ya koo n̄aru ko.

⁸ A swaa dakio, Babiloni,
wunε wi a ra n wunen tiin nuku dobu kasu,
ma a s̄ō ka toro sindu a gerum̄o wunen ḡōruo a m̄o,
wuna mi, goo maa sari wi u ka nun n̄e.
A n̄ ḡominiru dim̄o, wunen bii goo kun maa gbim̄o.

⁹ Adama t̄e ye yiru kpuro ya koo nun deema
s̄ō teeru subaru s̄o.

Baa m̄e wunen tim mu do,
ma wunen dobo dobo ya kp̄a,

ka mε, kaa gəminiru sina,
kpa wunen bibu bu gbi.

Ye kpuro ya koo koorawa mam mam.

¹⁰ Wee, a raa kom k̄sum m̄ ka toro sindu,
domi a gerum̄ a m̄, goo kun nun waam̄.

Wunen laakari ka wunen ȳeru ta nun wiru ḡasia.

Ma a gerum̄ wunen ḡrū a m̄,
wuna mi. Goo kun ka nun nε.

¹¹ Adama t̄ε, k̄sa koo nun deema.

A n̄ maa goo wasi wi u koo nun w̄ra.

N̄ni sw̄ara koo nun w̄ri.

A n̄ maa kp̄ε a tu suuri,

kpa a kam ko subaru s̄.

¹² N n m̄n na, a n w̄a a n wunen dobo dobo m̄
ka tim timminu ni a ra raa ko wunen piiburun di.

S̄r̄kudo ya koo nun arufaani marua.

N kun mε, ya koo de bu nun nasia.

¹³ Wee, a wasira bikiarun s̄

be ba ra w̄llun kperin saria m̄εrin mi.

N n m̄n na, bu seewo bu nun faaba ko,

be, be ba ra nun s̄ suru ka suru ye n koo nun
deema.

¹⁴ Ben tii ba koo d̄o mwaara nge yakasu.

Ba n̄ kp̄ε bu ben w̄aru w̄ra saa d̄o yaran di.

D̄o yara ye, ya n̄ ko n s̄a nge p̄εn doon d̄o.

Ya n̄ maa s̄a d̄o w̄n b̄kū ba ra sine.

¹⁵ Yera ya koo b̄εn s̄ro be deema

b̄n s̄ a raa tii wahala kua saa yellun di.

Be kpuro ba koo yarinawa.

Ben goo kun nun faaba m̄.

Gusun̄ u Isireliba s̄wa

ye n koo koor

48

¹ I swaa dakio i nɔ,
Isireliba bεε Yakɔbun yεnugibu,
bεε be i yara Yudan bweserun di,
wee i bɔrumɔ ka nε, Gusunɔ Isireliban Yinnin
yĩsiru,

ma i man nɔɔgiru suemɔ,
adama n ñ mɔ ka gem.

² Bεε be i Yerusalemun yĩsiru sɔɔwa,
ma i tãsa nε Gusunɔ, Isireliban Yinni sɔɔ,
wi ba sokumɔ wɔllu ka tem Yinni,
i swaa dakio i nɔ.

³ Saa yellun di, na dera ba gãa gbiikinun gari gerua.
Ba yi gerua i nua.

Ma na dera yi kooru subaru sɔɔ.

⁴ Na yē i tau, ma i wĩiru bɔɔbu,
ma bεen sirikana dam mɔ nge sisu.

⁵ Yen sɔna na bεε yeni kpuro nɔɔsia saa yellun di.

Na bεε ye nɔɔsiawa yu sere tunuma,
kpa i ku ra ka gere i nεε,
bεen bũuwa u ye koosia.

N kun mε i nεε,

bεen bwãaroku ge i kua ka sii gandu ñ kun mε ka
dãa,

gera ga yen wooda wē.

⁶ I nua ye na raa gerua.

I maa wa ye kpuro ya kooru.

I ñ ko i ye wura?

Wee, tē na bεε gãa kpaanu nɔɔsiamɔ
ni nu berua i ñ nu yē.

⁷ Tēra nu koo kooru, n ñ mɔ ni nu raa kooru.

I ñ daa nin gari nɔɔre ma n kun mɔ gisɔ,
kpa i ku ra ka gere i nεε, i raa nu yē kɔ.

8 Wee i ku ra man swaa daki.
I ku ra maa kã bu bεε gãanu sãosi,
domi saa yellun di, ba ñ bεε swaa yabe.

Na yẽ ma i ko ko naane sariba,
domi bu sere bεε ma,
ba bεε soka be ba koo man seesi.

9 Adama yèn sã na sãa Gusunɔ,
yen sɔna na nen mɔru suresia.
Ma na nen tii nenua nen yiikon sã,
kpa n ku ra ka bεε kpeerasia.

10 Na bεεn laakari mεεra,
adama n ñ mɔ ka dɔɔ
nge mε ba ra sii geesu sɔwe.
Na bεε dokewa yiberɛban suunu sɔɔ
bu ka bεε seeyasia nge dɔɔ boko.

11 Nɛn kĩrun sɔna na ye kua.
Domi na ñ derimɔ nen yĩsiru tu bεεrɛ bia.
Na ñ maa nen yiiko goo wẽemɔ.

Wi u koo Yinni Gusunɔn

himba yibia

12 Yinni Gusunɔ u nεε, bεε Isireliba,
bεε be i sãa Yakɔbun bweseru,
bεε be na soka,
i swaa dakio i nɔ.
Nɛna na sãa gbiikoo ka dãako.

13 Nɛna na tem kua,
ma na wɔllu tɛria.
Yen baayeren yĩsira na soka,
ma ya koora yande.

14 Bεε kpuro i mennama, kpa i man swaa daki.
Na goo mɔ wi na kĩ.
Wiya u koo nen kĩru ko u Babiloni wɔri.
Kpa u nɔma demia u yen tɔmbu nen dam sãosi.

Bɛɛn goo kun yen gari gerure.

¹⁵ Nɛ, Yinni Gusunɔwa na ye gerua.

Na nùn soka, u maa na.

Ma na dera win swɛɛ kpuro yi nùn kusiara.

¹⁶ Ma Esai u nɛɛ,

i susima nɛn bɔkuɔ kpa i nɔ.

Saa yellun di, na bɛɛ ye sɔɔwawa kpasasa.

Saa yen toren diya na wãa mi.

Wee, tɛ Yinni Gusunɔ u man gɔrima ka win Hunde.

Isireliba bà n daa swaa daki

¹⁷ Wi u sãa bɛɛ Isireliban Yinni Dɛɛro,

ma u bɛɛ yakia u nɛɛ,

u ra bɛɛ sɔɔsi ye n ko n bɛɛ arufaani ko,

kpa u bɛɛ swaa sɔɔsi ye ya weenɛ i swãi.

¹⁸ I n daa win woodaba mem nɔɔwa,

alafia ya ko n bɛɛ wãasiwa,

nge daa bakarun nim mɛ mu ra n tɛrie.

¹⁹ Bɛɛn bweseru ta koo dabiawa

nge yani sɛɛri.

Bɛɛn yĩsiru ta ñ maa gbimɔ win wuswaaɔ.

Iyario Babilonin di

²⁰ I yario Babilonin di

i yen tɔmbu duki suurio.

I nasaran womusu koowo,

i kpaa handunian goonu nne sɔɔ i nɛɛ,

wi, Yinni Gusunɔ u bɛɛ Yakɔbun bweseru yakia,

bɛɛ be i sãa win sɔm kowobu.

²¹ Nim nɔru ga ñ bɛɛ mɔ

mi u koo bɛɛ kpaa gbaburɔ,

domi u koo kperu bɛra

kpa nim mu koku i nɔ.

²² Adama kɔsan kowobu ba ñ bɔri yendu wasi.

Wi, Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

*Isireliba ba sãawa
tən tukobun yam bururam*

49

¹ Bεε be i wãa i toma, i swaa dakio i nɔ.
Yinni Gusunɔwa man gɔsa saa nɛn mɛron nukurun
di.

U man soka ka nɛn yĩsiru ye ba man mara wure.

² Ma u dera nɛn gari yi kua nge takobi ye ya nɔɔ do.

U man win nɔma wukiri, u man kɔsu.

U man kua nge sɛu ge ga dɛɛ mɔ,

ma u man doke win sɛɛ bwãarɔ.

³ U man sɔɔwa u nɛɛ,

Isirelin bweseru ta sãawa win sɔm kowo.

Ten min diya u koo win yiiko sɔɔsi.

⁴ Adama nɛ, na nɛɛwa,

kama na sɔmburu kua.

Nɛn dam, kama mu kua.

Ka mɛ, na yɛ ma Gusunɔ nɛn Yinni u koo man gem
wɛ.

Na are yĩiyɔ win mi.

⁵ Yinni Gusunɔwa u man gɔsa ba sere man mara,

n ka ko win sɔm kowo,

kpa n ka win tɔmbu Isireliba, Yakɔbun bweseru
gɔsiamawin mi.

Wee, u man bɛɛɛ dokemɔ.

Wiya u maa man dam wɛɛmɔ.

⁶ U nɛɛ, na n ka sãa win sɔm kowo,

kpa n ka Isireliban bwese ni nu tie seeya,

ya n̄ gãanu tura.

Wee u man kua bwese tukunun yam bururam,

kpa n ka win faaba da handunian goonu nɛ kpuro
sɔɔ.

Ba koo Yerusalemu seeya

7 Yeniwa Gusunə, Isireliban Yinni Dεero
 wi u bu faaba kua,
 u nun sɔɔwa, wunε wi a sãa damgibun yoo
 wi tamba tusa ba gema.

U nεε, sinamba koo nun wa
 kpa bu nun bεεε wě.

Sina biba koo maa nun kpuna
 nε, Isireliban Yinni Dεeron sɔ,
 nε wi na sãa naanegii ma na nun gɔsa.

8 Saa yà n tura n ka nun faaba ko,
 kon nun durom kua kpa n nun somi.

Kon nun kɔsu

kpa n ka tambu kpuro arukawani bɔke saa wunen
 min di.

Kon de a wunen tem sɔmε
 kpa a kpa m wunen tambu ben tem wesia
 mε mu bansu sãa tẽ.

9 Kon de a desobu yakia bu doona,
 kpa a be ba maa wãa yam wɔkurə sɔ a nεε,
 bu yarima bu da yam bururam sɔɔ,
 kpa ba n sãa nge yãa ni nu dīanu waamə
 swεen bɔkuə ka guunə.

10 Gɔɔru ka nim nɔru kun bu mɔ.
 Sɔɔ ka win yam susura kun maa bu wahala mɔ.
 Domi wi u ben wɔnwɔndu mɔ,
 wiya u koo bu kpara u ka da mi bwii wãa.

11 Nε, Yinni Gusunə, kon nen guunu gɔsia swεε,
 nen tambu bu ka swaa wa.

12 Be wee, ba wee saa tontonden di,
 ben gabu saa sɔɔ yēsan nəm geu gian di,
 ka sɔɔ duu yeru gian di,
 gabu maa saa Egibitin bera gian di.

13 Wɔllu, a yēerio.

Tem, a nukuru doro.

Beε maa guunu, i desiru karo.
 Domi Yinni Gusunə u win tambu nukuru
 yemiasiamə.

Be ba nəni sɔɔre, u ben wənwəndu mə.

Nε, Gusunə,

na n̄ nun duarimə

14 Yerusalemugibu ba mɔ,
 Yinni Gusunə u sun deri,
 ma u sun duari.

15 Adama Gusunə u nεε,
 tən kurə u ra win bii wi u bəm kēmə duari?
 U ku ra win wənwəndu ko?
 Baa ù n duari, nε, na n̄ nun duarimə, Yerusalemu.

16 Domi na wunən yĩsiru yorua nən nəm tararə.
 Na ra wunən gbāraru yaaye nən bwisikunu sɔɔ.

17 Wee be ba koo nun seeya, ba wee.

Kpa be ba raa nun wəri
 ba wunən yānu gura bu yari min di.

18 A mεerio a ka sikerena.
 Wunən bibu wee ba wee, ba mɛnnamə wunən mi.
 Ba ko n s̄a nge bura yānu,
 kpa a n s̄a nge kurə kpaɔ.

Nε, Yinni Gusunəwa na yeni bōrua ka nən tiin
 wāaru.

19 Wunən tem mε ba raa wəri ba sankə,
 tamba koo dabia mε sɔɔ ba n baasinε.
 Be ba raa maa nun dam dimə,
 ba koo doona n toma.

20 Wunən bii be ba mara yoru
 sɔɔ tem tukumə,
 ba koo wurama ben temə, kpa bu nun s̄ bu nεε,
 tem mɛni, mu n̄ sun tura.

Sa k̄i bu maa sun sosia.

21 Saa yera kaa tii bikia a nεε,

wara u nun bii beni marua.
 Domi a wunen bibu bia,
 a ñ maa gabu wa a mara
 ye ba nun yina ba doona.

Wara u bii beni seeya.
 A raa wāawa wunε turo,
 man diya bii beni ba na.

²² Yinni Gusunə u nεε,
 wee na kon tən tukobu yīreru garu sōosi
 te ta koo de bu wunen bibu gurama bu nun wesia.

²³ Sinambu ka ben bii tən kurəbu ba koo nun nəəri.
 Ba koo nun kpuna bu wiru tem girari,
 kpa bu tii kawa bu nun bεεε baka wē.
 Sanam mεya kaa gia ma nena na sāa Yinni Gusunə.
 Be ba maa man yīiyə ba ñ sekuru wasi.

²⁴ Ye tabu durə u gura tabu sōə,
 ba koo kpī bu nùn ye wərari?
 Be damgii u yoru mwa,
 ba koo kpī bu bu yakia?

²⁵ Yinni Gusunə u nεε, oo, mεya,
 kon damgiin yobu yakia,
 kpa n tabu durən yāa ni u raa gura wəra.
 Domi kon ka wunen yiberεba sanna,
 kpa n wunen bibu faaba ko.

²⁶ Kon de be ba nun taare bu goona,
 kpa ben tən goberu ka ben məru yu bu go nge tam,
 kpa təmbu kpuro bu gia
 ma nε, Yinni Gusunəwa na nun faaba mə.
 Nena na sāa wunε Yakəbun Yinni damgii
 wi u nun yakia.

*Yinni Gusunə ka win təmbu
 ba ñ yinanamə*

50

1 Yinni Gusunɔ u maa nɛɛ,
 bɛɛ Yudaba, mana tirera wãa
 te ta sɔ̄simɔ ma na bɛɛn mɛro Yerusalemu yina.
 Bɛ̄n dibu na nɛni, ben wara na bɛɛ wɛ̄.
 Sari. Bɛɛn durum sɔ̄na na bɛɛ dɔra.
 Bɛɛn toranun sɔ̄na na maa bɛɛn mɛro yina.

2 Domi na na n bɛɛ faaba ko.
 Mban sɔ̄na na n̄ goo wa.
 Na soka soka,
 mban sɔ̄na na n̄ goon wurabu nua.
 I tamaa nɛn nɔ̄mu ga n̄ dam tura n ka bɛɛ wɔra?
 Na n̄ dam mɔ n ka bɛɛ yakia?
 I n̄ yɛ ma n̄ n nim wɔ̄ku gerusi ga ra gberewa,
 kpa daanu nu ko nge mi nim ku ra sinɛ,
 kpa swɛɛ yi gbi yi kɔ̄si?

3 Na ra de wɔ̄llu tu yam t̄ira,
 kpa ta n sãa nge ta gɔ̄ wooru sɔ̄.

Yinni Gusunɔn sɔ̄m kowon mɛm nɔ̄bu

4 Yinni Gusunɔ u man keu kua
 kpa n ka kp̄i n wi u wasire dam kɛ̄.
 U ra nɛn laakari yamiɛ bururu baatere
 n ka kp̄i n n̄n swaa daki, nge keu bii.

5 U nɛn swasu kɔ̄ria, na n̄ n̄n yinari.
 Na n̄ maa n̄n biru kisi.

6 Na be ba man soomɔ nɛn biru deria,
 ma na maa be ba nɛn baa sansu wukamɔ nɛn baanu
 deria.

Na n̄ nɛn wuswaa berua
 sanam mɛ ba man wɔ̄mmɔ ba yãatam siemɔ.

7 Adama Yinni Gusunɔwa u man faaba kua.
 Yen sɔ̄na na n̄ bɛɛɛ bie.
 Ma na yɔ̄ra na tãsa.
 Domi na yɛ ma na n̄ sekuru wasi.

8 Gusunɔ u wãa nɛn turuku,
u koo man gem wẽ.

Wara u sãa nɛn yiberɛ.

Yẽro u susima.

Wara u koo nɛn taarɛ wa.

Yẽro u seewo bu sun siria.

9 Nɛ, na yẽ ma Yinni Gusunɔwa u koo man somi.

Wara u koo man taarɛ wẽ.

Nɛn yiberɛba kpuro ba koo munda

nge yabe kãasu si gemi yi di.

I Yinni Gusunɔn sɔm kowo

swaa dakio

10 Bɛɛ sɔɔ, wi u Yinni Gusunɔ nasie,

u win sɔm kowon nɔɔ nɔɔwɔ.

Wi u sɔimɔ yam wɔkuru sɔɔ,

u Yinni Gusunɔ naanɛ koowo,

kpa u n tãsa wi sɔɔ.

11 Bɛɛ be i mɔru seewa nge dɔɔ,

ma i himba sãa i tɔmbu dɔɔ mɛni,

i duo bɛɛn dɔɔ wi sɔɔ, kpa i dɔɔ mwaara.

Yinni Gusunɔwa u koo de ye kpuro yu koorã.

Wahala sɔɔra i ko kpuna i gbi.

Faaba ye ya n kpeemɔ

51

1 I man swaa dakio bɛɛ be i gem naa gire,

ma i nɛ, Yinni Gusunɔ kasu.

I kpee te mɛɛrio tɛn min di ba bɛɛ dãka.

I wɔru ge yaayo mìn di ba bɛɛ yara.

2 I bɛɛn laakari wesio Aburahamu bɛɛn tondon mi,

ka Saaraan mi, wi u bɛɛ mara.

Sanam mɛ na nùn soka u sãawa wi turo.

Ma na nùn domaru kua, na win bweseru dabilitasia.

3 Na Siɔnin bansun wɔnwɔndu wa.

Kon ban si seeya,
 kpa n yen tem ghebum gasia nge nen kara Edeni.
 Nuku dobu ka yɛribu ko n wāa mi,
 kpa bu siarabun womusu ko.

⁴ Bɛɛ nen tɔmbu, i laakari koowo,
 kpa i swaa tem kpĩ i man swaa daki.
 Domi nen min diya wooda ya koo yari,
 kpa ya n sãa bwesenu kpuron yam bururam.

⁵ Na ka faaba wee,
 kpa n siri dee dee bwesenu kpuro sɔɔ,
 ka nen nɔm damguu.

Saa yera be ba wāa n toma
 ba ko n yĩiyɔbu mɔ nɛ sɔɔ,
 kpa ba n nen dam naanɛ sãa.

⁶ I nɔni seeyo wɔllɔ, kpa i maa mɛeri temɔ.
 Domi wɔlla koo doona nge wiisu,
 kpa tem mu munkira mu ko yaki yaki nge yabe
 tɔkɔru.

Mɛn tɔmbu ba koo gbi nge sɔnsu.
 Adama nen faaba ya ñ kpeemɔ.
 Nen gem mu ko n wāawa sere ka baadommaɔ.

⁷ I man swaa dakio bɛɛ bwese te i gem yɛ,
 ma i nen woodaba neni bɛɛn gɔruɔ.

I ku nanda tɔmbu bà n bɛɛ funɛ wunamɔ.
 I ku maa diiri berum sã bà n bɛɛ wɔmmɔ.

⁸ Domi ba ko n sãawa nge yã ni gemi yi di.
 Adama nen gem mu ko n wāawa sere ka
 baadommaɔ.

Nen faaba ya ñ maa nɔru mɔ.

A dom yando, Yinni

⁹ A dom yando kpa a wunen nɔmun dam sɔɔsi,
 nge yellu sanam mɛ a Egibitigibu tabu di,
 ma a ben sunɔ wi u sãa nge yaa gɔba go.

10 Ma a dera nim wōkun nim mu gbera,
ma a swaa yara.

Be a yakia, ba ka tɔbura.

11 Nge mɛya tɛ,

be a yakia ba koo kɔam ɔsɪrama,

bu wurama Siɔniɔ ka nasaran womusu,

kpa nuku doo bi bu ku ra kpe bu n sɔsire ben
wuswaaɔ.

Yɛɛribu ka nuku dobu ko n bu wãasi,

kpa nɔni swãaru ka weeweenu nu doona.

I ku berum ko, nen tɔmbu

12 Gusunɔ u nɛɛ, nɛna mi,
nɛ wi na bɛɛ nukuru yɛmiasiamɔ.

Tɔnu u sãawa nge yakasu.

Mban sɔna i ko i win berum ko, wi, wi u ra gbi.

13 Kpa i nɛ, Yinni Gusunɔ duari,

nɛ wi na bɛɛ taka kua.

Na wɔllu tɛria, ma na tem kua.

I diirumɔ kpeetim sari tɔru baatere,

be ba bɛɛ dam dɔremɔn wuswaaɔ,

be, be ba kasu bu bɛɛ kpeerasia.

Adama ben mɔru kun maa gãanu mɔ.

14 Domi n n̄ tɛɛmɔ

bu ka be ba yoru mwɛɛra ba bɔkuan yɔni kusia.

Ba n̄ gbimɔ wɔru sɔɔ.

Ba n̄ maa d̄ianu biamɔ.

15 Nɛna Gusunɔ bɛɛn Yinni,

nɛ wi na ra de nim wōkun nim mu se

kpa mu kukiri.

Nɛn ȳisira Gusunɔ, wɔllu ka tem Yinni.

16 Na kon wɔn kpaaru tɛria

kpa n tem kɔam sw̄i,

kpa n bɛɛ Siɔnigibu sɔ n nɛɛ,

i sãawa nen tɔmbu.

Na nen gari doke been nɔɔwɔ,
ma na bee nen nɔman saaru wukiri.

Yerusalemun nɔni swāara

koo kpe

17 Wunε Yerusalemu, a dom yando, a seewo,
wunε wi a nɔra sua Yinni Gusunɔn nɔmun di
ye ya win mɔru yiba,
ma a ye nɔra sere ka yen kɔrɔnɔ.
Wee, ya nun goomɔ.

18 Wunεn bibu kpuro sɔɔ, be a mara a seeya,
goo sari wi u koo nun swaa gbiiya.
Goo maa sari wi u koo nun nɔma nenε.

19 Wee, gāanu yiru ya nun deema,
tabu ka gɔɔru ka kpeerabu ka bansu.
Wara koo nun duura.

Wara koo nun nukuru yemiasia.

20 Wunεn bibu ba dam bia
nε Gusunɔ, wunεn Yinnin mɔrun sɔ.
Ma ba kpĩ kpĩ swεε sɔɔ
nge nεm ni ba taa mwa.

21 Yen sɔ, a yeni swaa dakio a nɔ,
wunε wi a wɔnwɔndu soore,
ma a sãa nge a tam goore
adama a ñ tam nɔra.

22 Ameniwa nε Gusunɔ, wunεn Yinni,
nε wi na nen tɔmbu faaba mɔ, na gerua.
Na nεε, kon nɔra ye mwa wunεn nɔmun di,
ye ya nen mɔru yiba ma ya dera a bāarimɔ.
A ñ maa ye nɔrumɔ.

23 Kon ye dokewa be ba nun dam dɔremɔn nɔmaa,
be, be ba nun sɔɔmɔ ba mɔ,
a kpunɔ, kpa bu sɔ wunεn wɔllɔ.
Ma a kpuna a ka tem nera.

A kua nge swaa yè sɔɔ ba s̄imɔ.

Yinni Gusunɔ

u koo Yerusalemu yakia

52

¹ Yerusalemu, wunɛ wi Yinni Gusunɔ u tii gɔsia,
a dom yando kpa wunen dam mu wurama,
kpa a wunen bura yānu doke.

Domi be ba ñ Yinni Gusunɔ s̄amɔ,
ben goo kun maa duɔ wunɛ sɔɔ.

² A seewo a tii tua kpara,
a wunen yoo yɔni pɔta wunen w̄irun di,
kpa a sina wunen sina gɔna sɔɔ.

³ Yinni Gusunɔ u Yerusalemu s̄ɔwa u nɛɛ, ba raa
nun dɔrawa gobi sari. Mɛya kon maa nun yakia
n kun ka gobi. ⁴ Yellu, nɛn tɔmbu ba da Egibitio
ba sɔru di mi. Yen biru, Asirigiba na ben temɔ ba
bu dam dɔre ka wɔbia. ⁵ T̄ɛ, mba kon ko. Wee
Babilonigiba na ba bu gura kam sɔɔ, ma ba kuuki
m̀ ba nɛn ȳsiru gari kam gerusimɔ saa baayere.
⁶ Yen s̄ɔna s̄ɔ teeru, nɛn tɔmbu ba koo gia wi na s̄a,
kpa bu tubu ma nɛna na gerumɔ na m̀, nɛ wee, na
wee.

Yinni Gusunɔ

u koo wurama Yerusalemu

⁷ Anna a wa nge mɛ ba bu dam koosiamɔ,
be, be ba wee guunun di ba labaari gea kparamɔ.
Ba Siɔni b̄ari yendu ka faaban gari s̄ɔmɔ ba m̀,
Gusunɔ wunen Yinni u bandu dii.

⁸ Wee, be ba ra gb̄araru k̄ɔsu
ba nɔɔgiru sue,
ba kuuki m̀ ka nuku dobu.

Domi ba wa ka nɔni
ma Yinni Gusunɔ u Siɔni yakiam wee.

⁹ Yerusalemun bansu,
a kuuki koowo ka nuku dobu,
domi Yinni Gusunɔ u win tɔmbun nukuru
yemiasia.

U Yerusalemu yakia.

¹⁰ U koo win dam ka win dɛɛraru
bwesenu kpuro sɔɔsi,
kpa bu wa handunian goonu nne kpuro sɔɔ
ma u win tɔmbu faaba kua.

Iyario Babilonin di

¹¹ Bɛɛ be i Yinni Gusunɔn sãa yerun dendi yãnu
sɔɔwa i ka wee,

i tii dɛɛrasio.

Kpa i se i yari Babilonin di.

I ku gãanu ganu baba ni nu disi mɔ.

¹² I n yario, i n ko i yari ka sendaru

nge be ba kpikuru suɔ.

Domi Gusunɔ Isireliban Yinni u ko n bɛɛ kɔsu
biruɔ ka wuswaaɔ.

Yinni Gusunɔn sɔm kowo

u wahala kua

¹³ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

wee nen sɔm kowo u koo nasara wa.

U koo se u ko tɔn boko.

¹⁴ Nge mɛ u tɔn dabiru nandasia

yèn sɔ win wuswaa ya kɔsa wahalan sɔ,

ma win wasi yi n maa ka tɔnugii weene,

¹⁵ nge mɛya u koo bwese dabinu biti kpɛɛ,

kpa sinambu bu kpana bu gari gere win wuswaaɔ.

Domi yèn faagi ba n bu kuare, ba koo ye wa,

kpa ye ba n nɔɔre, n bu yeeri.

53

¹ Ma Esai u wisa u nεε,
wara u naanε doke ye sa nɔɔsia.
Wara Yinni Gusunɔ u win dam sɔɔsi.
Sari.

² Wee, win sɔm kowo u seewa win wuswaaɔ
nge dāa kp̄ii p̄tura ye ya kp̄ia tem gbebum sɔɔ,
ya ñ dam mɔ.

Meya u ñ durɔ burɔ sãa,
u ñ nanum gam mɔ su sere nùn mεeri.
Win wasi kun maa gãanu sãa yi sere sun wẽre.

³ Tamba nùn gema ma ba nùn biru kisi.
U nɔni sɔɔre, u wahalan dɔɔnε mɔ,
u ñ waabu wã.

Sa nùn atafiru kua,
sa ñ nùn garisi gãanu.

⁴ Adama bεsen nɔni swãaru
ka bεsen wahalawa u sɔɔwa.
Ma sa nùn garisi

wi Gusunɔ u sεyasia u sekuru doke.

⁵ Bεsen durum sɔna ba nùn sɔka ba yaba.
Bεsen toranun sɔna ba win wasi kɔsiki.
Wahala ye ya nùn wɔri mi,
ya ka sun alafia naawa.

Sa bεkurawa win mεera yen saabu.

⁶ Sa raa yarinεwa bεse kpuro
nge yãa ni nu kɔɔre.

Baawure u win swaa swĩ ye u kĩ.
Ma Gusunɔ u nùn sεyasia bεsen toranun sɔ.

⁷ Ba nùn nɔni sɔɔwa, adama u tii kawa.
U ñ nɔɔ wukie u gãanu gere
nge yãa kp̄en te ba koo saka,
ñ kun mε, yãa te ta maari s̄ε
ba ten sansu bɔɔrimɔ.

8 Ka dama ba nùn mwa ba siri.
 Ba nùn go nɛn tɔmbun durum sɔ.
 Be ba wãa win waati ye sɔɔ,
 ben wara u yen bwisikunu kua.

9 Ba nùn kpī ka dukiagibu sannu,
 ba nùn siku a tɔn kɔsobun suunu sɔɔ
 baa mɛ u n̄ kɔsa gaa kue,
 ba n̄ maa weesu gasu nɔɔre win nɔɔn di.

10 Adama Gusunɔn kīra
 wahala ye, ya ka nùn wəri.
 Ma u dua nuku sankiraru sɔɔ.
 U tii kua yākuru tɔmbun durum sɔ.
 Yen sɔ, u koo bii dabinu wa,
 kpa win wāarun tōru tu dɛnya.
 Kpa Yinni Gusunɔn himba yu koorɔ saa win min di.

11 Win nɔni swāarun biru, u koo wāaru di,
 kpa u ten dobu nɔ.
 U koo tii sɔɔsi gemgii tɔn dabinun suunu sɔɔ,
 wi, wi u ben durum sɔɔwa.

12 Yen sɔna kon de u sina ka tɔn bokobu,
 kpa u n baa mɔ damgibun arumani sɔɔ.
 Domi u tii wɛ sere u da u ka gu.
 Ma ba nùn garisi tɔn kɔso,
 yèn sɔ u tɔn dabirun durum sɔɔwa.
 U maa be ba taarɛ mɔ suuru kana.

Yinni Gusunɔ u Isireliba kī

54

1 Wunɛ Yerusalemu,
 wunɛ wi a sãa nge kurɔ wi u kun bii mɔ,
 a nuku dobu koowo ka kuuki,
 domi wunɛ wi ba raa yina,
 kaa bibu ma ba n dabi,
 n kere wi u ra n marumɔn bibu.

² A wunen kuu bekurugirun batuma sosio,
kpa bu ten beka demia.

A ten wεε denyasio,
kpa a ten dānu gira nu n dam mō.
A tii kusio, a ku tii bōke.

³ Domi kaa kōwara baama.
Wunen bibun bweseru
ta koo bwese ni nu tien tem mwεeri,
kpa tu da tu sina
wuu sìn mi goo kun maa wãa.

⁴ A ku nanda, domi a ñ sekuru wasi.
A ku tuka, domi a ñ maa bεεε biamō.
Kaa wunen yellun sekuru duari.
A ñ maa yaayamō
nge mε a nōni sōra wunen turorun saa sōo.

⁵ Domi nε, wunen taka kowo na
sāawa nge wunen durō.
Nen yīsira Gusunō, wōllu ka tem Yinni,
ka Isireliban Yinni Dεero, ka handunia kpuron
Yinni.

Nena na nun yakia.

⁶ A sāawa nge tōnun kurō gbiikoo
wi durō u yina ma kurō wi, u nuki sankire.
Adama tē, na nun sōmō na mō,

⁷ na raa nun deri saa fiiko,
adama tē, kon nun mwa ka kīi bakaru.

⁸ Na raa ka nun mōru kua too saa fiiko,
na nun nen wuswaa sīiyari,
adama tē, na wunen wōnwōndu mō
nen kīi te ta ku ra kpen sō.

Nε wi na nun yakiamō, nena na yeni gerua.

⁹ Nge mε na bōrua Nōwen saa sōo,
na nεε, nim yibu bakaru ta ñ maa tem kpuro
wukirimō,

nge meya na maa bõrua gisõ
na nεε, na ñ maa nun gerusimõ ka mæru.

¹⁰ Baa guunu nù n swenya,
ma gungunu nu kəsikira,
nen kīru ta ñ nun desirarimõ.
Meya maa bõri yen tèn nɔɔ mwεεru na nun kua,
ta ko n wāawa sere ka baadommaɔ.
Nε, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua,
nε wi na wunen wɔnwɔndu mɔ.

Yerusalemu kpaa

¹¹ Yinni Gusunɔ u nεε,
Yerusalemu, wunε wi wahala ya so nge woo bɔkɔ,
ma goo kun nun nukuru yemiasie,
wee, kon wure n wunen kpεεkpεεku swī
kpa n nun bani ka kpee gobiginu.

¹² Kon wunen gbāraru bani
ka kpee swāanu ka kpee booguginu,
kpa ten gamboba ba n sāa kpee
ni nu ballimɔ nge digi,
ten kəsobun wāa yenu nu n sāa kpee swāanu.

¹³ Nεna kon wunen bibu kpuro keu sɔɔsi,
kpa ben dukia ya n kpã.

¹⁴ Kon de a n dam mɔ.
A ku wurura, a ku berum ko,
domi gāanu kun nun besumɔ.

¹⁵ Be ba wesianamɔ bu ka nun seesi,
na ñ wāa ka be.
Be ba nɔɔ tia kua bu ka nun wəri,
kaa bu kamiawa.

¹⁶ A seko mεerio a wa.
Nεna na nùn kua u dɔɔ bɔɔnu wuremɔ,
ma u tabu yānu sekumɔ.

Nε turo wiya na ra maa goo seesie u nu bɔɔku.

¹⁷ Yen sɔna tabu yāa ni ba sekumɔ wunen sɔ,

nu ñ gãanu m̀.
 Wi u ka maa nun da siri gɓaburɔ,
 siribu koo yɛro di.
 Yeniwa kon nɛn sɔm kowobu kua.
 Nge meya kon maa bu faaba ko.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na gerua mɛ.

Gusunɔn durom bakam

55

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 bɛɛ be nim nɔru ga m̀, i na i nim nɔ.
 Baa bɛɛ be i ñ gobi m̀, i na i mwa i di.
 I na i tam ka bom mwa i nɔ n kun ka gobi.
² Mban sɔna i bɛɛn gobi dimɔ
 ye ya ñ arufaani m̀ sɔɔ.
 Mban sɔna i bɛɛn sɔmburun are dimɔ
 ye ya ñ bɛɛ debumɔ sɔɔ.
 I man swaa dakio
 kpa i wa i di ye ya gea sãa,
 kpa bɛɛn bwɛra yu yemia dĩa duronun sɔ.
³ I swaa dakima, i na nɛn mi,
 kpa i wa i n wãa.
 Kon ka bɛɛ arukawani bɔke
 ye ya kun kpeemɔ,
 n ka bɛɛ durom sɔɔsi sere ka baadommaɔ,
 m̀n nɔɔ mwɛɛru na Dafidi kua.
⁴ Wee, na ǹn kua nɛn seedagii
 bwese tukunun mi.
 Na ǹn kua nin sina boko.
⁵ Nɛ, Gusunɔ wunɛn Yinnin sɔ,
 kaa bwese tukunu sokusia,
 kpa nu duki na wunɛn mi,
 baa mɛ nu ñ daa nun yɛ.

Domi nε, Isireliban Yinni Dεerowa na nun bεεε
wεεmα.

⁶ N n mεn na, i Yinni Gusunα kasuo tē
saa ye u wāa bεεn bαkuα.

I nùn sokuo sanam mε u wāa bεεn turuku.

⁷ Kpa durumgii u win daa kōsi,
toro u maa win bwisiku kōsunu deri,
kpa u gōsira u wurama Yinni Gusunαn mi.
U koo nùn wαnwαndu kua,
wi, wi u ku ra suuru kpanε.

⁸ Yinni Gusunα u nεε,
nεn bwisikunu kun sāa nge bεεn bwisikunu.
Bεεn kookoosu su n̄ maa sāa nge nεgisu.

⁹ Nge mε wōlla ka tem toma,
nge mεya maa nεn bwisikunu
ka nεn kookoosu ka bεεgisu tondinε.

¹⁰ Nge mε gura ka guru kpenu ra tem dwiiyasie,
kpa dīanu nu se nu maa gbee wuko bweseru wē,
ka ye u koo di,

¹¹ nge mεya nεn gari yi na gerua,
yi ku ra kam wōri yi kun nεn kīru kue,
kpa yi nεn himba yibia.

¹² Ka gem, i ko yari yorun di ka nuku dobu,
kpa bu bεε kpara alafia sōō.
Guunu ka gungunu nu koo yēeri bεεn wuswaaα,
kpa dāa ni nu wāa yakasα nu taki ko.

¹³ Mi sāki ra kpi, dāa ye ba mō sipεε,
ka dāa kiki nubu durorugisa su koo kpi mi,
kpa ye kpuro yu ko yīreru
te ta nεn yiiko sōōsimα sere ka baadommaa.

BONU ITASE

Yinni Gusunα

u koo bwesenu kpuro soku

56

¹ Ameniwa ne, Yinni Gusunə na gerua.
Na nee, i de i gem swĩ dee dee
kpa i n sãa naanegibu.

Domi na ka faaba wee, na ñ tɛmɔ.
Kon sɔɔsi ma na sãa gemgii.

² Doo nɔrugiiwa wi u mɔ ye na gerua,
ma u yɔ dim dim u nen tɔɔ wɛrarugiru mem
nɔwamme,

ma u ku ra tu disi doke,
ma u tii neni u ku ka kɔsa ko.

³ Tɔn tuko wi u ne, Yinni Gusunə sãamɔ,
u ku gere u nee,

na ñ wuramɔ u du nen tɔmbun suunu sɔɔ.
Wi ba maa matam kua sina kpaarun sɔmburun sɔ,
u ku gere u nee,
wee, u kua dãa gbeburu.

⁴ Domi ameniwa ne, Yinni Gusunə na gerua.

Na nee, sina kpaarun sɔm kowo be,
bà n nen tɔɔ wɛrarugiru mem nɔwamme,
ma ba mɔ ye ya koo man wɛre,
ma ba nen arukawani neni dim dim,

⁵ kon bu ayeru wɛ nen yenuɔ,

kpa bu yĩsiru yari
n kere bà n daa bibu mara.

Kon bu yĩsiru kɛ
te ta ko n wãa sere ka baadommaɔ,
ta ñ gbimɔ.

⁶ Tɔn tuko be ba man sãamɔ,

ma ba nen yĩsiru kĩ,
ma ba sãa nen sɔm kowobu,
be kpuro be ba tɔɔ wɛrarugiru mem nɔwamme,
ma ba ñ tu disi dokemɔ,
ma ba nen arukawani neni,

7 kon ka bu da nen guu deerarɔ,
 kpa n de bu nuku dobu ko nen sãa yerɔ.
 Kon ben yãku dɔɔ mwaararuginu
 ka ben yãku ni nu tie mwa nen yãku yerɔ.
 Domi ba koo nen dii te sokuwa
 bwesenu kpuron kana yeru.

8 Nε, Yinni Gusunɔ,
 nε wi na Isireli be ba raa yarine menna,
 kon maa bwese tukunu menna
 ka be, nen tambu sannu.

Gusunɔ u Isireliban wirugibu

gerusimɔ

9 Bεε gbeeku yεε kpuro, i na i di.
 10 Domi be ba sãa Isireliban kɔsobu,
 ba sãawa wɔkɔbu, ba n bwisi mɔ.
 Be kpuro ba sãawa nge bɔɔ
 ni nu kun kpɛ nu wori.
 Ba ra kãwa ba n kpĩ
 ba n do kpa ba n dosimɔ.
 11 Ba sãawa nge bɔɔ
 ni nù n di, nu ku ra debu.
 Ba sãawa nge kparo laakari sariba.
 Swaa ye ben baawure u kĩ,
 yera u ra swĩi win tiin arufaanin sɔ.
 12 Ba sokunamɔ ba mɔ,
 bu mennama
 bu tam bɔɔbɔm nɔ,
 sia kpa bu maa ko mε
 domi tam mu yiba.

57

1 Gemgibu bà n gu,
 goo ku ra bu weeweenu kue.

Tɔn geobu bà n wɔruka,
 goo ku ra bwisiku ma tɔn kɔsoba ba bu sɛre ba go.
² Adama tɔn geo be,
 ba ko n wɛrewa gɔriɔ ka bəri yendu.

Gusunɔ u bũu sãabu gerusimɔ

³ I susima bɛɛ,
 bwese te i n̄ ka nɛ, Gusunɔ turo yɔ,
 bɛɛ be i sãa nge sɔron bibu.
⁴ Wara i yɛɛmɔ,
 wara i nɔɔ swiikinu koosimɔ.
 I n̄ yɛ ma i sãawa bwese te ta ku ra mɛm nɔ,
 te ta ra weesu ko?
⁵ Ma i bũu sãarun gari wɔra
 dãa koo bakaru baateren nuurɔ.
 Ma i ka bɛɛn bibu yãkunu mɔ
 daanun goonɔ kpee baaba sɔɔ.
⁶ Bɛɛ Isireliba,
 daa torin kpee goriya yi sãa bɛɛn bũnu.
 I ra yi yãkunu koosi kpa i yi tam wisi.
 I tamaa nɛ, Yinni Gusunɔ, kon ye tii marisiwa?
⁷ Guunu wɔllɔwa i ra bɛɛn sãanu ko.
 Miya i ra maa yɔ i yãkunu ko.
⁸ I bwãarokunu mani bɛɛn gamboban biruɔ,
 ma i ka bũnu arukawani bɔkua.
 Nu sãa nge durɔ tanɔ
 be i k̄i i ka kpuna.
 Ma i man biru kisi
 i bɛɛn yãnu potira,
 i bɛɛn kpin yenu yasum sosi.
 Wee i ben terenu mɛɛra.
⁹ I tii gum sawa i da
 i bɛɛn bũu wi ba mɔ Mɔlɔku deema.
 I tii turare yɛka mam mam
 ma i sɔmɔbu gɔra mi n toma.

Wee, i wɔruma sere temɔ.

¹⁰ I ka bɛɛn sirenabu wasire.

Adama i n̄ bwisika i nɛɛ, bu n̄ arufaani gaa mɔ.

Ma i mɔ̀, i dam tie, i n̄ wasire.

¹¹ N n̄ mɛn na, waran bɛruma i mɔ,

i ka man n̄ni wɔkumɔ.

Waran bɛruma i mɔ,

i n̄ ka man yaaye,

i n̄ maa man garisi.

Yèn sɔ̀ na n̄ɔ maari saa tɛɛbun di,

yen sɔ̀na i n̄ man nasie.

¹² Adama kon bɛɛ sɔ̀si

ma bɛɛn kookoo si i raa tamaa su dee dee sã mi,

su n̄ bɛɛ arufaani gaa mɔ̀.

¹³ Yen sɔ̀, i n̄ kuuki mɔ̀,

i n̄ somiru kanamɔ,

bɛɛn bũu dabi te, ta n̄ bɛɛ wɔramɔ.

Kon dewa woo gu ka nu doona mam mam.

Adama be ba man naane sã

ba koo tem mɛ tubi di,

kpa ba n̄ wãa Siɔ̀niɔ̀, guu te na gɔsan mi.

Yinni Gusunɔ̀

u koo win tɔmbu bɛkia

¹⁴ Nɛ, Yinni Gusunɔ̀, na nɛɛ,

i tii suo i swaa sɔmɛ.

I gãa kɔsunu kpuro wunɔ̀

ni nu wãa n̄n tɔmbun swaa sɔ̀.

¹⁵ Nɛ, Gusunɔ̀ Wɔrukoo, nɛ wi na dɛere,

na wãa wɔllɔ̀ sere ka baadommaɔ̀,

adama na maa wãa ka tɔnu

wi ba taare ma win nuki sankire,

kpa n̄ ka n̄n dam kɛ̀.

¹⁶ Na n̄ kĩ na n̄ bɛɛ taare wɛɛmɔ̀ baadomma,

kpa na n̄ ka bɛɛ mɔru n̄ni saa kpuro.

Nà n m̀ mè,
 nèn taka koorá kpuro ya koo kam kowa.
 17 Nèn m̀oru ya seewa Isireliban
 taare bakan s̄,
 ma na bu seeyasia sere na ñ maa k̄i n bu m̄eri.
 Adama ka m̄, ba ȳrariwa ben m̄em n̄o sari te s̄o,
 ma ba ben tiin ḡoru k̄iru sw̄i.
 18 Na ben daa ȳ.
 Ka m̄, kon bu bekia,
 n bu kpara kpa n bu nukuru yemiasia.
 Be ba ḡo wooru s̄ ba sum̄,
 19 kon de bu nuku dobun kuuki ko.
 Be ba w̄a n toma ka be ba w̄a turuku,
 ba koo b̄ri ȳendu wa.
 N̄, Yinni Gusun̄, kon bu bekia.
 N̄na na ye gerua.
 20 Adama nuku k̄osurugibu
 ba s̄awa nge nim w̄kun nim kurenu,
 ni nu ñ kp̄ nu ȳra s̄e,
 ni nu ra n p̄t̄k̄o ka disinu s̄awa.
 21 Nuku k̄osurugii kun b̄ri ȳendu wasi.
 N̄, Yinni Gusun̄wa na yeni gerua.

N̄o b̄ku geeru

58

1 Yinni Gusun̄ u n̄e,
 a n̄ogiru suo ka dam nge m̄ kaa kp̄i,
 kpa wunen n̄o gu n̄ora nge k̄aba.
 A n̄en t̄ambu Yak̄abun bweseru s̄awa
 ma ba durum kua.
 2 T̄s̄o baatere ba ra n man sokuwa
 ba n k̄i bu gia ye na k̄i bu ko.
 Ba m̀ nge t̄n be ba gem sw̄i,
 be ba ñ n̄en woodaba deri.

Ba ra man kanε
 n bu siria dee dee,
 kpa ba n kī ba n ka man wāa.

³ Adama ba ra nεε, mban sōna ba koo maa nōo bōke,
 domi na ñ bu mεεra.
 Mban sōna ba tii wahala mō,
 domi na bu atafiiru sāa.
 Kpa n bu wisi n nεε,
 baa ñ n nōo bōkumō,
 bεen tiin kīra i ra n mō,
 kpa i n bεen sōm kowobu dam dōremō.

⁴ I ra n sikirinamōwa i n sankinamō,
 kpa i n nōm kusenu soonamō ka nuku kōsuru.
 I n nōo bōkumō ma i mō mε,
 nε, Gusunō na ñ bεen gari nōomō.

⁵ Nōo bōku te na kī, teya mi?
 I winu sikamō nge yakasu,
 ma i saakiba sebua i tii torom wisimō.
 Adama i tii kawewa mi ka gem?
 Nōo bōku ten bwesera kun man wēremō.

⁶ Wee nōo bōku te na kī.
 Be i bōkua nuku kōsurun sō,
 i bu yōsuo.
 Be i raa dam dōremō,
 i de bu doona.
 Kpa be ba yoru dimō bεen mi,
 bu kara.

⁷ I bεen dīanu bōnu koowo
 ka wi u kun mō u di,
 kpa i be ba kun wāa yeru mō nεnε bεen yenuō.
 I n goo wa u sīimō tereru,
 i nūn yānu wēeyō u sebe,
 kpa i ku maa bεen winsim biru kisi.

⁸ Saa yera nεn durom mu koo bεε
 naawa nge buruku sōo,

kpa mi i mɛɛra mɔ yu bɛkura fuuku.
Mɛya maa gem mu ko n da n bɛɛ swaa gbiiye.

Nɛ, Yinni Gusunɔ,
na kon ka bɛɛ wãa na n bɛɛ kɔsu.

⁹ Sanam mɛya i n man soka,
kon bɛɛ wisi n nɛɛ, nɛ wee.

I n bɛɛn yobu kara,
ma i murafitiru ka gari kɔsi deri,

¹⁰ i n gɔɔro dɛanu wɛ,

ma i maa sãaro debia,
saa yera i ko yari yam wɔkurun di,
kpa yam wɔku te, tu ko nge sɔɔ sɔɔ.

¹¹ Nɛ, Yinni Gusunɔ, kon bɛɛ kpapa sere ka
baadommaɔ,

kpa n de i n deba baa mi dɛanu ku ra kpi.

Kon de bɛɛn wasi yi dam wa,
kpa i n sãa nge gbee te ta kakoru mɔ,
n̄ kun mɛ nge bwii yin nim ku ra kpe.

¹² Saa yera i ko bansu seeya
si ba kɔ n tɛ,

kpa i maa bani kpɛɛkpɛɛku wɔllo
ge ba swii saa yellun di.

Sanam mɛya ba koo bɛɛ soku
be ba ra bansu ka swɛɛ sɔmɛ,
kpa bu de tɔmbu ba n wãa mi sɔɔ.

A tɔɔ wɛrarugirun wooda mɛm nɔɔwɔ

¹³ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
i n tii nɛnuɔ i kun sɔmburu kue,
ma i bɛɛn tiin kɔru deri
i ka tɔɔ wɛrarugirun wooda mɛm nɔɔwɔ,
ma i man bɛɛɛ wɛ
i nɛn tɔɔ dɛera te garisi tɔɔ duroru,
ma i kun gari bɛkɛ saare,

14 saa yera i ko nuku dobu wa nen sãaru sɔɔ,
 kpa tɔmbu kpuro bu bɛɛ bɛɛrɛ wɛ,
 kpa n bɛɛ diisia tem mɛ sɔɔ,
 mɛ na bɛɛn sikado Yakɔbu wɛ.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

Ye ya Isireliba karane

ka Gusunɔ

59

1 I tamaa Gusunɔ kun dam mɔwa
 u ka bɛɛ faaba ko?
 I tamaa u n̄ swaa mɔ u ka bɛɛn gari nɔ?
 2 Aawo, n n̄ mɛ.
 I n yɛ ma bɛɛn tiin durum sɔna i karane ka wi.
 Bɛɛn toranun sɔna u bɛɛ biru kisi,
 ma ya dera u n̄ maa bɛɛn gere swaa daki.
 3 Bɛɛn nɔma ya yem yiba, domi i tɔmbu go.
 Weesu ka gari kɔsiya yi yarimɔ bɛɛn n̄sun di.
 4 Weesa i ra n ka bɛɛn berusebu siribu sokumɔ.
 Bɛɛn goo ku ra ka gem siribu de.
 Seeda weesugia sɔra i ra n t̄asa siri yeru mi.
 Kɔsa i ra bwisiku kpa i kom kɔsum ko.
 5-6 Bɛɛn himba ya s̄awa ḡaa kɔsunu
 nge waan s̄a.
 B̄a n ye k̄ara,
 surɔk̄ara ta ra yande yari min di.
 Wi u ye di u ko n gbimɔwa.
 Bɛɛn bwisikunu nu s̄awa nge naran w̄ɛ yi ya
 tarimɔ.
 N n̄ mɔ yi w̄aa yi ka ḡaa geenu ko,
 nge bekuru te t̄onu koo wukiri,
 ma n kun mɔ yi ka ḡaanu yina mwa.
 Nge meya bɛɛn nɔma ya s̄a,

ya wāawa yu ka kōsa ko.

⁷ I ra n sēndewa i ka kōsa ko,
kpa i n naasu sāu i ka tōnun yem yari kam.
I ra n bwisikumōwa i ka tōmbu kōsa kua,
kpa i n tōmbu dam dōremō
i n ben yānu guramō mi i dua kpuro.

⁸ I n̄ alafian swaa yē.

Bēen sanu sanusu ku ra maa gem swīi,
sere swēē yi yi n̄ dēnde.
Wi u gesi bēen swēē yi mwa kpuro,
u ku ra bōri yēndu wa.

Isireliba ba ben durum

tuuba m̄

⁹ Isireliba ba nēē, bēēn toranun sōna
wunē Yinni Gusunōn faaba ya tēemō
yēn nōō mwēēru a sun kua.
Sa yam bururam mara,
adama yam wōkuru sōra sa sīimō ka tē.
Sa mara sōō u yari,
adama yam mu tīriwa sere ka gisō.

¹⁰ Sa sīimō sa bāarimō
nge wōko wi u gana babi.
Ma sa sōkikiramō sōō sōō
nge wi u wāa yam wōkuru sōō.
Baa mē sa bwāa do,
bēē ka gonu sa kua tia.

¹¹ Sa gbāramō nge yaa gōba,
ma sa sumō nge kparukonu.
Yinni Gusunō, sa mara a sun yakia,
adama wunēn faaba ya ka sun tonda.
N n̄ koore su ye wa.

¹² Domi bēēn toranu kpēa wunēn wuswaaō,
ma bēēn durum ya bēēn daa sōōsimō.

Sa beɛɛn toranu yɛ ni nu sun wāasi.

¹³ Sa kua taaregibu ka naane sarirugibu
wunɛ Yinni Gusunɔn mi.

Sa nun deri wunɛ wi a s̄aa beɛɛn Yinni,
ma sa nun seesi,
sa t̄ambu dam d̄are.

Bwisiku weesugina nu ra n yiba beɛɛn ḡorusɔ.

¹⁴ Yera n dera gem kun ka maa wāa beɛɛn suunu s̄ɔɔ,
ma faaba ya ka sun tonda.

Gem mu ku ra maa s̄ɔɔsire mi t̄amba mɛnne.

Sa ra mu t̄ɛɛsiwa.

¹⁵ Gem mu kpa.

Wi u maa k̄ɔsa suurimɔ

ba ra n̄un w̄ariwa bu win ȳanu gura.

Yinni Gusunɔ

u koo t̄ambu s̄ɛyasia

Ye Yinni Gusunɔ u wa ma gem kun maa wāa,
ya ñ ka n̄un naawɛ.

¹⁶ Ma u biti kua, ȳɛn s̄ɔ goo kun yen gari m̄ɔ.

Yen s̄ɔna win tii u ḡɔru doke u win dam s̄ɔɔsi.

Ma u t̄asa win gem s̄ɔɔ,

¹⁷ u mu sebua nge tarakpe,

ma u faaba doke wirɔ nge sii furɔ k̄ɔk̄ɔru.

U m̄aru k̄asiabu sebua nge yaberu,

ma u tii nisinu wukiri nge gurumusuru.

¹⁸ U koo baawure siri

nge m̄ɛn n̄ɔɔ win kookoosu nɛ,

kpa u ka win yiberɛba m̄aru ko,

baa be ba ka n̄un toma,

¹⁹ kpa bu win ȳisiru nasia

kpa win yiiko yu s̄ɔɔsira

saa s̄ɔɔ yari yerun di

n ka da s̄ɔɔ duu yerɔ.

Sanam mε yiberεba ba koo na nge daa bakarun nim,
Yinni Gusunɔn Hunde u koo bu gira bu doona.

²⁰ Faaba kowo u koo na Yerusalemun sɔ,
ka sere maa Isireliba be ba gɔru gɔsian sɔ.
Yinni Gusunɔwa u yeni gerua.

²¹ U maa nεε, win arukawani wee, ye u ka bu
bɔkumɔ. Win Hunde u ko n wɔawa be sɔɔ, kpa u
win gari doke ben nɔsɔ. Yin gεε kun doonɔ ben
nɔsun di, sere n ka da ben bibun bibun nɔsɔ, saa
tɛn di sere ka baadommaɔ. Wi, Yinni Gusunɔwa u
yeni gerua.

Yerusalemu

ya koo kpam yiiko wa

60

¹ Yerusalemu, a seewo kpa a n ballimɔ,
domi yam bururam mu nun naawa.
Nε, Yinni Gusunɔn yiiko ya nun wukiri.

² Wee yam wɔkura tem ka tɔn
tukobu wukiri.

Adama wunε, nεn yiiko ya nun yam bururasie nge
sɔɔ.

³ Bwesenu ka nin sinambu
ba koo na bu sɔ yam bururam mε sɔɔ.

⁴ A mεerio a ka sikerena.
Be kpuro ba mennama
ba sisi wunεn mi.

Ba ka wunεn bibu wee tontonden di,
ba wɔndiaba bεεwa.

⁵ A n bu wa ba wee,
kaa nuku dobu ko.

Wunεn gɔru ga koo dora

sanam mε bwesenu nu koo ka nun arumani naawa
saa nim wɔkun guru giɔn di.

⁶ Ba koo nawa ka yooyoo dabi dabiru
Madianin di ka Efan di.

Gaba koo maa na Seban di,
ba n wura ka turare sɔɔwa,
kpa ba n nɛ, Yinni Gusunɔ tɔmamɔ.

⁷ Ba koo nun Kedaan yaa sabenu mennama,
kpa bu ka nun Nɛbayɔtun yāa kinenu naawa
a ka nu yākuru ko
ni nu koo man wēre,
kpa n nɛn sāa yeru bɛɛɛɛ sosi n kere yellu.

⁸ Mba n wee mɛ,
nge guru wii wuroru,
n̄ kun mɛ nge totoberɛ
ni nu wee nin dirɔ.

⁹ Wunɛn biba ba wee tem mi n toman di.
Goo nimkuu bakasa su gbia
su ka bu sisi tontonden di,
ka ben sii geesu ka wura
bu ka man bɛɛɛɛ wē,
nɛ, wunɛn Yinni Dɛɛro,
nɛ wi na nun wolle sua.

¹⁰ Tɔn tukoba koo wunɛn gani seeya,
kpa ben sinambu bu ko wunɛn yobu bu nun sã.
Yellu, na raa nun sɛɛyasia ka mɔru,
adama tē, nɛn durom sɔ, na wunɛn wɔnwɔndu wa.

¹¹ Yerusalemu, wunɛn gbāraran gamboba
ba ko n keniarewa baadomma.
Ba n̄ bu kenunɔ sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru,
kpa bwesenu ka nin sinambu
bu ka du bu nun dukia wē.

¹² Domi bwese ni nu yina nu nun sã mi, nu koo
gbiwa. Ba koo ni kpuro kpeerasiawa.

¹³ Libanin bɛɛɛɛ ya koo kpe,
domi ba koo ka nun yen dāa gea naawa

ye ba m̀ sipere ka oromu ka buyi,
 kpa bu ka nen sãa yeru buraru kua,
 kpa n nen wãa yeru bere we.

14 Be ba raa nun dam dorem̃ mi,
 ben biba koo na wunen wuswãã bu tii kawa.
 Be ba raa maa nun yaakoru m̀,
 ba koo yiira wunen wuswãã bu nun sã,
 kpa bu nun soku Siõni,
 Isireliban Yinni Deroon wuu.

15 Wunε wi tãmbu ba raa tusa ba deri,
 ba ku ra maa ne wunen mi,
 kon nun ko wuu burɔ sere ka baadommaã,
 kpa a n wunen tãmbu nuku dobu wεem̃
 sere ka ben bibun bibɔ.

16 Bwese tukunu ka nin sinambu
 ba koo nun nãri
 nge me bii mero u ra win bii bãm kẽ,
 kpa a gia
 ma neña na sãa Gusunɔ
 Yakabun Yinni damgii
 wi u nun yakia
 ma u nun faaba m̀.

17 Kon de wura yu koorã mi sii ganda raa wãa,
 sii geesu maa mi sii wõkusu raa wãa.
 Kon dãa wuna n sii gandu kãsire ko,
 kpa n kpenu wuna n sisu kãsire ko.
 Kpa n de bu nun kpara gem ka bõri yendu sã.

18 Saa ye sã, ba ñ maa sannõsun damu nãom̃
 wunen tem̃.

Meya ba ñ maa mu wãrim̃ bu men yãnu gura
 kpa bu mu deri bansu.

Domi kon nun kõsu nge gbãraru,
 kpa a man siara nen faaban sã.

19 N ñ maa sã u koo nun yam

bururasia sɔɔ sɔɔ.
 N n̄ maa suru u koo nun yam dɛɛrasia wɔ̄kuru.
 Adama nɛ, Yinni Gusunɔwa
 ko na n nun yam bururasie sere ka baadommaɔ,
 kpa a bɛɛɛ wa nɛn sɔ̄.
 20 Wunɛn nuku sankiranu kpuro nu koo doona.
 Domi nɛ, Yinni Gusunɔwa
 ko na n nun yam bururasie sere ka baadommaɔ.
 Sɔ̄ɔ u ra du, suru ra maa wɔ̄kuru ko,
 adama nɛn yam bururam mɛ, mu ku ra kpe.
 21 Wunɛn tɔmbu kpuro ba ko n sãawa gemgibu,
 kpa ba n tem mɛ mɔ sere ka baadommaɔ.
 Na bu girawa nge dãa kãasa.
 Ba sãawa be na taka kua
 bu ka nɛn kpãaru sɔ̄ɔsi.
 22 Bwese kɛra ye ya piiburu bo,
 ya koo ko bwese baka damgirun nuuru.
 Nɛ, Yinni Gusunɔwa kon ye ko fuuku
 yen saa yà n tura.

*Yinni Gusunɔn ɔ̄ro
 ka win gari*

61

1 Yinni Gusunɔn Hunde u ka man wãa.
 Domi wiya u man ɔ̄sa
 n ka dam sarirugibu labaari gea nɔ̄ɔsia,
 kpa n be ba nuki sankire nukuru yemiasia,
 kpa n yobu sɔ̄ ma ba koo bu yakia,
 kpa n maa pirisɔmba sɔ̄ ma ba koo bu kara.
 2 N kpara saa ye Yinni Gusunɔ u koo tɔmbu durom
 kua,
 n gere saa ye u koo win yibɛɛba mɔru kɔsie,
 kpa n maa be ba ɔ̄ɔ sɔ̄ kpuro nukuru yemiasia.

³ Ba gəə sǎ Siǎnin sǎ.
 Adama Gusunǎ u man gəsa
 n ka ben nuku sankiranu gəsia nuku dobu.
 Ba ñ maa torom wisimǎ wirǎ,
 dawani bura ba koo bǎke.
 Ben wuswaa kun maa burisinamǎ,
 ya ko n sǎawa nge be ba gum nubu durorugim
 sawagia.

Ba koo ben yǎa wǎnwǎnduginu pota
 bu tǎǎ baka yǎnu sebe.
 Saa ye sǎara ba ko n sǎa nge dǎa
 ni nu Gusunǎn bεεε sǎǎsimǎ,
 ñ kun mε nge gbee te ta win yiiko sǎǎsimǎ.

⁴ Ba koo ban gurusu seeya,
 kpa bu wuu si ba raa kəsuka yellu sǎmε.

⁵ Bεε Isireliba, sǎba koo na bεen mi,
 bu bεen yaa sabenu kpara,
 kpa bu maa bεε gbee sǎma kua.

⁶ Adama ba koo bεen tii sokuwa
 Yinni Gusunǎn yǎku kowobu ka win sǎm kowobu.
 I ko bwese tukunun arumani gura,
 kpa i n ka woo kanamǎ.

⁷ Yinni Gusunǎ u nεε,
 ba bεε sekuru doke ta kpǎ.
 Tǎmba bεε yǎatam siemǎ,
 yen sǎna seku ten ayerǎ
 i ko n baa mǎ n kpǎ tǎn ben temǎ,
 kpa i n wǎa nuku dobu sǎǎ
 bi bu ñ kpeemǎ.

⁸ Wi, Yinni Gusunǎ, gema u ra kǎ.
 U dam dǎrebu ka kom kǎsum tusa.
 U koo win tǎmbu ben are wε dee dee,
 kpa u ka bu arukawani bǎke
 ye ya ko n wǎa sere ka baadommaǎ.

9 Bwesenu kpuro nu koo be ka ben
bibun bweserun gari nɔ,
kpa be ba bu wa kpuro bu gia
ma wiya u bu domaru kua.

Siarabun womu

10 Yinni Gusunɔ sɔɔra
Yerusalemu koo nuku dobu ko,
kpa yen gɔru ga n do win sɔ.
Domi wiya u ye faaba kua
u ye gem wɛ.

Ma win faaba ye ka win gem mɛ,
mu sãa nge bura yãa
ni kurɔ kpao ka win durɔ ba doke.

11 Nge mɛ tem mu ra de dĩa bweseru tu kpi,
nge mɛya Yinni Gusunɔ u koo win tɔmbu faaba ko
u bu bɛɛɛ wɛ, kpa bwesenu kpuro nu ye wa.

Yerusalemu kpaa

62

1 Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
wunɛ Yerusalemu, wunɛn kĩrun sɔ na n marimɔ.
Na n maa wɛramɔ sere n ka nun faaba ko,
kpa yu sɔsira nge bururun sɔɔ,
n kun mɛ, nge wii bɔn te ta dɔɔ yabure,

2 kpa bwesenu kpuro nu wa
ma na nun faaba kua,
kpa sinambu ba n wunɛn yiiko mɛɛra.

Yĩsi kpaara ba koo ka nun soku
te nɛ, Yinni Gusunɔ kon nun kɛ.

3 Kpa a n sãa nge furɔ bɛɛɛguu
ge ga ballimɔ nɛ, Gusunɔ wunɛn Yinnin nɔma sɔɔ.

4 Ba n maa nun sokumɔ wuu ge na deri.
Ba koo nun sokuwa nɛ, Yinni Gusunɔn nuku dobu.

Domi wunε sɔɔra nen nuku dobu wãa.

Ba ñ maa wunen tem sokumɔ bansu.

Ba koo mu sokuwa kurɔ kpao,

domi kon mu durɔ kɛ.

⁵ Nge mε bii durɔbu ga koo ka gen kurɔ gbinna,

nge mεya wunen bibu ba koo ka nun gbinna.

Nge mε aluwaasi u ra n nuku dobu mɔ win kurɔ

kɛeron sɔ,

nge mεya ko na n nuku dobu mɔ wunen sɔ.

⁶ Wunε Yerusalemu,

na dera gaba sãa nge wuu kɔsobu

be ba ra n yɔ gbãraru wãllɔ,

ba ñ nɔɔ marimɔ sɔɔ sɔɔ ka wɔkuru.

Bεε wuu kɔsobu,

bεε be i nε, Yinni Gusunɔ Yerusalemun gari

yaayasiama,

i ku wɛra.

⁷ I ku de n wɛra sere n ka Yerusalemu swĩ,

kpa ya n bεεε mɔ handunia sɔɔ.

⁸ Nε, Yinni Gusunɔ, na bɔrua ka nen dam, na nεε,

na ñ maa wunen alikama yiberɛba wɛεmɔ bu di.

Mεya sɔbu ba ñ maa wunen tam nɔrumɔ,

mε mu sãa wunen sɔmburun are.

⁹ Adama be ba alikama gã ba koo ye di,

kpa bu nε, Yinni Gusunɔ siara.

Be ba maa ben resemba sɔra

ba koo yen tam nɔ nε, Yinni Gusunɔn sãa yerɔ.

¹⁰ Bεε Yerusalemugibu,

i yario saa wuun di,

i bεεn tɔn be ba wee swaa sɔnwa,

i yen kpenu wuna i nɔɔ nerasia.

I gidi bɔra yɔrasio ben bera gia.

¹¹ Wee ye nε, Yinni Gusunɔ, na handunian tɔmbu

kpuro sɔɔmɔ.

Na nεε, i Yerusalemugibu sɔwɔ i nεε,
wee, nε, ben faaba kowo, na sisi
ka ben tɔn be ba raa yoru mwεεra.

¹² Ba koo bu soku bwese te na gɔsa na yakia.

Wunε maa Yerusalemu, ba n̄ maa nun sokumɔ wuu
ge na deri.

Ba koo nun sokuwa wuu ge na kī.

*Yinni Gusunɔ u nasara
wa handunia kpuro sɔɔ*

63

¹ Wara u wee Botisiran di
ye ya wāa Edɔmun temɔ,

u yabe swāaru sebua kom kom.

Ma u sīimɔ ka win dam kpuro, ka toro sindu.

Yinni Gusunɔ u nεε,

nεna na wee n ka siri dee dee.

Na dam mɔ n ka n̄n tɔmbu faaba ko.

² Mban sɔna wunen yānu nu s̄ri

nge wi u resεm gamamɔ.

³ U wisa u nεε,

nε turowa na da na tɔmbu taaka nge resεm.

Bwesenu kpuro sɔɔ, baa tɔn turo u n̄ nε u man somi.

Na bu taaka na kɔsuka ka m̄ru,

sere ben yem mu n̄n yānu wisi nu disinu kua.

⁴ Domi na ḡru doke n ka m̄ru kɔsia.

T̄ra maa tura n ka n̄n tɔmbu yakia.

⁵ Na mεεra mεεra na biti soora.

Na n̄ wa wi u koo man somi.

Goo sari wi u koo man dam kē.

Adama n̄n m̄ru ya man dam sosia na ka nasara
wa.

⁶ Wee, na tɔmbu taaka ka m̄ru.

Ba burisina nge tam n̄robu n̄n m̄run s̄.

Ma na ben yem yari temə.

Yinni Gusunə

u Isireliba durom kua

⁷ Kon Yinni Gusunən durom mε u sun kua kpara,
kpa n nùn təma ye u sun kuan sō.

Kon win tən geerun gari gere

te u beε Isireliba sōsi

win wənwəndu ka win kīi bakarun saabu.

⁸ U bwisika u nεε, sa sāawa win təmbu,

sa n nùn tənu kandu kuammε.

Yen sōna u sun faaba kua.

⁹ Beεen wahala kpuro sō, u sun somi.

N n mə win gərado u sun faaba kua,

win tiywa u sun yakia

win kīru ka win wənwəndun sō.

Ma u sun nəəri saa yellun di.

¹⁰ Adama sa nùn seesi sa win Hunde nuki sankā.

Yen sōna u kua beεen yiberε

mā u ka sun tabu kua.

¹¹ Ma sa Məwisin waati yaaya sa nεε,

mana Yinni Gusunə u wāa

wi u ka beεε ka beεen wirugibu nim wōku təbura.

Mana u wāa,

wi u dera win Hunde Dεero u wāa beεen suunu sō.

¹² Ma u Məwisi kpara ka win dam bakam.

U nim burana beεen wuswaa

u n ka yīsi beεregiru yara

sere ka baadomma.

¹³ U sun kpara nim bweru sō.

Ma sa sīa gbaburə

nge dumi yi yi duki mə,

sa n sokure.

¹⁴ Win Hunde u ka sun da sa wēra

nge mε yāa kpara u ra ka win yaa sabenu de wəwaa.

Nge mɛya u sun kpara u ka yīsi bɛɛɛguru yara.

Isireliba ba Gusunɔ

wɔnwɔndu ka somiru kanamɔ

15 Yinni Gusunɔ,

a mɛɛrima saa wɔllun di
mi wunen wāa yee dɛɛraru ka yiikogira wāa,
kpa a wa ye ya sun m̀.

Mana wunen hania ka wunen dam mu wāa.
Wee a sun wunen kīru ka wunen wɔnwɔndu
wunari.

16 Adama wuna a s̄a bɛsɛn baaba.

Bɛsɛn yīiyɔbu kun maa wāa bɛsɛn sikadoba s̄ɔ.

Baa Aburahamu ka Isireli bà kun sun wure,
Yinni Gusunɔ, wuna a s̄a bɛsɛn baaba,
wunɛ wi a sun faaba kua saa yellun di.

17 Yinni Gusunɔ,

mban s̄ɔna a dera sa ka wunen swɛɛ tonda,
ma bɛsɛn ḡrusu b̄ɔbia,

sa ñ maa nun nasie.

A wurama bɛsɛn kīrun s̄ɔ bɛsɛ be sa nun s̄amɔ.

Sa s̄awa wunɛgibu saa yellun di.

18 Wee, saa fiiko tɔnawa bɛsɛ wunen tɔn be a ḡsa,

sa sina tem mɛ s̄ɔ.

Ma bɛsɛn yibereba ba wunen s̄a yeru w̄ri ba
k̄suka.

19 Wee ya tɛ, m̀n di sa s̄a nge be a ñ kpare,

ka be ba ñ wunen yīsiru s̄ɔwa.

Yinni Gusunɔ, sa nun mara

a w̄llu ḡia kpa a sarama.

À n tunuma, guunu nu koo diiri bɛrum s̄ɔ.

64

1 Kaa n s̄a nge d̄ɔ wi u d̄a gbeba mwaamɔ,
ñ kun mɛ wi u nim gbisisiamɔ,

kpa wunen yiberɛba bu gia nge mɛ a sãa,
kpa bu diiri wunen wuswaaɔ.

² Yinni Gusunɔ,
sanam mɛ a sarama a maamaaki kua
ye sa ñ ka yĩiyɔ,
guunu diira berum sɔ.

³ Sa ñ gasɔ goon gari nɔɔre.
Wunɛ baasi, sa ñ maa goo waare
wi u yen bweseru kua
win tɔn be ba nùn naanɛ sãan sɔ.

⁴ Wi u gem swĩi ka nuku dobu,
ka sere be ba wunen wooda yaaye,
ba sĩimɔ ye sɔɔ,
bera a ra swaa gbiiye.

Adama a ka sun mɔru kua
yèn sɔ sa durum kua.

Ka mɛ, sa ra n durum ye mɔwa sa n dɔɔ
saa yellun di.

⁵ Sa kua nge disigibu,
ma bɛsɛn daa gea ya sãa nge yãa disinuginu.
Sa gbere nge wurusu,
ma bɛsɛn durum ka sun doonɔ nge woo.

⁶ Goo sari wi u wunen somiru kasu.
Goo maa sari wi u ra nun kanɛ bururu,
domi a sun wunen wuswaa berua,
ma a sun deri sa gɔɔ dɔɔ bɛsɛn durum sɔ.

⁷ Ka yen de, Yinni,
wuna a sãa bɛsɛn baaba.
Sa sãawa nge sɔndu,
wuna a sun mɔma ka wunen nɔma.

⁸ Yinni Gusunɔ, a ku mɔru ko too,
a kun maa bɛsɛn durum ye yaaye sere ka
baadommaɔ.

Adama a n yẽ ma sa sãawa wunen tɔmbu.

⁹ Wee wunen wuu si a gɔsa su kua bansu.
Yerusalemu ya wɔruka.

¹⁰ Bɛsɛn s̄aa yee bura dɛɛra te,
mi bɛsɛn sikadoba ba ra raa nun s̄a,
ta d̄ɔɔ mwaara.

Ḡaa gee ni sa maa m̄o kpuro, nu kam kua.

¹¹ Kaa n yeniba kpuro mɛɛrawa a n n̄o maari,
kpa bɛsɛn nuki yi sankira n banda?

Yinni Gusunɔ

u koo win yiberɛba seɛyasia

65

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
na s̄ɔru kpeerewa n ka nɛn t̄ambun kanaru mwa,
adama ba n̄ man ḡaanu bikie.

Na s̄ɔru s̄aa n ka bu nɛn tii s̄ɔsi,
adama ba n̄ man kasu.

Ma na nɛɛ, nɛ wee, baa mɛ ba n̄ man soka.

² Na t̄ɔn be ba ra n man seesim̄o n̄oma ḡari saa
kpuro.

T̄ɔn be, swaa k̄ɔsa s̄ɔra ba ra n s̄im̄o,
kpa ba n ben tii tiin bwisikunu sw̄i.

³ Ba ra n nɛn m̄oru seeyam̄owa kiri kiri.
Domi ba ra n b̄u ȳakunu m̄owa d̄aa kon̄o,
ba n turare d̄ɔɔ dokem̄o ȳaku yenun w̄oll̄o
ni ba kua ka biriki.

⁴ Kpa ba n bikiaru daam̄o sikaɔ,
ba n w̄aa mi w̄okuru kpuro.

Ba ra n kuras̄o yaa dim̄o
ka maa d̄īa sesenuginu ganu,

⁵ kpa ba n sere gabu s̄ɔm̄o ba n m̄o,
bu gesiro bu ku bu susi,
domi ba dɛɛre.

Adama nà n yeniba kpuro wa nen m̄aru ra sewa
nge d̄ɔ wi u ku ra gbi.

⁶ B̄εε nen t̄ambu, wee ye na ḡɔru doke n ko t̄ε.

Na n̄ marim̄ɔ.

Kon dewa i b̄εεn k̄ɔsan are kpuro s̄obe.

⁷ Kon de i b̄εεn durum s̄obe ka maa b̄εεn
sikadobagia,

be, be ba man torari

ba b̄ũnu turare d̄ɔ dokea guunu w̄ɔllɔ.

Kon b̄εε b̄εεn kookoo si i kuan are k̄ɔsia.

⁸⁻¹⁰ I n res̄em swaaru wa te ta nim m̄ɔ,

i ra n̄ewa, bu ye derio mi,

bu ku ye sanku,

domi ya koo tam gem ko.

Nge m̄eya kon ka Isireliba ka Yudaban sukum ko,

be ba ḡɔru ḡɔsia ba man kasu.

Kon bu ḡɔsi bu ko nen s̄am kowobu,

kpa n bu domaru kua bu marura,

kpa bu tem m̄ε tubi di mi guunu w̄ã,

bu ben w̄ã yenu ko mi.

Kpa Saronin w̄ɔwa yu ko ben yaa sabenun kpara
yeru,

kpa Ak̄ɔɔn w̄ɔwa yu ko nin s̄ori yeru.

¹¹ Adama kon na n b̄εε deema

b̄εε be i n̄ε, Yinni Gusun̄ɔ deri,

ma i nen s̄ã yee d̄εera te duari te ta w̄ã guuru
w̄ɔllɔ,

i da i dim̄ɔ b̄ũu wi ba m̄ɔ Gadin nuur̄ɔ,

ma i b̄εεn n̄ori tam yibiam̄ɔ

b̄ũu wi ba m̄ɔ Menin s̄ɔ.

¹² Wee na ka takobi sisi.

Kon de i yiira kpa bu b̄εε sakiri,

domi na b̄εε soka, adama i n̄ man wurari.

Na ka b̄εε gari kua, ma i n̄ man swaa daki.

I kua ye ya ñ wã nen nɔni sɔɔ.

Ma i swaa gɔsa ye nen gɔru ga ñ kɪ.

¹³ Yen sɔna na nɛɛ,

nen sɔm kowobu ba koo wa bu di kpa bu nɔ.

Adama bɛɛ, gɔɔru ka nim nɔru sɔɔra i ko i n wãa.

Nen sɔm kowobu ba koo nuku dobu ko.

Adama bɛɛ, i ko n wãawa sekuru sɔɔ.

¹⁴ Wee, nen sɔm kowo be,

ba koo womusu ko ka nuku dobu.

Adama bɛɛ, i ko kuuki kowa nuku sankiranun sɔ,

kpa i n weeweenu mɔ.

¹⁵⁻¹⁶ Bɛɛn gɔɔn biru,

bɛɛn yɪsa nen sɔm kowobu ba ko n da ka gabu

bɔrusi,

bu nɛɛ, Yinni Gusunɔ u de a gbi nge waane kasa.

Adama yɪsiru gara ba koo ka tɔmbu domaru kua.

Ba koo tu kowa ka nɛ, Yinni Gusunɔn yɪsiru,

nɛ wi na sãa gemgii.

Bà n maa bɔrumɔ bu ka ben gari sire,

ka nen yɪsi tera ba koo ka bɔre.

Gusunɔ u koo tem kpaɔ

ka wɔn kpaaru swɪ

Mɛya yellun wahala ya koo doona.

Kpa tɔmbu bu yen gari duari.

¹⁷ Domi Yinni Gusunɔ u nɛɛ,

wee kon tem kpaɔ ka wɔn kpaaru ko.

Ba ñ maa yaayamɔ ye ya raa kooru yellu.

Tɔmba kun maa ye bwisikumɔ.

¹⁸ I yɛɛrio,

kpa i n wãa nuku dobu sɔɔ sere ka baadommaɔ

ye kon taka kon sɔ.

Wee, na Yerusalemu kpaɔ banimɔ

yè sɔɔ nuku dobu ko n wãa,

kpa yen t̄ambu bu ȳeri.

¹⁹ N̄en tii kon ȳeri Yerusalemu yen s̄o

ka n̄en t̄ambun s̄o.

Ba ñ maa wuri ka weeweenu n̄om̄o mi.

²⁰ Biin ḡo kun ko n maa w̄a mi,

ñ kun m̄e dur̄o t̄ok̄o wi u kun win w̄aarun t̄oru yiba.

Wi u w̄o wun̄obu (100) tura u ka gu,

ba koo n̄un garisiwa aluwaasi.

Wi u maa gu u ñ w̄o wun̄obu (100) ye tura,

ba koo n̄ewa, na ȳero b̄rusi.

²¹⁻²² Ba koo dia bani ba n w̄a ye s̄o.

Goo kun diru banim̄o u kun wure te s̄o u sere gbi.

Ba koo res̄em d̄a duure kpa bu yen marum di.

Goo kun d̄a duurum̄o u kun yen marum di u sere
gbi.

Domi n̄en t̄on be na ḡosan w̄aru

ta koo d̄enya nge d̄arugiru,

kpa bu ben n̄oman s̄amburun are di.

²³ Ba ñ koo s̄amburu ko kam.

Ben biba kun maa gbim̄o,

domi be ka ben bibu, ba s̄awa bwese

te n̄e, Yinni Gusun̄o na domaru kua.

²⁴ Bu sere kanaru ko bu kpe,

ko na n da bu wisiwa.

²⁵ Saa ye s̄o, purukanu ka ȳanu

koo yakasu di yam tem.

M̄eya gbee sinansu koo maa yakasu di nge ket̄eba,

kpa waa ya kun maa ḡobu.

K̄sa gaa, ñ kun m̄e as̄o gaa kun ko n maa w̄a

Sion̄o

n̄en guu d̄era ten w̄oll̄o.

N̄e, Yinni Gusun̄owa na gerua m̄e.

Yinni Gusun̄owa

*u handunia mɔ***66**

¹ Yinni Gusunɔ u nɛɛ,
 wɔlla sãawa nɛn sina gɔna,
 ma tem mu sãa nɛn naa sɔnditia.
 N n mɛn na, dii teren bwesera i ko kpĩ i man bania.
 Nge wãa yee terà i ko man wɛ na n da n wɛre mi.

² Ye kpuro nɛgia.

Nɛna na ye taka kua ka nɛn nɔma.
 Wi u tii kawɛ, u nuki sankire win durum sɔ,
 ma u nɛn gari nasie,
 wiya na ka nɔnu geu mɛɛra.

³ Adama nɛn tɔmbun sãaru ta ñ arufaani gaa mɔ.
 Nɛn nɔni sɔɔ, wi u ka ketɛ yãkuru kua
 ka wi u koo raa ka tɔnu yãkuru ko, ba sãawa tia.
 Wi u maa ka yãaru yãkuru mɔ
 ka wi u koo raa ka bɔɔ yãkuru ko, ba sãawa tia.
 Wi u ka kɛru naamɔ te ta sãa som,
 ka wi u koo raa ka kurusɔn yem na, ba sãawa tia.
 Wi u turare dɔɔ dokemɔ nɛn yãku yerɔ,
 ka wi u bũu sãamɔ, ba sãawa tia.
 Tɔn ben baawure u nɛn swaa deri
 u swaa tuka mwa ye u kĩ,
 ma ben gɔru ga ñ bu taarɛ wɛɛmɔ.

⁴ Yen sɔna nɛn tii,
 kon de bu nɔni swãaru wa ben kookoo sin sɔ.
 Kpa wahala yu bu deema ye ya koo bu nandasia.
 Domi na bu soka adama ba ñ man wurari.
 Na ka bu gari kua, ma ba ñ man swaa daki.
 Kɔsa ba mɔ. Ma ba swĩi ye nɛn gɔru ga ñ kĩ.

Yerusalemu kpaan bɛɛɛ

⁵ Bɛɛ be i Yinni Gusunɔn gari nasie,
 i swaa dakio i nɔ ye u gerumɔ.

U nɛɛ, wee, bɛɛn mɛro bisibu
 be ba bɛɛ tusa ba gira ben min di nɛn yĩsirun sã,
 ba bɛɛ yaakoru mɔ̀ ba mɔ̀,
 Yinni Gusunɔ u win yiiko sɔ̀sio,
 kpa bu bɛɛn nuku dobu wa.
 Adama ben tiiwa ba koo sekuru wa.

⁶ I maa nɔ̀ damguu swaa dakio ge ga nɔ̀ramɔ
 wuuɔ.

Yinni Gusunɔn nɔ̀wa ga naamɔ sãa yerun di.
 U win yiberɛba ben are kɔ̀siamɔ.

⁷ Wunɛ Yerusalemu a sãawa nge tɔn kurɔ
 wi u kun marubun wuriribu wa u ka mara.
 U ñ marubun wahala wa, u ka bii tɔn durɔ mara.

⁸ Wara yen bweseru nɔ̀re.

Wara yen bweseru waare,
 tɔn bweseru tu yari nɔ̀ni kpaki teeru.
 Adama nge mɛya Yerusalemu kpa ya koo yen bibu
 marusina
 n kun ka marubun wahala.

⁹ Domi Gusunɔ bɛɛn Yinni u nɛɛ,
 wi, wi u ra de tɔn kurɔ u gura sua,
 wiya u koo nɛɛ, u ku ma?

¹⁰ Bɛɛ kpuro, bɛɛ be i Yerusalemu kĩ,
 i nuku dobu koowo kpa i yɛeri ka ye sannu.
 I yɛerio bɛɛ kpuro,
 bɛɛ be i raa yen gɔ̀ wooru sã.

¹¹ Kpa bɛɛn nukuru tu yemia yen yĩikon sã,
 nge bii wi u bɔm nɔ̀rumɔ u debumɔ win mɛron mi.

¹² Ameniwa nɛ, Yinni Gusunɔ na gerua.
 Na nɛɛ, kon de bɔri yɛndu tu kokuma Yerusalemɔ
 nge daarun nim,
 kpa bwese tukunu nu ka dukia na mi, ya n kpã,
 nge daa tɛn nim mu yiba mu bɔ̀ saramɔ.
 Kon bɛɛ nɔ̀ri

nge me bii mero u ra win bii bəm kē
kpa u nùn sua u taaru swĩi u s̄su.

¹³ Meya kon maa beε nukuru yemiasia Yerusalemu
mi,

nge me bii mero u ra win bii nukuru yemiasie.

¹⁴ Sanam me i ko i ye kpuro wa,

beεn ḡru ga koo dora,

kpa beεn dam mu wurama nge tom buruku yakasu.

Ne, Yinni Gusunə,

kon nen dam s̄osi nen s̄əm kowobun s̄,

kpa nen yiberεba bu nen m̄ru wa.

¹⁵ Wee, na sisi na w̄a d̄o yara s̄o.

Ma nen tabu kekeba ba s̄a nge woo guna.

Na wee n nen m̄ru k̄sia,

kpa n t̄mbu seεyasia ka d̄o yari.

¹⁶ Domi d̄o ka takobiwa

ne, Yinni Gusunə, kon ka t̄mbu kpuro siri.

T̄n dabira ta koo gbi d̄ma te.

¹⁷⁻¹⁸ Be ba ra n tii deerasiamə

ba n daamə d̄a s̄s̄,

ba n b̄u s̄amə mi,

kpa ba n kurusə yaa dimə

ka gunənu ka sere maa sese dabinu,

be kpurowa kon kam koosia.

Domi na ben kookoosu ka ben bwisikunu yē.

Ne, Yinni Gusunəwa na yeni gerua.

Mennə d̄aku

Wee saa ya tura n ka bwesenu kpuro menna.

Ba koo na kpa bu nen yiiko wa. ¹⁹ Kon nen dam

ȳreru doke ben suunu s̄o. Kon de be ba yara

nen siribun di bu da bu nen yiiko kpara Taasisiə,

ka Puluə, ka Ludiə mi ten towoba w̄a, ka Tubaliə

ka Yafaniə ka sere mi n toma, mi ba n̄ nen gari

nɔɔre, ba ñ maa nen yiiko waare. ²⁰ Kpa bu ka beɛn mero bisibu wurama bwesenu kpuron min di nen guu dɛɛrarɔ Yerusalemɔ, ba n yɔɔwa dumi wɔllɔ ka kɛkɛ be dumi gawe sɔɔ, ka amakɛɛba sɔɔ, ka ketɛkunun wɔllɔ, ka sere yooyoosun wɔllɔ. Ba koo ka bu nawa nge mɛ Isireliba ba ra kɛnu doke gbɛɛ dɛɛranɔ bu ka man naawa nen sãa yerɔ. ²¹ Kpa n yãku kowobu gɔsi ben suunu sɔɔ ka be ba koo Lefiban sɔmburu ko. Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²² Nge mɛ wɔn kpaaru ka tem kpam mɛ kon ko mu ko n wãa nen wuswaaɔ ka baadommaɔ, nge mɛya beɛn bweseru ka beɛn yĩsira ko n maa wãa sere ka baadommaɔ.

²³ Suru kpao baawure sɔɔ

ka tɔɔ wɛɛrarugiru baatere sɔɔ,

baawure u ko n da nɛwa u yiira u man sã.

Nɛ, Yinni Gusunɔwa na yeni gerua.

²⁴ Adama ba ko n da tɔn be ba man seesin gonu wawa nu kpĩ tɔɔwɔ.

Domi kɔkɔ ni nu ko n bu dimɔ, nu ñ gbimɔ.

Dɔɔ wì sɔɔ ba ko n wãa, u ñ maa gbimɔ.

Mɛya ben gonu nu ñ ko n waabu wã.

Bibeli Gusunɔn Gari
The Holy Bible in the Baatonum language of Benin,
also called the Bariba language

copyright © 2013 SIM

Language: Bariba (Baatonum)

Translation by: SIM International

Bariba, Bibeli Gusunɔn Gari

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 1996.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files
dated 29 Jan 2022
00601790-b883-5da1-83f2-d05a7fa289a8